

Adroddiad ar arolygiad heb ei gyhoeddi ymlaen llaw o

CEM Abertawe

gan Brif Arolygydd Carchardai Ei Mawrhydi

7, 8, 14–17 Awst 2017

Cynhaliwyd yr arolygiad hwn gyda chymorth gan gydweithwyr y Cyngor Fferyllol Cyffredinol ac mewn partneriaeth â'r corff canlynol:

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Hawlfraint y Goron 2018

Mae'r cyhoeddiad hwn, ac eithrio'r logos, wedi'i drwyddedu dan delerau Trwydded Llywodraeth Agored v3.0 oni nodir yn wahanol. I weld y drwydded hon, ewch i nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3 neu ysgrifennwch at

Y Tîm Polisi Gwybodaeth, Yr Archifau Cenedlaethol, Kew, Llundain TW9 4DU, neu anfonwch e-bost i: psi@nationalarchives.gsi.gov.uk.

Os ydym wedi nodi bod yr hawlfraint ar unrhyw wybodaeth yn eiddo i drydydd parti, bydd angen cael caniatâd gan y deiliaid hawlfraint perthnasol.

Dylid anfon pob ymholiad am y cyhoeddiad hwn atom ni yn y cyfeiriad isod neu i: hmiprison.enquiries@hmiprison.gsi.gov.uk

Gallwch lawrlwytho'r cyhoeddiad hwn yn: <http://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprison/>

Argraffwyd a chyhoeddwyd gan:
Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi
Clive House
5th floor
70 Petty France
Llundain
SW1H 9EX
England

Cynnwys

Introduction	5
Tudalen ffeithiau	7
Ynglŷn â'r arolygiad a'r adroddiad hwn	9
Crynodeb	11
Adran 1. Diogelwch	19
Adran 2. Parch	29
Adran 3. Gweithgareddau â phwrpas	41
Adran 4. Ailsefydlu	47
Adran 5. Crynodeb o argymhellion ac arfer da	55
Adran 6. Atodiadau	61
Atodiad I: Y tîm arolygu	61
Atodiad II: Y cynnydd ar argymhellion yr adroddiad diwethaf	63
Atodiad III: Proffil poblogaeth y carchar	71
Atodiad IV: Crynodeb o holiadauron a chyfweliadau carcharorion	75

Rhestr termau

Rydym yn ceisio gwneud ein hadroddiadau mor glir â phosibl ond, os bydd termau nad ydych yn gwybod eu hystyr, mae rhestr termau ar gael yn ein 'Canllaw i ysgrifennu adroddiadau arolygu' ar ein gwefan yn: <http://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprisons/about-our-inspections/>

Cyflwyniad

Mae CEM Abertawe yn garchar lleol categori B. Mae'n garchar Fictoraidd traddodiadol mewn lleoliad yn ardal ganolog y ddinas ac ar safle eithaf cryno. Roedd wedi'i orlenwi ac ar adeg yr arolygiad hwn roedd yn dal 458 o ddynion mewn llety a oedd wedi'i ardystio, dan amgylchiadau arferol, i ddal 268. Cynhaliwyd yr arolygiad diwethaf ym mis Hydref 2014, pan ddaethom i'r casgliad fod 'gan Abertawe lawer o nodweddion cadarnhaol ond mae yna feysydd amlwg i'w gwella... Roedd nifer o'n dyfarniadau cadarnhaol yn rhai ymylol yn unig, ac mae angen grymuso, adnewyddu ac ailganolbwyntio ar gyflawni canlyniadau gwell.' Mae'r arolygiad diweddaraf hwn yn un siomedig iawn. Roedd safonau wedi gwaethygu mewn tri o'r pedwar prawf carchar iach rydym yn eu defnyddio i ddyfarnu triniaeth ac amodau'r carcharorion. Mae'n amlwg bod y llaesu dwylo y gwnaethom rybuddio'n ei erbyn yn dilyn yr arolygiad diwethaf wedi cael gafael.

Er enghraifft, cafwyd pedwar hunanladdiad yn y cyfnod cyn arolygiad 2014. Gwnaeth Ombwdsmon y Gwasanaeth Carchardai a'r Gwasanaeth Prawf (PPO) nifer o argymhellion o ganlyniad i'r marwolaethau hynny. Ar yr adeg hon, canfuom y bu pedair marwolaeth arall o'r fath ers yr arolygiad hwnnw, ond ni chafodd argymhellion arwyddocaol a pherthnasol iawn y PPO eu gweithredu. Roedd hyn yn anfaddeuol, yn enwedig wrth ystyried y bu 134 achos o hunan-niwed yn ystod y chwe mis blaenorol – sef tair gwaith y gyfradd a gofnodwyd yn yr arolygiad diwethaf. Roedd gweithdrefnau sylfaenol a ddyluniwyd i wella diogelwch yn ein carchardai, fel dogfennaeth asesu, gofal yn y ddalfa a gwaith tîm (ACCT), yn wael. Yng nghyd-destun y lefelau uchel o hunan-niweidio, hunanladdiad a charcharorion â phroblemau iechyd meddwl, roedd hyn yn anesboniadwy. Roedd angen gwneud llawer mwy o waith i ddadansoddi a deall beth oedd y rhesymau am hunanladdiad a hunan-niweidio yn y carchar.

Fel sy'n wir am nifer o garchardai, roedd y ffaith ei bod hi'n hawdd cael gafael ar gyffuriau anghyfreithlon yn cael effaith arwyddocaol. Dywedodd pedwar deg y cant o'r carcharorion a arolygwyd ei bod hi'n hawdd neu'n hawdd iawn i gael gafael ar gyffuriau. Dywedodd un deg saith y cant eu bod wedi mynd i'r arfer o gymryd cyffuriau yn y carchar, o'i gymharu ag 11% a welir mewn carchardai tebyg eraill. Cafwyd y ffigurau hyn trwy gynnal profion cyffuriau gorfodol sydd, wrth eu cyfuno â'r ffigurau ar gyfer y rheiny sy'n profi'n bositif ar gyfer canabis synthetig, yn dangos bod bron iawn chwarter o garcharorion yn defnyddio cyffuriau anghyfreithlon. Nid oedd y strategaeth gyffuriau'n gynhwysfawr nac wedi'i gweithredu'n ddigonol. Mewn cyfnod o dri mis cyn yr arolygiad, gofynnwyd am fwy na 200 o chwiliadau am gyffuriau ar sail gwybodaeth, ond cwblhawyd llai na hanner o'r rhain.

O ran amodau byw i garcharorion yn CEM Abertawe, nid oedd digon o sylw yn cael ei roi i sicrhau y gallai'r carcharorion gyrchu'r pethau mwyaf sylfaenol ar gyfer bywyd bob dydd, fel dillad i wisgo a dillad gwely. Dengys yr adroddiad hwn fod nifer o feysydd i'w gwella, gan gynnwys gallu gwneud galwadau ffôn, monitro'r ymatebion i geisiadau ac ateb clychau galw'r celloedd yn brydlon.

Roedd y maes arolygu a enwir yn 'gweithgareddau â phwrpas' yn siomedig iawn, gan ddisgyn i'r asesiad isaf posib, sef 'gwael'. Byddaf yn gwahodd y darllenydd i astudio'r adran hon o'r adroddiad yn fanwl er mwyn deall sut y daethom ni a'n cydweithwyr o Estyn i'r dyfarniad hwnnw. Nid oes angen dweud ei bod yn annerbiniol i garchar o'r math hwn weithredu cyfundrefn lle mae hanner y carcharorion wedi'u cloi i mewn yn ystod y diwrnod gwaith, gyda charcharorion di-waith yn cael eu cloi i mewn am tua 22 awr bob dydd. Nid oedd digon o leoedd gweithgareddau ar gael, na digon o ymdrech o ran annog neu sicrhau bod carcharorion yn eu mynychu. Gwelwyd methiant clir o ran arweinyddiaeth, gan fod aelodau staff mewn un adain yn anfodlon hwyluso'r carcharorion i fynd i'r llyfrgell, ond nid oedd rheolwyr wedi ymdrin â hyn yn llwyddiannus.

Un mater sydd angen ei ddadansoddi'n bellach i ddeall p'un a yw'n effeithio ar ailsefydlu carcharorion yn llwyddiannus wrth eu rhyddhau o CEM Abertawe yw polisi Cynulliad Cymru o beidio â rhoi blaenoriaeth i garcharorion ar y rhestrau tai wrth gael eu rhyddhau. Mae hyn yn golygu nad yw

hanner y carcharorion sy'n cael eu rhyddhau o Abertawe yn cael eu hanfon i'r hyn a elwir yn 'llety cynaliadwy'. Mae y tu hwnt i gwmpas yr arolygiad hwn i ganfod effaith bosib hyn ar gynlluniau ailsefydlu y carcharorion a'u llwyddiant neu fel arall wrth ddilyn nifer o lwybrau ailsefydlu. Pe baem ni wedi bod mewn sefyllfa i nodi effeithiau negyddol eglur y polisi hwn, mae'n debygol y byddwn wedi dyfarnu bod canlyniadau i garcharorion yn y maes ailsefydlu hefyd wedi disgyn i'r categori 'gwael', sef yr isaf posib.

Roedd yr ymateb i'r arolygiad o CEM Abertawe yn 2014 yn annigonol. Yn yr arolygiad diwethaf, gwnaethom bump prif argymhelliad a 58 o argymhellion eraill. Ar yr adeg hon, canfuom nad oedd unrhyw un o'r prif argymhellion wedi'u cyflawni, ac wyth o'r 58 ychwanegol yn unig oedd wedi'u cyflawni'n llawn. Nid oedd 36 o argymhellion wedi'u cyflawni o gwbl.

Roedd gan y llywodraethwr presennol nifer o gynlluniau cydlynol ar gyfer gwelliannau ac roedd wedi gwneud dipyn o gynnydd. Roedd e'n frwdfrydig am y dyfodol ac mae ganddo gyfle i ddatblygu'r carchar ac i'w wneud yn sefydliad parchus, diogel a chynhyrchiol unwaith eto. Fodd bynnag, er mwyn gwneud hynny bydd angen cefnogaeth weithredol ei dîm arweinyddol a'i staff ar bob lefel o fewn y carchar ac yng Ngwasanaethau Carchar a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS). Ni fydd gwrthod derbyn newid neu wrthsafiad goddefol yn dderbyniol.

Peter Clarke CVO OBE QPM
Prif Arolygydd Carchardai Ei Mawrhydi

Hydref 2017

Tudalen ffeithiau

Tasg y sefydliad

Gwrywaidd lleol categori B

Statws y carchar (cyhoeddus neu breifat, gydag enw'r contractwr os yw'n breifat)

Cyhoeddus

Rhanbarth/Adran

Wales

Nifer y carcharorion

458

Llety arferol ardstiedig

268

Niferoedd y gellir ymdopi â nhw

503

Dyddiad yr arolygiad llawn diwethaf

Hydref 2014

Hanes cryno

Mae wedi'i leoli tua hanner milltir o ganol y ddinas, ar ffordd yr arfordir. Dechreuodd y gwaith adeiladu yn 1845 ac fe'i gwblhawyd yn 1861. Gweithredodd fel carchar ar gyfer dynion a merched tan 1922, pan gafodd y merched eu symud i Garchar Caerdydd. Ers hynny mae Abertawe wedi gweithredu fel carchar lleol, yn dal carcharorion hyd at, ac yn cynnwys, categori B. Yn y 1980au cynnar, cyflwynodd Abertawe gynllun Gwrando ar garcharorion gyda hyfforddiant yn cael ei roi gan y Samariaid, cynllun sydd bellach wedi datblygu i fod yn ddarpariaeth genedlaethol. Cafodd uned cefnogi carcharorion ddwys ei sefydlu i helpu carcharorion gyda strategaethau ymdopi. Mae hyn yn cefnogi amrywiaeth o ymyriadau sydd wedi'u teilwra i unigolion sy'n 'ymdopi'n wael', rheiny sy'n hunan-niweidio'n gyson neu gyda phroblemau iechyd meddwl.

Disgrifiad byr o'r unedau preswyl

Mae adain A yn dal 185 o garcharorion -	Poblogaeth gyffredinol, ar remand ac wedi'u heuogfarnu
Mae adain B yn dal 51 o garcharorion -	Noson gyntaf/ymsefydlu
Mae adain C yn dal 40 o garcharorion -	Gweithwyr llawn amser, dim cyffuriau/ar lefel uwch
Mae adain D yn dal 116 o garcharorion -	Poblogaeth gyffredinol, ar remand ac wedi'u heuogfarnu
Adain E -	Yr uned gofal a gwahanu
Mae adain F yn dal 59 o garcharorion -	Poblogaeth gyffredinol, ar remand ac wedi'u heuogfarnu
Mae adain G yn dal 52 -	Ailsefydlu, yn bennaf dynion sydd yn nhri mis olaf eu dedfryd

Enw'r llywodraethwr

Graham Barrett

Contractwr hebrwng

GeoAmey

Darparwr gwasanaethau iechyd

Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg

Darparwyr dysgu a sgiliau

Gwasanaethau Carchar a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS)

Cadeirydd y Bwrdd Monitro Annibynnol

Paul Baker

Cwmni adsefydlu cymunedol (CRC)

CRC Cymru

Ynglyn â'r arolygiad a'r adroddiad hwn

A1 Mae Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi yn sefydliad statudol, annibynnol sy'n adrodd ar driniaeth ac amodau'r rheiny sy'n cael eu cadw mewn carchardai, sefydliadau troseddwy'r ifanc, canolfannau hyfforddi diogel, cyfleusterau cadw mewnfudwyr, dalfa'r heddlu a'r llysoedd a safleoedd cadw milwrol.

A2 Mae'r holl arolygiadau sy'n cael eu cynnal gan Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi yn cyfrannu tuag at ymateb y DU i'w rhwymedigaethau rhyngwladol dan y Protocol Opsiynol i Gonfensiwn y Cenedloedd Unedig yn erbyn Artaith a Thriniaeth neu Gosb Greulon, Annynol neu Ddiraddiol arall (OPCAT). Mae OPCAT yn gofyn bod yr holl leoedd cadw yn cael eu hymweld yn rheolaidd gan gyrff annibynnol – a elwir y Mekanwaith Atal Cenedlaethol (NPM) – sy'n monitro triniaeth ac amodau byw i garcharorion. Mae Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi yn un o nifer o gyrff sy'n ffurfio'r NPM yn y DU.

A3 Mae holl adroddiadau'r Arolygiaeth Carchardai yn cynnwys crynodeb o amodau a thriniaeth carcharorion, sy'n seiliedig ar y pedwar prawf carchar iach a gyflwynwyd yn gyntaf yn adolygiad thematig yr arolygiaeth hon '*Suicide is everyone's concern*', a gyhoeddwyd ym 1999. Y profion yw:

Diogelwch	dal carcharorion, yn enwedig y rhai sydd fwyaf agored i niwed, yn ddiogel
Parch	parchu urddas dynol carcharorion
Gweithgareddau â phwrpas	mae carcharorion yn gallu, a disgwylir iddynt, ymgymryd â gweithgareddau y maent yn debyg o gael lles ohonynt
Ailsefydlu	paratoir carcharorion ar gyfer eu rhyddhau i'r gymuned a'u helpu'n effeithiol i leihau'r tebygolrwydd o ailroseddu.

A4 O dan bob prawf, rydym yn asesu canlyniadau ar gyfer carcharorion a chan hynny sefydlu perfformiad cyffredinol y sefydliad yn erbyn y prawf. Ceir pedwar dyfarniad posib: Mewn rhai achosion, effeithir ar y perfformiad hwn gan faterion y tu hwnt i reolaeth uniongyrchol y sefydliad, sy'n gofyn am sylw gan Wasanaethau Carchar a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS).

- **mae canlyniadau i garcharorion yn dda.**
Nid oes unrhyw dystiolaeth bod effaith andwyol ar ganlyniadau i garcharorion mewn unrhyw feysydd arwyddocaol.
- **mae canlyniadau i garcharorion yn weddol dda.**
Ceir tystiolaeth o ganlyniadau andwyol i garcharorion mewn nifer fach o feysydd yn unig. Yn achos y mwyafrif, nid oes unrhyw bryderon arwyddocaol. Mae gweithdrefnau i ddiogelu canlyniadau ar waith.
- **nid yw canlyniadau i garcharorion yn ddigon da.**
Mae tystiolaeth bod effaith andwyol ar ganlyniadau i garcharorion mewn llawer o'r meysydd, neu'n enwedig yn y meysydd hynny sydd bwysicaf i les carcharorion. Mae problemau/pryderon, os na roddir sylw iddynt, yn debygol o ddod yn feysydd pryder difrifol.
- **mae canlyniadau i garcharorion yn wael.**
Ceir tystiolaeth bod arferion presennol yn effeithio'n ddifrifol ar y canlyniadau i

garcharorion. Mae'r carchar yn methu â sicrhau triniaeth ac/neu amodau sydd hyd yn oed yn ddigonol ar gyfer y carcharorion. Mae angen camau cywiro'n ddi-oed.

A5 Gall ein hasesiadau arwain at un o'r canlynol:

- **argymhellion:** bydd angen newid arwyddocaol ac/neu adnoddau newydd neu ailgyfeiriedig, felly nid yw'n bosib eu cyflawni'n syth, a bydd hyn yn cael ei adolygu ar gyfer gweithredu mewn arolygiadau yn y dyfodol
- **enghreiffiau o arfer da:** arfer trawiadol sy'n bodloni ein disgwyliadau neu'n rhagori arnynt, ac y gallai sefydliadau tebyg eraill eu dilyn i gyflawni canlyniadau cadarnhaol i garcharorion.

A6 Mae arolygwyr yn defnyddio pump ffynhonnell o dystiolaeth allweddol: arsylwi; arolygon carcharorion; trafodaethau â charcharorion; trafodaethau â staff a sefydliadau trydydd parti perthnasol; a dogfennaeth. Yn ystod yr arolygiadau, rydym yn dilyn ymagwedd aml-ddull i gasglu a dadansoddi data, trwy ddefnyddio methodoleg ansoddol a meintiol. Caiff tystiolaeth o wahanol ffynnonellau ei thriongli i gryfhau dilysrwydd ein hasesiadau.

A7 Er mis Ebrill 2013, cynhaliwyd pob un o'n harolygiadau heb eu cyhoeddi ymlaen llaw, heblaw am rai dan amgylchiadau neilltuol. Mae hyn yn disodli'r system flaenorol o brif arolygiadau llawn wedi'u cyhoeddi a heb eu cyhoeddi ymlaen llaw, gydag arolygiadau dilynol llawn neu fyr i adolygu cynnydd. Bellach, mae ein holl arolygiadau'n asesu cynnydd argymhellion a wnaed yn yr arolygiad llawn diwethaf.

A8 Cynhelir yr holl arolygiadau o garchardai ar y cyd ag Estyn (Cymru) neu Ofsted, y Cyngor Fferyllol Cyffredinol (GPhC) ac Arolygiaeth Prawf Ei Mawrhydi. Mae'r gwaith ar y cyd hwn yn sicrhau bod gwybodaeth arbenigol yn cael ei chyflwyno mewn arolygiadau ac yn osgoi ymweliadau arolygu niferus.

Yr adroddiad hwn

A9 Dilynir yr eglurhad hwn o'n hymagwedd gan grynodedb o ganfyddiadau ein harolygiad yn erbyn y pedwar prawf carchar iach. Dilynir hyn gan bedair adran sydd oll yn cynnwys datganiad manwl o'n canfyddiadau yn erbyn ein *Disgwyliadau*. *Y meini prawf ar gyfer asesu'r driniaeth o garcharorion ac amodau mewn carchardai*. Mae'r cyfeirnodau ar ddiwedd rhai o'r argymhellion yn nodi eu bod yn cael eu hailadrodd, ac yn dangos lleoliad paragraff yr agymhelliad blaenorol yn yr adroddiad diwethaf. Mae Adran 5 yn cyfuno'r holl argymhellion ac enghreifftiau o arfer da sy'n dod i'r amlwg yn yr arolygiad. Mae Atodiad II yn rhestru'r argymhellion o'r arolygiad blaenorol, a'n hasesiad o p'un a ydynt wedi'u cyflawni ai peidio.

A10 Gellir dod o hyd i fanylion am y tîm arolygu a phroffil poblogaeth y carchar yn Atodiadau I a III yn y drefn honno.

A11 Gellir dod o hyd i ganfyddiadau o arolygon y carcharorion a disgrifiad manwl o fethodoleg yr arolwg yn Atodiad IV yr adroddiad hwn. Sylwch ein bod yn cyfeirio at gymariaethau â sefydliadau tebyg eraill neu arolygiadau blaenorol lle mae ystadegau'r rhain yn arwyddocaol.¹

¹ Gosodir y lefel arwyddocaol ar 0.01, sy'n golygu mai siawns o 1% yn unig sydd bod unrhyw wahaniaeth yn y canlyniadau oherwydd siawns.

Crynodeb

Diogelwch

S1 Roedd trefniadau asesu risg cychwynnol a chefnogaeth dyddiau cynnar yn wan. Roedd y mwyafrif o garcharorion yn teimlo'n ddiogel ond nid oedd mesurau lleihau trais wedi'u datblygu'n ddigonol. Roedd nifer yr achosion o hunan-niwed yn uchel ac nid oedd argymhellion arwyddocaol. Ombwdsmon y Gwasanaeth Carchardai a'r Gwasanaeth Prawf ar farwolaethau yn y ddalfa wedi'u bodloni. Roedd trefniadau diogelwch yn rhesymol ac yn ddefnyddiol ond roedd y gwaith a wnaethpwyd i fynd i'r afael â'r cyflenwad cyffuriau yn gyfyng. Roedd y defnydd o wahanu yn isel ac roedd dyfarniadau'n cael eu hymdrin yn briodol. Roedd y defnydd o rym yn gymesur ac roedd sicrwydd ansawdd yn cael ei ddatblygu. Nid oedd y galw mawr am ymyriadau defnyddio sylweddau yn cael eu bodloni'n ddigonol. **Nid oedd canlyniadau i garcharorion yn erbyn y prawf carchar iach hwn yn ddigon da.**

S2 Yn yr arolygiad diwethaf yn 2014, canfuom fod canlyniadau i garcharorion yn Abertawe yn erbyn y prawf carchar iach hwn yn weddol dda. Gwnaethom 17 argymhelliad ym maes diogelwch. Yn yr arolygiad dilynol hwn, cawsom fod dau o'r argymhellion wedi'u cyflawni, roedd tri wedi'u cyflawni'n rhannol ac nid oedd 12 ohonynt wedi'u cyflawni.

S3 Roedd carcharorion yn eithaf positif am y profiad o gael eu hebrwng i Abertawe. Roedd yr hebryngwyr a staff y dderbynfa yn rhannu gwybodaeth yn dda. Roedd staff y dderbynfa yn gyfeillgar ac yn groesawgar. Fodd bynnag, nid oedd yr asesiadau diogelwch cychwynnol yn y dderbynfa yn breifat nac yn ddigon manwl. Yn dilyn hyn, ni chafodd bob un o'r carcharorion a dderbyniwyd i'r uned noson gyntaf eu cyfwrdd i asesu i ba raddau roeddent yn agored i niwed. Roedd y ganolfan noson gyntaf yn orlawn a swnllyd, ac nid oedd yn cynnig amgylchedd priodol i newydd ddyfodiaid. Nid oedd unrhyw Wrandawyr² na Mewnolwyr³ yn y dderbynfa, ond roedd y cyfeillion cefnogol yn gwneud gwaith da yn yr uned noson gyntaf i hysbysu a chefnogi carcharorion a oedd newydd gyrraedd. Cynhaliwyd gwiriadau noson gyntaf manylach hefyd. Roedd prinder lle yn golygu bod derbynfeydd newydd yn aml wedi'u lleoli mewn rhannau eraill o'r carchar. Roedd y bwrdd ymsefydlu a derbyn yn aml yn cael eu mynychu'n wael ac nid oedd y cyflwyniad defnyddiol i'r rhaglen ymsefydlu yn y ddalfa yn cael ei ddarparu.

S4 Yn ein harolwg, ymatebodd y carcharorion yn fwy cadarnhaol ynghylch diogelwch ac erledigaeth o'i gymharu â charchardai lleol eraill. Roedd nifer yr ymosodiadau a gofnodwyd yn debyg i garchardai eraill ond yn uwch nag yr oedd yn ein harolygiad diwethaf. Roedd y rhan fwyaf o achosion yn rhai lefel isel. Ni chofnodwyd pob achos o drais, ymddygiad gwrthgymdeithasol na hunan-niwed ac roedd diffyg cywirdeb yn yr ymchwiliadau. Nid oedd y rheiny a oedd yn ymddwyn yn wrthgymdeithasol yn cael eu rheoli'n ddigonol ac nid oedd llawer o dystiolaeth i awgrymu bod dioddefwyr yn cael eu cefnogi.

S5 Yn ein harolwg, dywedodd traean o garcharorion eu bod yn teimlo'n isel neu'n hunanleiddiol ar ôl cyrraedd, sy'n uwch na charchardai eraill (27%) ac yn uwch nag yr oedd yn yr arolygiad diwethaf (20%). Cafwyd 134 achos o hunan-niwed yn ystod y chwe mis blaenorol, teirgwaith y gyfradd a gofnodwyd yn yr arolygiad diwethaf. Nid oedd digon o waith dadansoddi data er mwyn helpu i ddeall hyn. Cafwyd pedwar hunanladdiad ers yr arolygiad blaenorol, oll o fewn

² Carcharorion sy'n cael eu hyfforddi gan y Samariaid i gynnig cymorth emosiynol cyfrinachol i garcharorion eraill.

³ Carcharorion sy'n cyflwyno newydd-ddyfodiaid i fywyd y carchar.

wythnos o gyrraedd y carchar. Roedd hyn yn adlewyrchu'r canfyddiadau yn ein harolygiad blaenorol o Abertawe. Er gwaethaf hyn, nid oedd argymhellion arwyddocaol y PPO yn ymwneud ag ACCT⁴ na'r gweithdrefnau dyddiau cynnar wedi'u bodloni. Roedd y carcharorion ar ACCT yn gadarnhaol am y gefnogaeth yr oedd y staff yn ei chynnig, ond roedd ansawdd dogfennaeth ACCT yn wael. Nid oedd unrhyw bolisi diogelu ar gael ac roedd sawl aelod o staff yn anymwybodol o ofynion diogelu.

- S6 Roedd blaenoriaethau diogelwch wedi'u canolbwyntio'n briodol ar fygythiadau o drais a phryderon am gyffuriau. Roedd llif rhesymol o wybodaeth ac roedd yn cael ei dadansoddi'n effeithlon. Fodd bynnag, ni chafodd bob achos eu hadrodd ac nid oedd y camau dilynol yn cael eu cymryd yn ddigon prydlon bob amser. Cynhaliwyd llai na hanner o'r chwiliadau wedi'u targedu yn ystod y pedwar mis blaenorol a dim ond 44% o'r profion cyffuriau ar amheuaeth yn ystod y chwe mis blaenorol. Pan gymerwyd camau gweithredu, roedd y canfyddiadau a'r cyfraddau positif yn dda.
- S7 Cymerwyd rhai camau gweithredu cadarnhaol i leihau'r cyflenwad o gyffuriau, megis lleoli staff y tu allan i'r wal yn ystod symudiadau. Fodd bynnag, nid oedd y strategaeth ar gyfer lleihau'r cyflenwad wedi'i hintegreiddio i fod yn strategaeth gyffuriau effeithiol ar gyfer y carchar cyfan. Roedd lefelau'r canlyniadau positif i brofion cyffuriau gorfodol yn uchel ac roedd y trefniadau profi am gyffuriau yn annigonol.
- S8 Roedd lefelau'r arwahanu wedi gostwng ac yn gymharol isel, er bod cyfran uchel o garcharorion yn cael eu cadw ac yn disgwyl am ddyfarniadau. Roedd y drefn feunyddiol i garcharorion a oedd wedi'u gwahanu yn gyfyngedig, ond roedd y cyfnodau aros yn fyr. Ymdriniwyd â dyfarniadau'n brydlon, ond ni wnaethpwyd unrhyw waith o ran sicrhau ansawdd ar eu cyfer.
- S9 Roedd y defnydd o rym a gofnodwyd wedi cynyddu'n sylweddol ac roedd yn uwch na'r cymharydd. Yn ôl y cofnodion, roedd grym yn cael ei ddefnyddio'n gymesur ac roedd tystiolaeth o achosion o leihau difrifwch y sefyllfa. Fodd bynnag, nid oedd yr holl ddefnydd o rym wedi'i gofnodi ac nid oedd prosesau sicrhau ansawdd ar waith tan yn gymharol ddiweddar. Nid oedd gwaith dadansoddi data wedi'i ddatblygu'n ddigonol ar gyfer y defnydd o rym, arwahanu a dyfarniadau.
- S10 Nid oedd y cynllun cymhellion a breintiau a enillir wedi cael llawer o effaith amlwg ar annog ymddygiad cadarnhaol. Roedd rhai aelodau staff yn gweithredu cyfyngiadau mympwyol ar garcharorion lefel sylfaenol, nad oedd wedi'u hadlewyrchu yn y polisi. Roedd ansawdd y gwaith papur yn wael ac nid oedd unrhyw dystiolaeth o sicrhau ansawdd.
- S11 Yn ein harolwg, roedd llawer llai o garcharorion â phroblemau cyffuriau ac alcohol wedi dweud iddynt dderbyn cymorth o'i gymharu â charchardai cymharol. Roedd strategaeth newydd wrthi'n cael ei datblygu ar gyfer yr ardal, ond yn y cyfamser roedd yr ymagwedd strategol gyffredinol tuag at gamddefnyddio sylweddau yn wan. Nid oedd unrhyw strategaeth cyffuriau ac alcohol leol ar waith, a dau gyfarfod strategol yn unig a gafwyd yn ystod saith mis cyntaf 2017. Derbyniodd yr holl garcharorion a oedd newydd gyrraedd asesiadau prydlon ar gyfer camddefnyddio sylweddau seicogymdeithasol yn ogystal â chyngor prydlon ar leihau niwed. Fodd bynnag, roedd amrywiaeth yr ymyriadau'n annigonol. Roedd y driniaeth glinigol ar gyfer carcharorion a oedd newydd gyrraedd ac a oedd yn rhoi'r gorau i opiadau yn parhau i fod yn annigonol ac roedd hyn yn cyfrannu at alw mawr am gyffuriau anghyfreithlon. Roedd monitro clinigol yn ystod y dyddiau cynnar yn wael.

⁴ Rheoli achosion asesu, gofal yn y ddalfa a gwaith tîm ar gyfer carcharorion sydd mewn perygl o hunanladdiad neu hunan-niwed.

Parch

- S12** Roedd mannau cymunedol yn weddol lân ond roedd y carchar yn orlawn dros ben ac roedd llawer o gelloedd mewn cyflwr gwael. Roedd yna ormod o garcharorion nad oeddent yn derbyn yr hanfodion syflaenol, megis dillad gwisgo, dillad gwely glân na chyfle i wneud galwadau ffôn. Roedd y berthynas rhwng y staff a'r carcharorion yn dda ar y cyfan ond weithiau'n oddefol. Roedd y gwaith o reoli cydraddoldeb ac amrywiaeth yn wan ond yn gwella. Roedd y ddarpariaeth grefyddol yn dda. Ar y cyfan, roedd cynion yn cael eu rheoli'n briodol. Nid oedd y gwasanaethau iechyd yn bodloni'r angen yn ddigonol. Roedd darpariaeth dda o fwyd poeth, ond roedd amseroedd gweini'r prydau bwyd yn rhy gynnar. **Nid oedd canlyniadau i garcharorion yn erbyn y prawf carchar iach hwn yn ddigon da.**
- S13** Yn yr arolygiad diwethaf yn 2014, canfuom nad oedd canlyniadau i garcharorion yn Abertawe yn erbyn y prawf carchar iach hwn yn ddigon da. Gwnaethom 20 o argymhellion ar gyfer y maes parch. Yn yr arolygiad dilynol hwn, canfuom fod pump o'r argymhellion wedi'u cyflawni, roedd tri wedi'u cyflawni'n rhannol, ac nid oedd 12 wedi'u cyflawni o gwbl.
- S14** Roedd y carchar yn orlawn, ac roedd y rhan fwyaf o gelloedd yn dal mwy o garcharorion nag y bwriadwyd iddynt eu dal. Roedd pennau grisiau cymunedol y rhan fwyaf o'r adeiniau'n weddol lân ond roedd rhai mannau'n hen ac wedi'u treulio. Er bod llawer o gelloedd mewn cyflwr rhesymol, roedd rhai eraill yn fudr ac wedi'u hawyru'n wael; nid oedd ganddynt ddigon o ddodrefn ac roedd y toiledau wedi'u sgrinio'n wael. Nid oedd digon o ddillad na dillad gwely glân ar gael i garcharorion, ac roedd y trefniadau ar gyfer golchi eu dillad eu hunain yn annigonol. Roedd hyn yn broblem ddifrifol ac roedd angen cymryd camau pendant i'w datrys. Roedd carcharorion yn cael anhawster sylweddol o ran cael cyfle i ddefnyddio'r ffôn. Roedd y cyfnodau o amser y gadawyd clychau galw'r celloedd heb eu hateb yn annerbyniol.
- S15** Roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn dweud bod ganddynt berthynas dda â staff. Roedd nifer o swyddogion yn ymgysylltu â charcharorion yn gadarnhaol ac yn ymddiddori'n briodol yn eu lles. Fodd bynnag, roedd nifer ohonynt yn ymddangos yn hunanfodlon ac yn amharod i herio carcharorion i wella'u hymddygiad neu eu hannog i wneud cynnydd.
- S16** Roedd rheolaeth strategol o gydraddoldeb ac amrywiaeth yn wan, ond bu'n gwella yn dilyn penodi swyddog arweiniol newydd yn ddiweddar. Roedd y broses o nodi nodweddion gwarchoddedig y carcharorion yn dda, ond ychydig iawn o ddarpariaeth wedi'i thargedu oedd ar eu cyfer. Ategwyd y polisi cydraddoldeb cynhwysfawr gan gynllun gweithredu da ond ni chraffwyd yn ddigon manwl ar y data monitro i nodi neu ymdrin â gwahaniaethu. Ymatebodd carcharorion duon a lleiafrifoedd ethnig yn fwy negyddol na charcharorion gwyn ar amrywiaeth eang o gwestiynau yn ein harolwg; canfuom wahaniaethau yn y data monitro y gwnaethom eu harchwilio a oedd yn cadarnhau rhai o'r canfyddiadau negyddol hyn. Roedd y gwaith ymchwilio i achosion yn ymwneud â gwahaniaethu yn wael iawn. Roedd y carcharorion a oedd yn cynrychioli cydraddoldeb yn frwdfrydig ond nid oedd eu rôl yn cael ei hyrwyddo'n dda. Roeddent yn annog carcharorion i ddatgan eu nodweddion gwarchoddedig i'r swyddog cydraddoldeb ac yn cynghori carcharorion ynglŷn â sut i adrodd achosion o wahaniaethu. Nid oedd yr holl staff perthnasol yn ymwybodol o'r carcharorion a oedd angen cymorth mewn achos o argyfwng.
- S17** Roedd y gaplaniaeth yn cynnal gwasanaethau ar gyfer bron bob crefydd ac roedd swyddi gwag wrthi'n cael eu llenwi. Roedd cyfweiliadau ymsefydlu gyda'r gaplaniaeth yn dda iawn ac yn cael eu cynnal yn brydlon. Roedd y gaplaniaeth yn hwyluso'r rhaglen 'Sycamore Tree', ac roedd cysylltiadau â grwpiau cymunedol yn weddol dda.

- S18 Roedd ansawdd yr ymatebion i gwynion yn weddol dda, ond roedd rhai yn arwynebol ac nid oeddent yn dangos tystiolaeth eu bod wedi'u hymchwilio'n ddigonol. Roedd llawer o gwynion yn ymwneud â materion dibwys y byddai staff yr adain wedi gallu eu datrys yn gyflym. Roedd y trefniadau ar gyfer sicrhau ansawdd yn weddol dda ond roedd dadansoddi data i nodi tueddiadau a phatrymau yn wan.
- S19 Roedd amrywiaeth resymol o lyfrau testun yn ymwneud â'r carchar a'r gyfraith droseddol ar gael yn y llyfrgell. Nid oedd y bythau ymweliadau cyfreithiol yn cynnig preifatrwydd llwyr ar gyfer ymgynghoriadau. Roedd y gwasanaeth cymorth llety mechniaeth yn ddigonol.
- S20 Darparwyd gwasanaethau iechyd gan ymarferwyr cymwys ac roedd canlyniadau iechyd i gleifion yn cael eu bodloni i raddau helaeth. Fodd bynnag, roedd gwasanaethau'n gyfyng ac roedd y ddarpariaeth yn rhy adweithiol. O'i gymharu â'r arolygiad diwethaf, roedd carcharorion yn mynegi barn llai cadarnhaol am ansawdd y gofal iechyd yn ein harolwg. Roedd amseroedd aros i weld y deintydd a'r optegydd yn hir iawn ac nid oedd rhai carcharorion ag anghenion deintyddol aciwt yn cael eu trin yn ddigon cyflym. Roedd nifer o brosesau llywodraethu clinigol, gan gynnwys archwilio, goruchwyllo, ymgysylltu â chleifion a hybu iechyd yn parhau heb eu datblygu. Roedd gwasanaethau rheoli'r fferyllfa a meddyginiaethau yn ddigonol. Yn ein harolwg, soniodd 62% o garcharorion am broblemau iechyd meddwl neu les. Er bod rhai elfennau o'r ddarpariaeth iechyd meddwl yn dda, gan gynnwys mynediad at sesiynau cwnsela, roedd y ddarpariaeth gyffredinol yn annigonol ar gyfer lefel uchel yr angen. Nid oedd digon o ddealltwriaeth nac ymdrech i liniaru'r effaith o fynd i mewn i amgylchedd di-fwg. Nid oedd unrhyw gefnogaeth seicogymdeithasol i garcharorion a oedd yn ceisio rhoi'r gorau i nicotin ac nid oedd yr ymagwedd tuag at therapi disodli nicotin yn diwallu anghenion y boblogaeth.
- S21 Yn ein harolwg, 22% o garcharorion yn unig a ddywedodd fod y bwyd yn dda neu'n dda iawn. Roedd y dogneau'n fawr ond roedd ansawdd y bwyd yn anghyson. Roedd argaeledd brechwast wedi'i goginio yn ystod yr wythnos yn gadarnhaol. Roedd prydau bwyd yn cael eu gweini'n llawer rhy gynnar am 11am a 4.15pm. Roedd trefniadau'r ffreutur a'r catalog yn weddol dda a gallai carcharorion archebu amrywiaeth eang o gynnyrch.

Gweithgareddau â phwrpas

- S22** *Roedd yr amser y tu allan i'r gell yn rhy brin. Roedd y gwaith o reoli gweithgareddau'n strategol yn wan. Nid oedd digon o weithgareddau i'r boblogaeth. Roedd y rheiny a oedd yn mynychu yn cyflawni'n dda. Roedd addysgu a dysgu yn ddigonol ond roedd presenoldeb yn wael. Roedd y llyfrgell wedi'i rheoli'n dda ond nid oedd modd mynd i mewn i un adain o gwbl, a oedd yn annerbyniol. Roedd y ddarpariaeth AG yn bodloni anghenion y mwyafrif o garcharorion. **Roedd canlyniadau i garcharorion yn erbyn y prawf carchar iach hwn yn wael.***
- S23 *Yn yr arolygiad diwethaf yn 2014, canfuom nad oedd canlyniadau i garcharorion yn Abertawe yn erbyn y prawf carchar iach hwn yn ddigon da. Gwnaethom 11 o argymhellion ym maes gweithgareddau â phwrpas. Yn yr arolygiad dilynol hwn, canfuom fod un o'r argymhellion wedi'i gyflawni, roedd tri wedi'u cyflawni'n rhannol ac nid oedd saith wedi'u cyflawni o gwbl.*
- S24 Roedd carcharorion cyflogedig yn cael tua saith awr y tu allan i'r gell bob dydd, a oedd yn isel. Gostyngodd hyn i thua dwyawr yn achos carcharorion nad oeddent yn gweithio. Roedd ein gwiriadau cofrestr yn dangos bod hanner y carcharorion wedi'u cloi i mewn yn ystod y diwrnod gwaith. Roedd y gallu i wneud ymarfer corff yn rhesymol ond yn rhy fyr; tua hanner awr y dydd yn unig. Yn ystod yr wythnos, roedd carcharorion yn cael cyfnodau byrion i

wneud tasgau domestig ond amser prin iawn i gymdeithasu ac nid oeddent yn gallu cyrchu unrhyw gyfarpar cymdeithasu.

- S25 Nid oedd y cynllunio strategol wedi cefnogi datblygu'r ddarpariaeth sgiliau na dysgu yn effeithiol. Nid oedd digon o staff i gynnal gweithgareddau ar gyfer dysgu a datblygu sgiliau yn llawn. Roedd cyfathrebu gwael rhwng y staff dysgu a sgiliau, a staff yr adain wedi cael effaith negyddol ar bresenoldeb mewn gweithgareddau. Roedd amrywiaeth y gwaith yn annigonol ac nid oedd digon o gyfleoedd i garcharorion wella eu sgiliau cyflogaeth. Nid oedd unrhyw strategaeth eglur ar gyfer sicrhau bod carcharorion a oedd yn gweithio yn datblygu eu llythrennedd neu eu rhifedd.
- S26 Roedd yna bartneriaethau da â sefydliadau eraill a oedd yn cynnig cyfleoedd i ehangu'r ddarpariaeth a'r gefnogaeth i garcharorion. Roedd y broses o gasglu data a chyflwyno adroddiadau wedi gwella, ond ni weithredwyd yn rheolaidd ar feysydd i'w gwella. Roedd adroddiad hunanasesu cynhwysfawr yn arfarnol ac yn nodi'r meysydd i'w gwella. Fodd bynnag, roedd cynnydd o ran cyflawni'r amcanion yn y cynllun datblygu ansawdd yn araf.
- S27 Nid oedd digon o fannau ar gyfer cynnal gweithgareddau i lenwi amser y carcharorion mewn modd pwrpasol yn ystod y diwrnod craidd. Roedd nifer o'r gweithgareddau â phwrpas ac yn darparu sgiliau cysylltiedig â gwaith, ond nid oedd y sgiliau hyn wedi'u cysylltu ag anghenion cyflogwyr lleol. Roedd presenoldeb yn y sesiynau gweithgareddau yn wael: nid oedd tua hanner y carcharorion yn mynychu'n rheolaidd ac nid oeddent yn cael digon o anogaeth i wneud hynny.
- S28 Roedd gan y staff dysgu a sgiliau berthynas gadarnhaol a pharchus â charcharorion. Nid oedd tiwtoriaid yn defnyddio asesiadau llythrennedd, rhifedd a lles yn ddigon da i lywio cynllunio a diwallu anghenion dysgu'r carcharorion. Nid oedd ansawdd y dysgu'n ddigon da. Roedd cynlluniau dysgu'r carcharorion yn rhy gyffredinol ac nid oeddent yn gosod targedau unigol eglur. Roedd y rhan fwyaf o ystafelloedd dosbarth a gweithdai o ansawdd da, gyda digon o gyfarpar dysgu a thechnoleg fodern ar gael. Nid oedd anghenion dysgu unigol y carcharorion wedi'u nodi'n ddigon eglur yn seiliedig ar asesiad o'u sgiliau.
- S29 Llwyddodd bron bob un o'r carcharorion a gwblhaodd gwrs i ennill tystysgrif neu gymhwyster uned cydnabyddedig. Datblygodd carcharorion a oedd yn mynychu sesiynau dysgu, sgiliau a gwaith yn rheolaidd, amrywiaeth o sgiliau cysylltiedig â gwaith. Nid oedd llawer o gyfleoedd i garcharorion ddatblygu sgiliau hanfodol mewn meysydd eraill o'r ddarpariaeth addysg a sgiliau.
- S30 Roedd yna amrywiaeth dda o lyfrau ac adnoddau a oedd yn bodloni anghenion y carcharorion ar gael yn y llyfrgell. Roedd presenoldeb yn y llyfrgell yn dda ar gyfer y rhan fwyaf o garcharorion. Fodd bynnag, nid oedd carcharorion mewn un adain yn gallu mynd i'r llyfrgell o gwbl bron iawn, oherwydd ymarferion y staff, a oedd yn annerbyniol. Roedd y carcharorion a oedd yn mynd i'r llyfrgell yn canmol y cymorth yr oedd staff y llyfrgell yn ei roi iddynt a'r effaith yr oedd darllen yn ei gael ar eu lles.
- S31 Roedd nifer o garcharorion yn frwdfrydig dros y ddarpariaeth AG. Roeddent yn gwneud ymarfer corff yn annibynnol a chyda goruchwyliaeth finimol. Roedd y gallu i ddefnyddio'r gampfa yn weddol dda. Dywedodd nifer o garcharorion fod y carchar wedi'u cefnogi i wella eu hiechyd a'u lles.

Ailsefydlu

S32 Roedd goruchwyliaeth strategol o'r gwaith ailsefydlu yn wan ac roedd diffyg o ran ymagwedd carchar cyfan tuag at ailsefydlu. Roedd rheoli troseddwr yn wael. Roedd darpariaeth cwmni adsefydlu cymunedol (CRC) rhesymol ar gael ond roedd gormod o ddynion yn cael eu rhyddhau heb lety cynaliadwy i fynd iddo. Roedd y gwaith ar gyfer amddiffyn y cyhoedd yn gadarn. Roedd prosesau cyrffiw cyfyngu i'r cartref yn effeithlon. Roedd y gefnogaeth i garcharorion â dedfryd amhenodol yn gyfyngedig. Roedd y gwaith i gefnogi cysylltiadau teuluol yn dda. Roedd y trefniadau ymweld yn briodol ond roedd yr amgylchedd wedi dirywio. **Nid oedd canlyniadau i garcharorion yn erbyn y prawf carchar iach hwn yn ddigon da.**

S33 Yn yr arolygiad diwethaf yn 2014, canfuom fod canlyniadau i garcharorion yn Abertawe yn erbyn y prawf carchar iach hwn yn weddol dda. Gwnaethom 10 argymhelliad ym maes ailsefydlu. Yn yr arolygiad dilynol hwn, canfuom fod naw o'r argymhellion heb eu cyflawni ac nid oedd un ohonynt yn berthnasol bellach.

S34 Roedd rheolaeth strategol o'r gwaith ailsefydlu yn wan. Roedd y cyfarfodydd strategol yn ysbeidiol a heb ffocws, ac roedd cynllunio camau gweithredu'n wael. Roedd dealltwriaeth y staff preswyl o swyddogaeth y carchar o ran ailsefydlu yn gyfyngedig. Roedd y strategaeth lleihau aildroseddu'n anghyflawn ac nid oedd wedi'i seilio ar ddadansoddiad o anghenion. Nid oedd rhai anghenion sylweddol yn cael eu bodloni, er enghraifft yn achos y gyfran uchel o ddynion â phroblemau trais domestig. Nid oedd goruchwylwr troseddwr wedi'i ddynodi ar gyfer tua dau draean o ddynion, gyda'r rhan fwyaf o'r rhain ar remand neu chyda dedfrydau byrrach. Roedd rhywfaint o gefnogaeth resymol o ran llwybrau i'r carcharorion hyn, ond roedd hyn o bosib yn cael ei danseilio gan y ganran uchel a oedd yn cael eu rhyddhau heb lety cynaliadwy i fynd iddo. Cafodd rhai mentrau da eu cynllunio ac, er yn ei gamau cynnar, roedd y gwaith diweddar i ddatblygu adain G fel uned ailsefydlu yn gadarnhaol.

S35 Nid oedd goruchwylwr troseddwr y carchar yn cael llawer o gyswllt â'r carcharorion ac roedd canlyniadau'n wael. Cafodd eu gwaith ei rwystro gan ddiffyg staff, hyfforddiant, goruchwyliaeth a chymorth.

S36 Mewn rhai achosion cafodd gwaith da'r goruchwylwr troseddwr prawf ei danseilio gan Systemau Asesu Troseddwr gwan. Roedd trefniadau amddiffyn y cyhoedd yn cael eu rheoli'n dda ym mhob un o'r achosion a welwyd gennym, fwy neu lai. Roedd achosion yn cael eu trafod yn drylwyr yng nghyfarfodydd y tîm rheoli risg ond nid oedd y broses o gwblhau camau gweithredu yn cael ei dogfennu bob amser. Roedd cefnogaeth i ddynion â dedfryd amhenodol yn gyfyngedig ac ni chafodd pob un ohonynt eu trosglwyddo i garchar mwy addas yn ddigon buan. Roedd ceisiadau am gyrffiw cyfyngu i'r cartref yn cael eu rheoli'n weddol dda a, lle bo'n briodol, cafodd dynion eu rhyddhau ar y diwrnod yr oeddent yn gymwys i wneud hynny.

S37 Roedd asesiadau a chynllunio gan staff y CRC yn amersol ac yn briodol. Cafwyd cyfathrebu gwael am ganlyniadau'r atgyfeiriadau a wnaethpwyd ganddynt ac felly roedd effeithiolrwydd eu gwaith yn aneglur. Roedd grŵp o gyfeillion cefnogol gwerthfawr a hyfforddedig CRC ar gael.

S38 Roedd hi'n destun pryder nad oedd bron hanner y dynion a oedd yn gadael Abertawe gyda llety cynaliadwy i fynd iddo. Roedd hyn i raddau helaeth o ganlyniad i benderfyniad Cynulliad Cymru i dynnu carcharorion o'r categori blaenoriaeth o ran anghenion tai. Roedd y gefnogaeth ar gyfer anghenion cyllid, budd-daliadau a dyled yn rhesymol, ond yn gymharol ddiweddar yn unig y bu i'r carchar drefnu i ddynion allu agor cyfrif banc cyn cael eu rhyddhau.

- S39 Roedd gan y carcharorion fynediad priodol at gyngor gyrfaedd annibynnol. Nid oedd cysylltiadau â cholegau a darparwyr hyfforddiant lleol wedi'u datblygu'n ddigonol a nifer prin o garcharorion oedd yn mynd yn syth i mewn i waith, hyfforddiant neu addysg ar ôl cael eu rhyddhau. Roedd ymwybyddiaeth carcharorion o gyfleoedd ar gyfer cynnydd yn gyfyngedig. Nid oedd cysylltiadau rhwng addysg a sgiliau a'r CRC wedi'u datblygu'n ddigonol a oedd wedi arwain at gyrsiau'n cael eu hailadrodd.
- S40 Roedd y tîm gofal sylfaenol yn cefnogi carcharorion yn effeithiol cyn iddynt gael eu rhyddhau. Ymgysylltodd y tîm iechyd meddwl â thimau iechyd meddwl cymunedol mewn modd priodol er mwyn cefnogi cynllunio rhyddhau, gan gynnwys ar gyfer dynion ag anghenion iechyd meddwl difrifol a pharhaus. Roedd cynllunio rhyddhau ar gyfer carcharorion ag anghenion defnyddio sylweddau, gan gynnwys lleihau niwed, yn dda iawn.
- S41 Roedd yr Ymddiriedolaeth Cyngor a Gofal Carchardai yn cynnig cefnogaeth dda iawn i helpu dynion i ailadeiladu a chynnal perthynas â'u teuluoedd, gan gynnwys grwpiau babanod a phlant bach. Cynhaliwyd diwrnodau teuluol yn rheolaidd ac roedd nifer da yn eu mynychu. Hefyd, roedd 'Storybook Dads'⁵ yn cael ei defnyddio'n dda. Cynhaliwyd digon o sesiynau ymweld bob wythnos ond roedd hi'n anodd i ymwelwyr gysylltu drwy'r llinell archebu dros y ffôn. Dywedodd ymwelwyr fod staff yr ymweliadau'n barchus. Dechreuodd yr ymweliadau ar amser, ond roedd diffyg golau naturiol yn yr amgylchedd ymweliadau a theimlai'n hen ac yn anghroesawgar.
- S42 Nid oedd unrhyw raglenni achrededig ar waith ac ni chafodd rhai anghenion ymddygiad troseddol eu bodloni. Roedd 'Sycamore Tree' (cwrs ymwybyddiaeth dioddefwyr yn seiliedig ar egwyddorion cyfiawnder adferol) yn cyffwrdd â nifer rhesymol o ddynion. Roedd y rhaglen Offer ar gyfer Newid newydd yn ddatblygiad i'w groesawu.

Prif bryderon ac argymhellion

- S43 **Pryder:** Yn ein harolwg, dywedodd traean o'r carcharorion eu bod yn teimlo'n ddigalon neu'n hunanleiddiol neu'n dioddef o broblemau iechyd meddwl ar ôl cyrraedd. Cafwyd pedwar hunanladdiad ers yr arolygiad blaenorol, oll o fewn ychydig ddyddiau ar ôl cyrraedd. Fodd bynnag, nid oedd asesiadau risg y dderbynfaf'n ddigon trwyadl ac roedd gweithdrefnau noson gyntaf yn anghyson. Roedd prosesau dilynol yr ACCT yn wael ac roedd gormod o argymhellion Ombwdsmon y Gwasanaeth Carchardai a'r Gwasanaeth Prawf heb eu gweithredu yn dilyn marwolaethau yn y ddalfa.

Argymhelliad: Dylid cynnal cyfweiliadau gyda'r holl garcharorion sydd newydd gyrraedd er mwyn helpu i nodi carcharorion sy'n agored i niwed neu mewn perygl, ac yna cynnig cefnogaeth systematig iddynt yn ystod eu diwrnodau cynnar yn y carchar. Dylid cefnogi carcharorion y nodwyd eu bod mewn perygl o hunan-niwed yn drwyadl a dylid gweithredu argymhellion Ombwdsmon y Gwasanaeth Carchardai a'r Gwasanaeth Prawf yn llawn.

- S44 **Pryder:** Roedd y ddarpariaeth o ddillad a dillad gwely yn y carchar yn annerbyniol o wael. Nid oedd carcharorion yn gallu cael digon o ddillad parchus a glân yn ystod yr wythnos a phrin oedd y carchar yn gallu cyflenwi'r eitemau mwyaf sylfaenol.

Argymhelliad: Dylid cyflenwi digonedd o ddillad, dillad gwely a thyweli o ansawdd da i garcharorion bob wythnos. (Ailadrodd argymhelliad 2.7)

⁵ Prosiect i garcharorion recordio storiâu ar gyfer eu plant.

S45 **Pryder:** Roedd amser y tu allan i'r gell wedi gwaethygu ac roedd ein gwiriadau cofrestr yn dangos bod hanner y carcharorion dan glo yn ystod y diwrnod gwaith. Nid oedd nifer nac amrywiaeth y gweithgareddau'n cefnogi carcharorion i ddatblygu'r sgiliau sydd eu hangen arnynt yn y farchnad lafur leol. Roedd presenoldeb yn y sesiynau gweithgareddau'n wael.

Argymhelliad: Dylai rheolwyr sicrhau bodcarcharorion yn cael eu gadael allan o'u celloedd ac yn ymgymryd â gweithgareddau adeiladol yn ystod y diwrnod gwaith, a bod presenoldeb gwael yn cael ei ymdrin yn gyson. Dylai nifer, amrywiaeth ac ansawdd yr addysg, hyfforddiant a lleoedd gwaith fod yn ddigonol i gynnig cyfleoedd realistig i garcharorion a dedfrydwyd wella eu rhagolygon cyflogaeth.

S46 **Pryder:** Roedd y diffyg cyfeiriad a ffocws strategol ar gyfer ailsefydlu a rheoli troseddwy'r yn effeithio ar ddarpariaeth ar gyfer carcharorion, yn enwedig y rheiny â dedfrydau byrrach neu ar remand. Nid oedd unrhyw ddadansoddiad anghenion cyfredol. Yn aml, roedd swyddogion carchar a oedd yn gweithio fel goruchwylwyr troseddwy'r yn aml yn cael eu hatgyfeirio i fannau eraill yn y carchar, a phrin yn cael cyswllt rheolaidd â'r carcharorion. Roedd gwaith cefnogi llwybrau a gwaith y goruchwylwyr troseddwy'r gyda'r carcharorion o bosib yn cael ei danseilio gan y gyfran uchel o ddynion a ryddhawyd heb lety cynaliadwy i fynd iddo. Roedd y broblem hon i raddau helaeth o ganlyniad i benderfyniad Cynulliad Cymru i dynnu carcharorion o'r categori blaenoriaeth o ran anghenion tai.

Argymhelliad: Dylai strategaeth ar gyfer lleihau aildroseddu a chynllun gweithredu cyfredol adlewyrchu'r ymddygiad troseddol ac anghenion ailsefydlu'r holl garcharorion, gan gynnwys y rheiny â dedfrydau byrrach neu ar remand. Dylai rheolwyr lleol a chenedlaethol sicrhau bod digon o staff yr uned rheoli troseddwy'r ar gael i gefnogi carcharorion trwy eu dedfryd. Dylai'r ymagwedd strategol sicrhau bod camau'n cael eu cymryd i leihau'n sylweddol y nifer uchel o ddynion sy'n cael eu rhyddhau heb lety cynaliadwy i fynd iddo, gan gynnwys cefnogaeth gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder i ymdrin ag achosion sylfaenol y broblem.

Section 1. Diogelwch

Llysoedd, hebryngwyr a throsglwyddiadau

Canlyniadau disgwylidig:

Dylid trin carcharorion sy'n cael eu trosglwyddo i'r carchar ac ohono mewn modd diogel, parchus ac effeithlon.

- I.1** Roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn byw gerllaw ac roedd y cofnodion yn dangos bod yr amseroedd teithio fel arfer yn cymryd llai na dwyawr. Gwelsom staff hebrwng a oedd yn gwrtais a pharchus ac roedd y rheiny y bûm yn siarad â hwy yn canolbwyntio ar les y carcharorion. Roedd y faniau a archwiliwyd yn weddol lân ac nid oedd unrhyw graffiti arnynt. Rhannodd y staff hebrwng wybodaeth am garcharorion ar lafar gyda swyddogion y carchar yn y dderbynfa, ac roedd cofnodion hebrwng ysgrifenedig yn gyfredol ac yn llawn gwybodaeth. Yn ein harolwg, dywedodd 78% o garcharorion eu bod yn teimlo'n ddiogel yn ystod eu siwrnai a dywedodd 71% eu bod wedi'u trin yn dda gan staff hebrwng.
- I.2** Ni roddwyd y carcharorion mewn gefynnau rhwng y faniau a'r dderbynfa, a oedd yn gymesur â'r risg.

Dyddiau cynnar yn y ddalfa

Canlyniadau disgwylidig:

Bod carcharorion yn cael eu trin â pharch ac yn teimlo'n ddiogel ar ôl cyrraedd y carchar ac ystod eu hychydig ddyddiau cyntaf yn y ddalfa. Bod anghenion unigol y carcharorion yn cael eu nodi a'u hymdtrin, a'u bod yn teimlo eu bod yn cael eu cefnogi ar eu noson gyntaf. Yn ystod cyfnod ymsefydlu'r carcharor, dylid hysbysu ef/hi o drefn feunyddiol y carchar, sut i ddefnyddio'r gwasanaethau sydd ar gael a sut i ymdopi â byw yn y carchar.

- I.3** Roedd y dderbynfa'n brysur, ac yn ystod y chwe mis blaenorol, cafwyd bron 200 o newydd-ddyfodiaid bob mis ar gyfartaledd. Roedd y dderbynfa'n weddol lân ond roedd y mynedfeydd, fel y grisiau yn arwain at y dderbynfa, yn fudr. Roedd y ddwy ystafell ddal yn fach ac yn gyfyng ond roedd carcharorion yn cael eu prosesu'n gyflym ac yn treulio llai na dwyawr yn yr ystafelloedd dal.
- I.4** Gwelsom ryngweithio cyfeillgar rhwng staff y dderbynfa a charcharorion, ac yn ein harolwg, dywedodd 78% o garcharorion eu bod wedi'u trin yn dda yn y dderbynfa o'i gymharu â'r cymharydd, sef 61%. Gofynnwyd i garcharorion a oeddent yn deall beth oedd wedi digwydd iddynt cyn cael eu trosglwyddo i'r carchar a pha un a oedd ganddynt unrhyw anghenion dybryd. Gwelsom fod gweithdrefnau chwilio'n cael eu cynnal yn sensitif gan ddau swyddog yn breifat, ond cafodd carcharorion eu noeth-chwilio waeth beth oedd eu risg unigol, gan gynnwys y rheiny a oedd yn cael eu trosglwyddo o garchardai eraill.
- I.5** Yn ein harolwg, dywedodd 43% o garcharorion, mwy na'r cymharydd (30%) a'r arolygiad diwethaf (26%), eu bod yn dioddef o broblemau iechyd meddwl ar gyrraedd. Dywedodd tua thraean o garcharorion eu bod yn teimlo'n ddigalon neu'n hunanleiddiol ar gyrraedd hefyd. Cafwyd pedwar hunanladdiad ers yr arolygiad blaenorol, oll o fewn ychydig ddyddiau ar ôl cyrraedd (gweler paragraff I.18). Er gwaethaf hyn, roedd asesiad risg y newydd-ddyfodiaid yn wan ac nid oedd wedi gwella'n sylweddol ers yr arolygiad diwethaf (gweler y prif argymhelliad S43).

- I.6** Er bod asesiadau risg rhannu celloedd wedi'u cwblhau, nid oedd yr asesiadau diogelwch cychwynnol yn ddigon manwl neu'n cael eu cynnal yn breifat. Gwelsom enghreifftiau o ffurflenni asesu diogelwch cychwynnol anghyflawn yng nghofnodion y carcharorion (gweler y prif argymhelliad^{S43}). Nid oedd yna Wrandawyr⁶ na Mewnolwyr (cyfeillion cefnogi carcharorion hyfforddedig), yn gweithio yn y dderbynfa i gefnogi carcharorion newydd.
- I.7** Aeth y mwyafrif o newydd-ddyfodiaid i'r uned noson gyntaf yn adain B, ond cafodd nifer eu lleoli mewn adeiniau eraill gan nad oedd y ganolfan noson gyntaf yn ddigon mawr. Cysgodd rhai carcharorion ar welyau gweryll yn y celloedd mwy yn adain G. Dywedodd y staff a'r rheolwyr wrthym fod hyn yn eithaf nodweddiadol.
- I.8** Roedd y ganolfan noson gyntaf yn adain B yn lân ond yn orlawn. Gwnaeth cyfeillion cefnogol mewnol gwrrd â newydd-ddyfodiaid a rhoi gwybodaeth ddefnyddiol iddynt ynglŷn â bywyd yn y carchar. Fodd bynnag, gwelwyd carcharorion ar bennau grisiau prysur a swnllyd a chafodd gwybodaeth ei chyflwyno'n rhy gyflym iddynt ei chymhathu'n iawn.
- I.9** Derbyniodd yr holl garcharorion wiriadau manylach gan staff yn ystod eu noson gyntaf, ond nid oedd y trosglwyddiadau rhwng y dderbynfa a staff y noson gyntaf yn ddigonol bob tro, ac roedd llawer gormod o newydd-ddyfodiaid heb eu cyfweled cyn cael eu cloi yn eu celloedd. Yn ein harolwg, dywedodd 73% o garcharorion eu bod yn teimlo'n ddiogel ar eu noson gyntaf o'i gymharu ag 87% yn yr arolygiad blaenorol.
- I.10** Roedd trefniadau ymsefydlu ffurfiol yn wan ac nid oedd y rhaglen ymsefydlu gyhoeddus yn cael ei darparu adeg yr arolygiad. Cafodd yr holl garcharorion ail adolygiad iechyd y diwrnod ar ôl cyrraedd yn ogystal â gweld y caplan a'r gweithwyr camddefnyddio sylweddau.

Argymhellion

- I.11** Dylid lleoli'r holl garcharorion newydd mewn amgylchedd cefnogol a digynnwrf, lle mae'n bosib iddynt gymhathu gwybodaeth a chael cymorth i ymgartrefu yn y carchar.
- I.12** Dylai'r holl garcharorion dderbyn rhaglen ymsefydlu lawn sy'n bodloni eu hanghenion.

Lleihau bwlio a thrais

Canlyniadau disgwylidig:

Bod pawb yn ddiogel ac yn teimlo'n ddiogel rhag bwlio ac erledigaeth (sy'n cynnwys camdriniaeth ar lafar a hiliol, dwyn, bygythiadau o drais ac ymosodiadau). Bod carcharorion sydd mewn perygl/yn dioddef erledigaeth yn cael eu diogelu trwy systemau gweithredol a theg sy'n hysbys i staff, carcharorion ac ymwelwyr, ac sy'n llywio'r holl agweddau ar y gyfundrefn.

- I.13** Yn ein harolwg, ymatebodd carcharorion yn fwy cadarnhaol na'r cymharydd i gwestiynau am deimlo'n ddiogel ac erledigaeth gan garcharorion eraill. Ymatebodd carcharorion duon a lleiafrifoedd ethnig a gwladolion tramor yn fwy negyddol na carcharorion gwyn a Phrydeinig i amrywiaeth o gwestiynau.
- I.14** Roedd trais wedi cynyddu ers ein harolygiad diwethaf. Cafwyd 33 achos o ymladd yn ystod y chwe mis diwethaf, sy'n fwy nag mewn carchardai eraill. Roedd nifer yr ymosodiadau a

⁶ Carcharorion sy'n cael eu hyfforddi gan y Samariaid i gynnig cymorth emosiynol cyfrinachol i garcharorion eraill.

gofnodwyd yn debyg i garchardai eraill: cafwyd 54 o ymosodiadau yn ystod y chwe mis diwethaf, 22 ohonynt yn erbyn staff, a chafodd pump eu hystyried yn ddifrifol. O'r 32 o ymosodiadau ar garcharorion, ystyriwyd un ohonynt yn ddifrifol.

- I.15** Roedd systemau ar gyfer nodi ymddygiad gwrthgymdeithasol a thrais yn wan. Nid oedd yr holl achosion o drais, na'r defnydd dilynol o rym, wedi'u cofnodi (gweler paragraff 1.47). Nid oedd digwyddiadau'n cael eu harchwilio oni bai eu bod wedi'u cofnodi yn y system adrodd digwyddiadau neu mewn adroddiad gwybodaeth ddiogelwch. Daethom o hyd i nifer o gofnodion yn llyfrau arsylwi'r adeiniau yn ymwneud â charcharorion a ddywedodd eu bod yn cael eu bwlio, ond nid oedd yr achosion wedi'u hymchwilio. Roedd diffyg manylder a gwaith dadansoddi yn yr ymchwiliadau a gwblhawyd. Nid oedd cefnogaeth ddigonol i ddiodefwyr. Roedd y carchar wedi cyflwyno strategaeth gwrth-fwlio wythnos cyn ein harolygiad. Canfuom enghreifftiau ohoni'n cael ei gweithredu heb ystyriaeth briodol o amgylchiadau unigol y carcharorion a pha un a oeddent yn agored i niwed ai peidio.
- I.16** Cafodd data am drais a gasglwyd gan y tîm dalfa fwy diogel eu monitro a'u dadansoddi yn y cyfarfod lleihau trais misol, ond roedd hyn yn gyfyngedig o ran ei gwmpas. Cynhaliwyd arolwg manwl gan seicolegydd fforensig ond ni wnaeth y carchar weithredu ar yr argymhellion defnyddiol a wnaed.

Argymhelliad

- I.17 Dylid cofnodi'r holl achosion o drais, bwlio a'r defnydd o rym a dylid eu hymchwilio'n fanwl, gan gymryd y camau gweithredu priodol. Dylid cefnogi diodefwyr.**

Atal hunan-niwed a hunanladdiad

Canlyniadau disgwylidig:

Bod y carchar yn darparu amgylchedd diogel sy'n lleihau'r risg o hunan-niwed a hunanladdiad. Bod carcharorion yn cael eu nodi'n gynnar ac yn cael y gefnogaeth angenrheidiol. Bod yr holl staff yn ymwybodol o faterion agored i niwed ac yn effro iddynt, eu bod wedi'u hyfforddi'n briodol ac yn gallu cael gafael ar y cyfarpar a'r cymorth priodol.

- I.18** Cafwyd pedwar hunanladdiad ers ein harolygiad blaenorol, oll o fewn wythnos o gyrraedd Abertawe. Yn ein harolygiad diwethaf yn 2014, cafwyd pedwar hunanladdiad hefyd, ac yn yr un modd, roedd y dynion hynny i gyd wedi cymryd eu bywydau eu hunain yn ystod eu dyddiau cynnar yn Abertawe. Nid oedd argymhellion dilynol gan Ombwdsmon y Gwasanaeth Carchardai a'r Gwasanaeth Prawf wedi'u hymdrin nac eu monitro'n llawn (gweler argymhelliad S43 a pharagraff 1.5).
- I.19** Yn ein harolwg, dywedodd 33% o garcharorion eu bod wedi cael problemau o ran teimlo'n ddigalon neu'n hunanleiddiol ar ôl iddynt gyrraedd yn erbyn y cymharydd sef 27%, a'r arolygiad blaenorol, sef 20%. Roedd nifer yr achosion o hunan-niwed deirgwaith yn fwy nag yr oedd yn yr arolygiad blaenorol ac yn uwch na charchardai cymharol. Yn ystod y chwe mis blaenorol, gwelwyd 134 achos o hunan-niwed gan 74 o garcharorion.
- I.20** Yn ystod y chwe mis blaenorol, agorwyd 235 ACCT.⁷ Bûm yn siarad â nifer o garcharorion ar ACCT, ac roedd y rhan fwyaf ohonynt yn gadarnhaol am y gefnogaeth yr oeddent wedi'i derbyn. Fodd bynnag, nid oedd dogfennau ACCT yn nodi gofal cyson wedi'i gynllunio'n dda

⁷ Rheoli achosion asesu, gofal yn y ddalfa a gwaith tîm ar gyfer carcharorion sydd mewn perygl o hunanladdiad neu hunan-niwed.

ac roedd yr ansawdd cyffredinol yn wael. Roedd llawer o gofnodion staff yn ddi-hid ac yn rhagweladwy. Roedd asesiadau risg yn wan, ac nid oedd rhai mapiau gofal yn adlewyrchu anghenion ac nid oeddent yn cael eu diweddarau'n rheolaidd. Nid oedd unrhyw gysondeb o ran rheolwyr achosion. Nid oedd y tîm rheoli'n gwirio'r dogfennau ACCT (gweler y prif argymhelliad S43).

- I.21** Nid oedd cyfarfod misol y ddalfa fwy diogel yn ymdrin â'r holl feysydd pryder ac roedd y dadansoddiad o achosion yn annigonol. Roedd camau gweithredu, megis sicrhau ansawdd dogfennau ACCT, yn parhau heb eu datrys ac yn treiglo o un mis i'r llall.
- I.22** Lleolwyd un-deg-tri carcharor mewn pergygl o hunanladdiad dan oruchwyliaeth barhaus mewn cell yn adain C yn ystod y chwe mis blaenorol. Roedd y gell yn anghroesawgar, yn fudr a heb ddodrefn.
- I.23** Yn ein harolwg, dywedodd 54% o garcharorion eu bod yn gallu siarad â Gwrandawr ar unrhyw adeg o'i gymharu â 68% yn yr arolygiad blaenorol. Roedd Gwrandawyr yn frwdfrydig ac yn ymrwymedig ond dywedwyd wrthym eu bod yn teimlo nad oeddent yn cael eu defnyddio ddigon ac nad oeddent yn cael eu gwerthfawrogi ddigon. Er bod eu pryderon wedi'u hadlewyrchu yng nghofnodion y cyfarfodydd dalfa fwy diogel, nid oeddent wedi cael sylw.

Argymhellion

- I.24** **Dylid seilio'r strategaeth ar gyfer atal hunan-niwed ar ddadansoddiad gwybodaeth am natur, patrymau a thueddiadau'r achosion. Dylai hyn gael ei oruchwyllo'n drylwyr gan y tîm dalfa fwy diogel.**
- I.25** **Dylai'r celloedd sy'n cael eu gwyllo'n barhaus ddarparu amgylchedd glân a pharchus i garcharorion mewn argyfwng.**
- I.26** **Dylai'r cyfarfod dalfa fwy diogel sefydlu pam mae cynifer o garcharorion yn teimlo nad ydynt yn gallu siarad â Gwrandawr pan fo angen iddynt wneud hynny, ac ymchwilio i'r pryderon a nodwyd gan y Gwrandawyr.**

Diogelu (amddiffyn oedolion mewn perygl)

Canlyniadau disgwylidig:

Bod y carchar yn hybu lles y carcharorion, yn enwedig oedolion mewn perygl, ac yn eu hamddiffyn rhag pob math o niwed ac esgelustod.⁸

- I.27** Ers yr arolygiad diwethaf, gwnaethpwyd rhywfaint o gysylltiad â'r bwrdd diogelu oedolion lleol. Nid oedd unrhyw bolisi diogelu trosfwaol ar gyfer y carchar cyfan nac unrhyw gyfarfodydd diogelu o hyd. Yn ystod y chwe mis blaenorol, ni wnaethpwyd unrhyw atgyfeiriadau diogelu ac nid oedd staff yn ymwybodol o'r gweithdrefnau atgyfeirio diogelu.

⁸ Ein diffiniad o oedolyn mewn perygl yw person sy'n agored i niwed sy'n 18 oed neu'n hŷn, 'sydd neu a all fod angen gwasanaethau gofal yn y gymuned oherwydd anabledd meddwl neu anabledd arall, oed neu salwch; ac nad yw'n gallu gofalu amdano'i hun, nac amddiffyn ei hun rhag niwed sylweddol neu gamfanteisio'. Diffiniad o 'No secrets' (Yr Adran Iechyd 2000).

Argymhelliad

- 1.28 Dylid datblygu a gweithredu polisi diogelu. Dylai'r holl staff gael eu hyfforddi mewn gweithdrefnau diogelu a bod yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles (Cymru) 2014.**

Diogelwch

Canlyniadau disgwylidig:

Bod diogelwch a threfn dda yn cael eu cynnal drwy roi sylw i faterion corfforol a gweithdrefnol, gan gynnwys gwybodaeth ddiogelwch effeithiol yn ogystal â perthynas gadarnhaol rhwng staff a charcharorion. Bod carcharorion yn ddiogel rhag dod i gysylltiad â chamddefnyddio sylweddau yn ystod eu hamser yn y carchar.

- 1.29** Roedd ymagwedd strategol eglur tuag at reoli diogelwch. Roedd asesiad bygythiad trosfwaol ar waith ac roedd ffoecs ar yr amcanion syflaenol sef lleihau trais ac argaeledd eitemau heb awdurdod yn y sefydliad. Roedd presenoldeb yn y cyfarfodydd diogelwch misol yn amrywio. Roedd llywodraethu wedi gwella, ond nid oedd rhai achosion wedi'u hadrodd yn lleol neu drwy'r system adrodd digwyddiadau, ac roedd hyn yn destun pryder.
- 1.30** Roedd lleoliad Carchar Abertawe yng nghanol y ddinas yn parhau i gyflwyno risg uwch o ran eitemau fel cyffuriau a ffonau symudol yn cael eu taflu dros y wal perimedr. Roedd rhai mentrau defnyddiol wedi'u cyflwyno i geisio lleihau'r perygl hwn, gan gynnwys gosod staff y tu allan i'r wal perimedr yn ystod yr amseroedd symud prysuraf, ychwanegiadau cymesur at ddiogelwch corfforol a threfniadau gweithio cadarnhaol gyda'r heddlu a'r gymuned leol. Nid oedd y mesurau diogelwch ychwanegol yn cyfyngu heb hawl fynediad y carcharorion at y gyfundrefn.
- 1.31** Yn ystod y chwe mis diwethaf, cafodd 1,152 o adroddiadau gwybodaeth eu cyflwyno i'r adran ddiogelwch, sy'n fwy nag yn ein harolygiad diwethaf ond dal yn gymharol isel. Roedd yr adran ddiogelwch yn casglu ac yn dadansoddi'r data'n effeithiol, ond nid oedd y wybodaeth yn cael ei hymdrin yn brydlon bob amser. Rhwng mis Mawrth a Mehefin 2017, gofynnwyd am 226 o chwiliadau'n seiliedig ar wybodaeth, ond o'r rhain, roedd llai na hanner wedi'u cyflawni. Roedd hyn yn tansellio ymdrechion i leihau nifer yr eitemau heb awdurdod yn y sefydliad.
- 1.32** Roedd y polisi lleihau cyflenwad cyffuriau yn cynnwys mentrau defnyddiol, ond nid oedd yn rhan o strategaeth gyffuriau effeithiol ar gyfer y carchar cyfan (gweler paragraff 1.60). Roedd argaeledd cyffuriau'n dal i fod yn destun pryder sylweddol ac, yn ein harolwg, dywedodd 17% o garcharorion eu bod wedi datblygu problem gyffuriau yn ystod eu hamser yn y sefydliad yn erbyn y cymharydd, sef 11%.
- 1.33** Roedd cyfradd bositif y profion cyffuriau gorfodol (MDT) ar hap rhwng mis Ionawr a Mehefin 2017 yn 20%, yn erbyn y targed lleol sef 10%. Y cyffur a ganfuwyd amlaf oedd 'buprenorphine'. Gan gynnwys y cannabinoidau synthetig, cynyddodd cyfran y carcharorion a oedd wedi profi'n bositif am gyffuriau i 24%.
- 1.34** Nid oedd digon o adnoddau ar gyfer profi cyffuriau ar sail amheuaeth, a oedd yn cyfyngu effaith y cynllun gweithredu ar gyfer lleihau cyflenwad cyffuriau. Yn ystod y chwe mis cyn Mehefin 2017, roedd yr adran ddiogelwch wedi gofyn am 99 o brofion, a dim ond 44 o'r rheiny oedd wedi'u cynnal, gyda 26 o ganlyniadau positif. Nid oedd canlyniadau MDT positif bob amser yn arwain at ddyfarniadau, neu fe gafodd dyfarniadau eu dileu, oherwydd bod staff MDT wedi'u hadleoli ac nid oeddent yn gallu cwblhau'r gwaith papur angenrheidiol o fewn yr amserlenni caniaaol. Roedd y broses o atgyfeirio carcharorion at y tîm chamddefnyddio

sylweddau yn dilyn canlyniadau positif neu ddyfarniadau profedig wedi dod i ben. Roedd angen ailwampio'r ystafell MDT.

- I.35** Roedd rhai trefniadau diogelwch yn parhau i fod yn anghymesur, gan gynnwys lefelau diangen o noeth-chwiliadau rheolaidd. Roedd un carcharor ar ymweliadau caeedig ar adeg ein harolygiad. Bu un-deg-tri carcharor ar ymweliadau caeedig yn ystod y chwe mis blaenorol, er nad oedd hyn am resymau'n ymwneud ag ymweliadau bob amser. Arhosodd carcharorion ar ymweliadau caeedig am o leiaf tri mis, sydd yn ormodol.

Argymhellion

- I.36** Dylai'r carchar weithredu ymagwedd integredig tuag at leihau'r galw am gyffuriau a'u cyflenwad yn y sefydliad. Dylai mesurau ar gyfer lleihau'r cyflenwad gynnwys rhaglen orfodol ar gyfer profi am gyffuriau gydag adnoddau digonol sy'n sicrhau'r lefel ofynnol o brofion wedi'u targedu, a chwblhau'r holl brofion ar sail amheuaeth a chwiliadau wedi'u targedu y gofynnir amdanynt.
- I.37** Dylai mesurau diogelwch fod yn gymesur. Dim ond pan fo gwybodaeth i ddangos bod angen gwneud hynny y dylid cynnal noeth-chwiliadau. Dylai ymweliadau caeedig fod ar gyfer gweithgareddau'n ymwneud ag ymweliadau yn unig, a dylid cael gwared ar y cyfyngiadau yn ystod yr adolygiadau misol os nad ydynt bellach yn cael eu cefnogi gan wybodaeth.

Cymhellion a breintiau a enillir

Canlyniadau disgwylidig:

Bod carcharorion yn deall pwrpas y cynllun cymhellion a breintiau a enillir (IEP) a sut i wneud cynnydd o ran hynny. Bod y cynllun IEP yn darparu cymhellion a gwobrwyon i garcharorion am eu hymdrech a'u hymddygiad. Bod y cynllun yn cael ei weithredu'n deg, yn eglur ac yn gyson.

- I.38** Ar adeg yr arolygiad, roedd 18% o'r carcharorion ar lefel uwch y cynllun cymhellion a breintiau a enillir (IEP), roedd 4% ar y lefel sylfaenol ac roedd y gweddill ar y lefel safonol neu gychwynnol. Roeddem yn fodlon fod carcharorion newydd yn symud o'r lefel gychwynnol i'r lefel safonol yn brydlon.
- I.39** Nid oedd y cynllun IEP yn cael ei ddefnyddio'n effeithiol i annog ymddygiad da nac i reoli ymddygiad gwael. Nid oedd unrhyw gynlluniau gwella ymddygiad unigol ac roedd y gwhaniaethau rhwng y lefelau'n annigonol. Cafodd y gyfundrefn i ddynion ar y lefel sylfaenol ei gweithredu'n anghyson ac roedd yn dibynnu ar staff unigol yn hytrach na pholisi eglur. Nid oedd unrhyw brosesau o sicrhau ansawdd ar waith.

Argymhelliad

- I.40** Dylai'r cynllun cymhellion a breintiau a enillir gynnig cymhellion ar gyfer ymddygiad da a chynnwys targedau unigol ac arwyddocaol. Dylid rheoli'r rheiny ar y lefel sylfaenol yn gyson.

Disgyblaeth

Canlyniadau disgwylidig:

Bod gweithdrefnau disgyblu'n cael eu gweithredu'n deg ac am reswm da. Bod carcharorion yn deall pam eu bod yn cael eu disgyblu ac yn gallu apelio yn erbyn unrhyw sancsiynau a roddir arnynt.

Gweithdrefnau disgyblu

- I.41** Cafwyd 1,194 o ddyfarniadau yn ystod y chwe mis blaenorol o'i gymharu â'r nifer isel o 390 yn yr arolygiad diwethaf. Roedd nifer o gyhuddiadau dyfarnu'n ymwneud ag ymddygiad gwrthgymdeithasol ac eitemau heb awdurdod, ac roedd hyn yn adlewyrchu'r heriau a wynebwyd gan y sefydliad.
- I.42** Dengys cofnodion y dyfarniadau a gafodd eu harchwilio gennym fod carcharorion yn cael digon o amser i baratoi achosion ac roeddent yn gallu ceisio cymorth cyfreithiol. Fodd bynnag, roedd rhai o'r cofnodion yn amlygu diffyg ymchwilio cyn euogfarnu.
- I.43** Cafwyd nifer cynyddol o atgyfeiriadau at y dyfarnwr annibynnol. Roedd rhesymau priodol am y rhain ac roedd mesurau ar waith i sicrhau eu bod yn cael eu hymdrin yn brydlon. Er gwaethaf y cynnydd yn nifer y dyfarniadau, roedd gan staff grap effeithiol ar y broses o hyd. Ar adeg yr arolygiad, 14 o ddyfarniadau'n unig oedd wedi'u gohirio.
- I.44** Trafodwyd materion safoni dyfarniadau mewn cyfarfodydd monitro gwahanu (gweler paragraff I.56). Bûm yn edrych ar gofnodion y ddau gyfarfod a oedd yn dangos bod y gwaith dadansoddi data a'r trafodaethau dilynol yn annigonol. Nid oedd unrhyw dystiolaeth o unrhyw waith sicrhau ansawdd ar gyfer gweithdrefnau dyfarnu.

Argymhellion

- I.45** **Dylid dadansoddi'r data am ddyfarniadau yn rheolaidd i nodi patrymau sy'n dod i'r amlwg. Dylid ymchwilio i'r tueddiadau a chymryd y camau priodol i ymdrin â phryderon.**
- I.46** **Dylid cyflwyno gweithdrefn ar gyfer sicrhau ansawdd dyfarniadau.**

Defnydd o rym

- I.47** Roedd cofnodion yn dangos bod grym wedi'i ddefnyddio ar 11 achlysur yn y chwe mis diwethaf, sy'n gynydd sylweddol ers yr arolygiad diwethaf, ac yn fwy nag mewn carchardai cymharol. Roedd y ffocws ar adrodd achosion wedi gwella, ond roedd rhai achosion o ddefnyddio grym yn parhau i fod heb eu cofnodi (gweler argymhelliad I.15).
- I.48** Ni ddefnyddiwyd batonau yn ystod y chwe mis diwethaf. Defnyddiwyd llety arbennig ddwywaith yn ystod y cyfnod hwnnw, ac roeddem yn fodlon ei fod yn briodol i wneud hynny.
- I.49** Roedd mwyafrif y ddogfennaeth defnydd o rym a adolygwyd gennym wedi'i chwblhau, ond roedd diffyg manylion mewn rhai adroddiadau ac roedd yn anodd darllen yr adroddiadau llawysgrifen. Cafodd ymyriadau cynlluniedig eu cofnodi ond nid oeddent yn cael eu lawrlwytho'n rheolaidd felly nid oeddent ar gael i'w harchwilio.

- I.50** Bu'r broses o lywodraethu'r defnydd o rym yn wael iawn, ond roedd wedi gwella'n ddiweddar. Bellach, roedd achosion o ddefnyddio grym yn cael eu hadolygu mewn cyfarfod wythnosol ac roedd hyn yn fenter gadarnhaol. Fodd bynnag, nid oedd y dadansoddiad yn cwmpasu'r holl ffactorau perthnasol; er enghraifft, er y dywedwyd wrthym fod nifer uchel y carcharorion yn deillio o symudiadau corwynt wedi effeithio ar faint o rym a ddefnyddiwyd, nid oedd yr effaith a oedd carcharorion o'r fath yn ei chael ar y rhifau yn cael ei monitro. Roedd hi'n rhy gynnar i benderfynu ar ei effeithiolrwydd, ond cafodd o leiaf dau archwiliad o'r defnydd o rym eu comisiynu yn dilyn yr adolygiadau.
- I.51** Cynhaliwyd gwaith dadansoddi data cyfyngedig yn ystod y cyfarfod monitrio gwahanu (gweler paragraff I.44).

Argymhelliad

- I.52** **Dylai'r gwaith o ddadansoddi data am y defnydd o rym gwmpasu'r holl ffactorau perthnasol er mwyn monitro tueddiadau a gallu ymateb i fygythiadau sy'n dod i'r amlwg yn rhagweithiol.**

Gwahanu

- I.53** Roedd yr uned wahanu fach wrth ymyl adain C. Cafodd ei defnyddio ar o leiaf 90 achlysur yn ystod y chwe mis blaenorol, sy'n debyg i'r arolygiad diwethaf. Roedd y rhan fwyaf o gyfnodau yn yr uned wahanu yn weddol fyr. Roedd y celloedd o safon resymol, er bod rhai ohonynt â graffiti a thoiledau budr.
- I.54** Roedd y drefn feunyddiol yn yr uned wahanu yn cynnwys y cyfle i gael cawod, ymarfer corff a defnyddio'r ffôn, ond nid oedd unrhyw gyfle i wneud gweithgareddau y tu allan i'r adain. Roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn treulio drwy'r dydd bron wedi'u cloi yn eu celloedd heb lawer i'w wneud. Nid oedd yn eglur faint o garcharorion oedd yn cael eu noeth-chwilio ar ôl cyrraedd yr uned oherwydd bod y staff yn dilyn gweithdrefnau gwahanol. Nid oedd hyn yn cael ei oruchwilio.
- I.55** Ychydig iawn o garcharorion oedd wedi'u lleoli yn yr uned wahanu i ddiogelu eu hunain rhag niwed, yn unol â Rheol 45, ond roedd cofnodion yn dangos bod y rheiny a oedd yno yn dilyn trefn feunyddiol debyg i garcharorion a oedd yn cael eu dal fel cosb. Nid oedd hyn yn briodol. Nid oedd unrhyw gynlluniau gofal unigol na gwaith ailintegreiddio ar gyfer yr ychydig garcharorion a oedd yn aros yn yr uned wahanu am gyfnod sylweddol.
- I.56** Roedd gormod o garcharorion wedi'u lleoli yn yr uned yn ddiangen wrth ddisgwyl am eu dyfarniad. Gwnaethom archwilio cofnodion dau o gyfarfodydd y grŵp monitro ac adyolgu ar wahanu. Nid oedd ffocws yr agenda'n briodol ac nid oedd yr holl randdeiliaid yn bresennol.

Argymhellion

- I.57** Dylid gweithredu cynlluniau gofal unigol ar gyfer yr holl garcharorion sydd wedi'u gwahanu, gyda ffocws eglur ar y risgau a nodir a chynllunio ar gyfer ailintegreiddio llwyddiannus.
- I.58** Ni ddylid cadw carcharorion yn yr uned wahanu cyn eu dyfarniadau fel mater o drefn.
- I.59** Dylid cynnal cyfarfodydd monitro gwahanu'n rheolaidd, gyda phresenoldeb craidd cyson a gwaith dadansoddi data.

Camddefnyddio sylweddau

Canlyniadau disgwylidig:

Bod carcharorion â phroblemau cyffuriau ac/neu alcohol yn cael eu nodi yn y dderbynfa ac yn cael triniaeth a chefnogaeth effeithiol drwy gydol eu cyfnod yn y ddalfa.

- I.60** Roedd yr ymagwedd strategol tuag at gamddefnyddio sylweddau yn wan. Nid oedd unrhyw strategaeth camddefnyddio sylweddau leol ar waith, a dim ond dau gyfarfod strategol a gynhaliwyd yn 2017. Roedd y pennaeth lleihau cyfraddau aildroseddu, a oedd newydd gael ei benodi, wrthi'n mynd i'r afael â hyn, a bwriedir addasu strategaeth gyffuriau ranbarthol i'w defnyddio'n lleol.
- I.61** Yn ein harolwg, dywedodd 53% o garcharorion fod ganddynt broblemau â chyffuriau, a 32% fod ganddynt broblemau ag alcohol ar ôl cyrraedd y carchar, yn erbyn y cymaryddion sef 34% a 21%. Roedd canran y rhai a ddywedodd eu bod wedi cael cymorth gyda'u problem gyffuriau neu alcohol yn isel, yn enwedig yn achos alcohol, lle y dywedodd 31% eu bod wedi cael cymorth, yn erbyn y cymharydd, sef 53%, a 62% yn yr arolygiad blaenorol.
- I.62** Roedd Dyfodol yn cynnig cymorth seicogymdeithasol. Roedd y pump gweithiwr yn meddu ar sgiliau, yn dod o hyd i'w cleientiaid yn yr adeiniau ac yn cael eu cefnogi'n effeithiol gan reolwr gwasanaethau rhanbarthol. Roedd gwaith partneriaeth gyda'r gwasanaeth gofal iechyd a'r carchar ehangach yn dda. Nid oedd y cymorth seicogymdeithasol cyffredinol yn ddigonol ar gyfer llawer o garcharorion oherwydd lefelau isel o staff Dyfodol, yn ogystal â chyfyngiadau yng nghyfundrefn y carchar.
- I.63** Roedd Dyfodol yn gweld yr holl newydd-ddyfodiaid yn brydlon er mwyn asesu eu hanghenion cymorth a rhoi cyngor unigol iddynt ynglŷn â lleihau niwed. Cafodd carcharorion â lefel isel o anghenion eu cyfeirio at wasanaethau ac fe ddyrannwyd gweithiwr achos i'r rheiny ag anghenion canolig i uchel. Roedd y tîm yn cefnogi tua 200 o garcharorion. Roedd y tîm yn defnyddio'r system asesu troseddswyr (OASys), P-NOMIS (cofnodion electronig y Gwasanaeth Carchardai) a PalBase⁹, a oedd yn llywio'r gwaith o reoli risg a chynllunio rhyddhau mewn modd effeithiol. Nid oedd unrhyw ymyriadau grŵp na chyfeillion cefnogol. Nid oedd unrhyw adain ar gyfer adfer ar ôl cyffuriau ac roedd y gallu i weithio'n unigol mewn modd effeithiol yn gyfyngedig. Cynigiwyd sesiynau galw heibio wythnosol yn adeiniau A a G. Roedd grwpiau Alcoholigion Anhysbys wedi darford oherwydd nid oedd unrhyw staff y carchar ar gael i hwyluso'r grŵp, ond roedd disgwyl iddynt ailgychwyn fis Medi 2017. Roedd Dyfodol yn dechrau cynnal gweithdai ar sylweddau seico-actif newydd a lleihau niwed¹⁰ yn adain G.

⁹ System rheoli achosion electronig i wasanaethau camddefnyddio sylweddau cymunedol Cymru.

¹⁰ Cyffuriau a ddatblygir neu a ddewisir i ddyrannu effeithiau cyffuriau anghyfreithlon fel canabis, heroin neu amffetaminau a allai gael effeithiau anrhwngwladwy a pheryglu bywyd.

- I.64** Roedd y tîm gofal iechyd sylfaenol yn darparu gwasanaethau camddefnyddio sylweddau clinigol. Nodwyd carcharorion a oedd angen presgripsiwn ar gyfer problemau ag alcohol neu gyffuriau yn brydlon, a chawsant bresgripsiwn cychwynnol gan nyrs gan ddefnyddio'r protocolau cytunedig. Roedd y presgripsiwn yn cael ei adolygu gan feddyg y diwrnod canlynol. Roedd carcharorion a oedd yn gaeth i opiadau, a oedd yn derbyn presgripsiwn cymunedol parhaol cyn dod i'r carchar, yn cael aros ar y presgripsiwn hwnnw. Fodd bynnag, rhoddwyd presgripsiwn symptomatig i'r rheiny nad oeddent ar bresgripsiwn cyn dod i'r carchar, a achosodd ofid sylweddol a chynyddu'r galw am ddefnyddio cyffuriau anghyfreithlon.
- I.65** Roedd nyrsys yn cadw llygad ar garcharorion a oedd newydd gyrraedd y carchar deirgwaith y nos yn ystod eu tair noson gyntaf yn y ddalfa, ond roedd monitro yn ystod y dydd yn annigonol. Roedd y brif feddyginiaeth a ddefnyddiwyd ar gyfer y rheiny a oedd yn rhoi'r gorau i opiadau (Lofexidine), yn golygu bod angen monitro pwysedd gwaed a churiad y galon yn rheolaidd, ond ni wnaethpwyd y gwiriadau hyn. Nid oedd gwiriadau cynhwysfawr o ran rhoi'r gorau i gyffuriau yn cael eu cynnal yn rheolaidd er mwyn llywio triniaeth.
- I.66** Adeg yr arolygiad, roedd 58 o garcharorion yn derbyn triniaeth ar gyfer amnewid opiadau. Roedd pedwar-deg-chwech o garcharorion yn cael eu cadw ar bresgripsiwnau cymunedol ond nid oeddent yn cael adolygiadau presgripsiwn rheolaidd. Roedd deunaw carcharor yn rhoi'r gorau i opiadau gan ddefnyddio presgripsiwn symptomatig a Lofexidine yn unig. Yn ystod y chwe mis blaenorol, roedd 240 o garcharorion wedi cwblhau presgripsiwn dadwenwyno alcohol.
- I.67** Roedd lefel y gefnogaeth glinigol arbenigol wedi lleihau o ddwy nyrs i un nyrs a oedd yn cynnal tri chlinig yr wythnos, a oedd yn canolbwyntio ar gynllunio rhyddhau. Trafodwyd cynlluniau triniaeth mewn cyfarfod wythnosol a fynychwyd gan y prif nyrs clinigol, Dyfodol a phartneriaid cymunedol. Gallai carcharorion a ddefnyddiwyd am gyfnod rhwng chwech a deuddeg wythnos, ddechrau triniaeth rhoi'r gorau i opiadau cyn cael eu rhyddhau; ond roedd y rheiny nad oeddent yn gymwys i gael presgripsiwn yn gadael y carchar gyda llawer llai o oddefiad o opiadau, ac roeddent yn fwy agored i orddosio.
- I.68** Gweinyddwyd methadon a buprenorphine am 11 am. Nid oedd y nyrsys yn gwirio'r cardiau adnabod ffotograffig yn rheolaidd, a oedd wedi arwain at achos yn ddiweddar lle y rhoddwyd meddyginiaeth i garcharor a oedd wedi'i bwriadu ar gyfer rhywun arall.

Argymhellion

- I.69** Dylai amrywiaeth gynhwysfawr o gefnogaeth seicogymdeithasol fod ar gael yn brydlon i'r holl garcharorion â phroblemau camddefnyddio sylweddau, a dylai ddiwallu eu hanghenion a nodwyd.
- I.70** Dylai'r holl garcharorion sy'n rhoi'r gorau i gyffuriau ac alcohol dderbyn gwasanaeth monitro a phresgripsiwn cynhwysfawr yn unol â Chanllawiau'r DU ar Reoli Clinigol ar gyfer Camddefnyddio a Dibyniaeth ar Gyffuriau 2017. Dylid adolygu'n rheolaidd bresgripsiwnau'r carcharorion sy'n parhau i roi'r gorau i opiadau o'r gymuned.

Section 2. Parch

Unedau preswyl

Canlyniadau disgwylidig:

Bod carcharorion yn byw mewn amgylchedd diogel, glân a pharchus lle y cânt eu hannog i gymryd cyfrifoldeb personol drostynt eu hunain a'u heiddo. Bod carcharorion yn ymwybodol o reolau a threfniadau beunyddiol y carchar, sy'n annog ymddygiad cyfrifol.

- 2.1 Roedd yr adeiniau preswyl Fictoraidd A, B, C ac E, wedi'u treulio ac yn dywyll. Roedd adeiniau D ac F yn adeiladau weddol newydd â dyluniad modern gyda phennau grisiau lletach a lefel dda o olau naturiol. Roedd adain G yn adeilad cymharol newydd a ddefnyddiwyd fel uned ailsefydlu ar gyfer hyd at 49 o garcharorion.
- 2.2 Roedd y carchar yn orlawn, ac roedd y rhan fwyaf o gelloedd yn dal mwy o garcharorion nag y bwriadwyd iddynt eu dal. Roedd y rhan fwyaf o gelloedd yn dal dau garcharor, ac roedd rhai celloedd dwbl yn dal tri charcharor. Roedd yna ambell gell unigol. Er bod llawer o'r celloedd mewn cyflwr rhesymol, roedd rhai'n fudr a heb ddodrefn digonol neu'n cynnwys graffiti. Roedd y rhan fwyaf o gelloedd wedi'u hawyru'n wael. Fel rheol, roedd yn rhaid i garcharorion fwyta'u prydau wrth ymyl eu toiledau, ac nid oedd gan y toiledau seddi na chaeadau bob amser. Nid oedd carcharorion yn cael cadw tegell yn eu celloedd, ac eithrio yn adain G.
- 2.3 Roedd yr amodau'n well yn adain G. Roedd y celloedd yn fwy ac roedd y rhan fwyaf o'r adain yn lân ac wedi'i chynnal a'i chadw'n dda. Roedd carcharorion yn gallu bwyta'u prydau bwyd y tu allan i'w celloedd, ac roedd cyfleusterau golchi dillad yn yr adain.
- 2.4 Roedd y pennau grisiau cymunedol yn y rhan fwyaf o'r adeiniau'n weddol lân. Roedd llawer o gawodydd wedi'u hatgyweirio'n ddiweddar ac roeddent yn lân ac yn gweithio'n iawn. Roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn gallu cael cawod bob dydd. Roedd y cyfarpar cymdeithasu mewn cyflwr gwael ac nid oedd rhai o'r rhybuddion ar y waliau'n gyfredol.
- 2.5 Gallai carcharorion wisgo'u dillad eu hunain ond nid oedd ganddynt ddigon o gyfleusterau i'w golchi ac eithrio yn adain G. Roedd golchdy bach yn y carchar ym mhen pellaf adain A, ond roedd yn anodd mynd ato ac roedd peiriannau wedi torri. Cwynodd y carcharorion fod eitemau o ddillad yn mynd ar goll yn aml.
- 2.6 Roedd y ddarpariaeth o ddillad a dillad gwely carchar glân yn annerbyniol o wael. Nid oedd y carcharorion yn gallu cael gafael ar ddigon o ddillad parchus a glân, ac nid oedd digon o'r eitemau mwyaf sylfaenol fel sanau, dillad isaf, cynfasau a thyweli ar gael. Roedd hyn yn amlwg yn achosi tensiwn ymhlith y carcharorion (gweler y prif argymhelliad S44). Roedd digon o ffonau ar gael, ond nido oedd llawer o gyfle i ddefnyddio'r ffonau ar adegau pan fo teuluoedd neu ffrindiau'r carcharorion ar gael (gweler paragraff 4.42).
- 2.7 Roedd cofnodion yn dangos bod clychau galw'r celloedd yn cael eu hateb yn weddol gyflym ar y cyfan, ond gwelsom nifer o enghreifftiau lle nad oedd clychau'n cael eu hateb o fewn pum munud. Yn ein harolwg, 26% o garcharorion yn unig a ddywedodd fod clychau galw eu celloedd yn cael eu hateb yn gyflym o'i gymharu â 47% yn yr arolygiad diwethaf.
- 2.8 Yn ein harolwg, dywedodd llai o garcharorion, o'i gymharu â'r arolygiad diwethaf, fod eu ceisiadau'n cael eu hymdrin yn gyflym. Nid oedd ffordd ddibynadwy o wirio prydlondeb ymatebion neu p'un a oedd ceisiadau wedi cael sylw ai peidio.

Argymhellion

- 2.9 Ni ddylai'r celloedd ddal mwy o garcharorion nag y bwriadwyd iddynt eu dal.
- 2.10 Dylai glendid a chyflwr y celloedd a'r manau cymunedol ym mhob adain fod o safon dda.
- 2.11 Dylai carcharorion gael cyfle i wneud galwad ffôn bob dydd.
- 2.12 Dylid ateb clychau galw'r celloedd yn brydlon.
- 2.13 Dylid monitro'r system geisiadau i sicrhau bod yr ymatebion yn amserol ac yn benodol.

Perthynas rhwng staff a charcharorion

Canlyniadau disgwylidig:

Bod staff yn trin y carcharorion gyda pharch trwy gydol eu cyfnod yn y ddalfa, a'u bod yn cael eu hannog i gymryd cyfrifoldeb am eu gweithredoedd a'u penderfyniadau eu hunain.

- 2.14 Gwelsom berthynas barchus rhwng y staff a'r carcharorion ac, yn ein harolwg, dywedodd 78% o garcharorion fod y rhan fwyaf o staff yn eu trin gyda pharch o'i gymharu â'r cymharydd, sef 71%. Roedd nifer o swyddogion yn ymgysylltu â'r carcharorion mewn modd cadarnhaol ac yn dangos diddordeb priodol yn eu lles yn ogystal ag ymwybyddiaeth o'u hanghenion. Cynhaliwyd amrywiaeth o ymgynoriadau gyda'r carcharorion.
- 2.15 Gan fwyaf, nid oedd ymatebion y staff i ymddygiad anodd yn ormodol nac yn llawdrwm, a gwelsom achlysuron lle'r oedd swyddogion preswyl yn delio â sefyllfaoedd anodd mewn modd call ac aeddfed. Fodd bynnag, ar adegau gwelsom swyddogion a oedd yn ymddangos yn hunanfodlon ac naill ai'n methu, neu'n anfodlon cefnogi carcharorion i ymgysylltu â'r gyfundrefn. Ar adegau, nid oedd ymddygiad gwael yn cael ei herio ac nid oedd pob carcharor a oedd yn gwrthod mynychu'r gwaith neu addysg yn cael eu cosbi am hynny. Yn ein harolwg, 18% o'r ymatebwyr yn unig a ddywedodd fod ganddynt swyddog personol.

Argymhelliad

- 2.16 Dylai'r staff ofalu am y carcharorion a'u rheoli'n gyson. Dylent herio ymddygiad amhriodol ac annog carcharorion i ymgysylltu â'r gyfundrefn.

Cydraddoldeb ac amrywiaeth

Canlyniadau disgwylidig:

Bod y carchar yn dangos ymagwedd eglur a chydlynol tuag at gael gwared ar wahaniaethu, hyrwyddo canlyniadau teg a meithrin perthynas dda, a sicrhau nad oes unrhyw garcharor dan anfantais annheg. Caiff hyn ei ategu gan brosesau effeithiol i nodi a datrys unrhyw achosion o anghydraddoldeb. Caiff anghenion penodol pob nodwedd warchoddedig¹¹ eu cydnabod a'u hymdrin: mae'r rhain yn cynnwys cydraddoldeb hiliol, cenedligrwydd, crefydd, anabledd (gan gynnwys anableddau ac anawsterau meddyliol,

¹¹ Y sail ar gyfer gwahaniaethu anghyfreithlon (Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, 2010).

corfforol ac addysgol), rhywedd, materion trawsryweddol, cyfeiriadedd rhywiol ac oedran.

Rheolaeth strategol

- 2.17** Roedd rheolaeth strategol y gwaith yn ymwneud â chydraddoldeb ac amrywiaeth yn wan ond yn gwella, yn dilyn cyfnod o beidio â gweithredu. Cafodd swyddog ei benodi i weithio ar gydraddoldeb yn benodol, ychydig cyn ein harolygiad. Roedd y broses o nodi nodweddion gwarchoddedig y carcharorion yn dda. Roedd y swyddog cydraddoldeb yn ymweld â rhan fwyaf o'r carcharorion newydd yn fuan ar ôl iddynt gyrraedd y carchar, ac roedd yn mynd ati i gasglu data am eu nodweddion gwarchoddedig.
- 2.18** Roedd y polisi cydraddoldeb yn gyfredol, yn cwmpasu'r holl nodweddion gwarchoddedig perthnasol ac yn cael ei ategu gan gynllun gweithredu da. Roedd cyfarfodydd cydraddoldeb wedi ailgychwyn ac yn cael eu cynnal bob deufis, ond roedd presenoldeb yn y cyfarfodydd yn amrywio. Nid oedd y data monitro cydraddoldeb yn cael eu craffu'n ddigon da yn y cyfarfodydd er mwyn nodi ac ymdrin ag unrhyw feysydd gwahaniaethu posib. Roedd y data'n cael eu cynhyrchu bob tri mis yn unig, ac roedd hyn yn atal y tîm cydraddoldeb rhag ymateb yn gyflym i batrymau gwahaniaethu a oedd yn dod i'r amlwg. Ni chafodd meysydd pwysig eu monitro, er enghraifft y defnydd o rym a gwahanu, a lefel sylfaenol y cynllun cymhellion a breintiau a enillir.
- 2.19** Roedd naw carcharor yn gweithredu fel cynrychiolwyr cydraddoldeb. Roeddent yn hyrwyddo gwaith cydraddoldeb, yn helpu carcharorion i adrodd achosion o wahaniaethu ac yn eu hannog i ddatgelu eu nodweddion gwarchoddedig i'r swyddog cydraddoldeb. Roedd cynrychiolwyr cydraddoldeb yn cwrdd â'r swyddog cydraddoldeb yn rheolaidd. Roeddent yn gadarnhaol am eu rôl yn ogystal â'r gefnogaeth roeddent yn ei derbyn gan y tîm cydraddoldeb, er nid oedd yr holl garcharorion yn gwybod pwy oedd eu cynrychiolwyr cydraddoldeb.
- 2.20** Cafodd dau-ddeg-tri achos o wahaniaethu eu hadrodd yn ystod y chwe mis diwethaf, ac roedd bron pob un ohonynt yn ymwneud â hil. Nid oedd cwynion yn ymwneud â honiad o wahaniaethu yn cael eu harchwilio yn unol â'r system adrodd digwyddiadau. Roedd ffurflenni adrodd am ddigwyddiadau (DIRF) ar gael i bawb ym mhob adain. Roedd y gwaith ymchwilio i achosion yn ymwneud â gwahaniaethu yn wael. Roedd nifer ohonynt yn ddifater ac yn lleihau'r pwyslais ar ymddygiad gwael y staff ac nid oedd yn eglur p'un a gafodd yr holl dystion eu cyfweld ai peidio.
- 2.21** Roedd un carcharor yn honni bod aelod o staff wedi ei gam-drin yn hiliol ac wedi ymosod arno, ond ni chafodd yr ymosodiad ei ymchwilio. Mewn achos arall, honnwyd bod swyddog wedi defnyddio term hiliol wrth siarad â charcharor, ond ni chafodd yr achos ei ymchwilio'n llawn. Nid oedd y rhan fwyaf o'r ymchwiliadau wedi'u llofnodi na'u dyddio, a dim ond mewn un achos y cafodd y canlyniad ei gofnodi. Er gwaethaf yr hepgoriadau hyn, cadarnhaodd un rheolwr fod yr holl ymchwiliadau hyn yn foddhaol. Ni chafwyd unrhyw graffu allanol ar yr ymchwiliadau.
- 2.22** Roedd ymgynghori â grwpiau lleiafrifol yn wael. Ac eithrio yn achos carcharorion h□n, nid oedd unrhyw fforymau i nodi neu roi sylw i feysydd gwahaniaethu posib. Nid oedd llawer o ddarpariaeth ar gyfer grwpiau lleiafrifol ac nid oedd unrhyw gefnogaeth wedi'i thargedu gan grwpiau cymunedol.

Argymhellion

- 2.23** Dylid diwygio'r offeryn monitro cydraddoldeb cenedlaethol i sicrhau bod y data'n llai na mis oed. Dylai'r tîm cydraddoldeb ystyried achosion o anghyfartaledd, eu hymchwilio a'u hymdrin yn drylwyr.
- 2.24** Dylid ymchwilio i'r holl achosion honedig o wahaniaethu yn drylwyr. Dylai'r gwaith o sicrhau ansawdd fod yn effeithiol a chynnwys craffu allanol. Dylid defnyddio ffurflenni adrodd am ddigwyddiadau (DIRF) i ymchwilio i gwynion safonol sy'n ymwneud â honiadau o wahaniaethu.

Nodweddion gwarchoddedig

- 2.25** Roedd un-deg-tri y cant o'r boblogaeth yn dod o gefndir duon a lleiafrifoedd ethnig. Gwnaethant ymateb yn fwy negyddol na charcharorion gwyn ar nifer o faterion yn ein harolwg, gan gynnwys teimlo'n ddiogel, cyfle i weld arweinwyr crefyddol, parch gan staff ac erledigaeth gan staff a charcharorion eraill. Roedd yr offeryn monitro cydraddoldeb yn dangos y byddai cyhuddiad yn erbyn charcharorion duon yn fwy tebygol o gael ei brofi o'i gymharu â chyhuddiad yn erbyn charcharorion gwyn. Ni wnaethpwyd llawer i ymdrin â'r fath ganfyddiadau (gweler argymhelliad 2.23).
- 2.26** Nid oedd yr holl garcharorion Sipsi a Theithwyr wedi'u cofnodi. Yn ein harolwg, dywedodd 2% o garcharorion eu bod yn Sipsi neu'n Deithiwr. Roedd hyn yn cyfateb i tua naw carcharor, er mai dim ond un a gofnodwyd gan y carchar. Gwelsom staff yn defnyddio iaith ddiystyriol ac ystrydebol wrth siarad am garcharorion Sipsi neu Deithwyr. Roedd un Teithiwr yn gweithredu fel cynrychiolydd cydraddoldeb.
- 2.27** Ar ddechrau ein harolygiad, roedd dau-ddeg-saith o garcharorion a oedd yn wladolion tramor yn y ddalfa, sef tua 6% o'r boblogaeth. Yn ein harolwg, ymatebodd carcharorion a oedd yn wladolion tramor yn llai ffafriol na charcharorion Prydeinig i amrywiaeth o gwestiynau, gan gynnwys cael eu herlid gan y carcharorion eraill a gan staff. Roedd gwladolion tramor, nad oeddent yn cael ymweliadau, yn gallu gwneud cais am alwad ffôn pum munud o hyd am ddim i'w gwlad wreiddiol unwaith y mis. Roedd swyddog gorfodi mewnfudo'r Swyddfa Gartref yn mynychu'r carchar unwaith yr wythnos. Ar ddiwrnod cyntaf ein harolygiad, roedd yna ddau garcharor mewnfudo yn y ddalfa. Bu un ohonynt yn y ddalfa am fwy na saith mis. Cafodd rhai gwladolion tramor eu hysbysu o'r ffaith y byddent yn cael eu dal dan bwerau mewnfudo ddiwrnod yn unig cyn i'w dedfryd yn y carchar ddod i ben. Nid oedd cyfieithu galwadau ffôn ar y pryd yn cael ei ddefnyddio bob amser lle y bo'n briodol. Canfuom fod pump asesiad sgrinio sylfaenol yn y ddalfa heb eu cwblhaugan nad oedd y carcharor yn siarad Cymraeg na Saesneg.
- 2.28** Roedd y carchar wedi nodi 178 o garcharorion ag anabledd, sy'n debyg i'r gyfran yn ein harolwg. Ymatebodd carcharorion ag anableddau'n fwy negyddol i amrywiaeth o gwestiynau, gan gynnwys teimlo'n annigol a chyfle i weithio. Roedd gwaith monitro data hefyd yn dangos bod carcharorion ag anableddau'n cael eu trin yn llai ffafriol a'u bod yn fwy tebygol o gael eu cyhuddo a'u canfod yn euog o'i gymharu â charcharorion heb anabledd. Yn yr un modd, roedd mwy o garcharorion anabl yn gwneud cwynion. Ar adeg yr arolygiad, roedd angen cymorth ar ddau garcharor mewn achos o argyfwng ond nid oedd holl staff yr adain yn ymwybodol ohonynt. Ni wnaethpwyd llawer o addasiadau ac nid oedd y carchar yn addas ar gyfer defnyddwyr cadair olwyn, er nad oedd unrhyw ddefnyddwyr cadair olwyn yn y ddalfa adeg yr arolygiad. Ni ddefnyddiwyd cynllunio gofal i gefnogi carcharorion ag anableddau.

- 2.29** Roedd dau garcharor trawsryweddol wedi'u cadw yn y ddalfa yn gynharach yn 2017. Roedd dogfennaeth yn dangos y gwnaed ymdrechion da i ddiwallu eu hanghenion ond roedd rhai aelodau staff yn defnyddio rhagenwau gwrywaidd wrth gyfeirio atynt.
- 2.30** Yn ein harolwg, dywedodd un carcharor ei fod yn hoyw neu'n ddeurywiol. Roedd 40 o oedolion ifanc. Nid oedd unrhyw ddarpariaeth na strategaeth wedi'u targedu ar waith i nodi ac ymdrin ag anghenion y grwpiau hyn.
- 2.31** Roedd dau-ddeg-un o garcharorion dros 50 oed yn y ddalfa, ac roedd yr un hynaf yn 68 oed. Roedd y gampfa'n cynnal rhai sesiynau penodol ar gyfer carcharorion dros 50 oed. Cynhaliwyd fforwm yn ddiweddar ar gyfer carcharorion dros 60 oed ac roedd y rheiny a fynychodd yn canmol triniaeth y staff ohonynt. Roedd nifer o garcharorion hŷn yn parhau i weithio ac ni ddaethpwyd o hyd i unrhyw un ohonynt wedi'u cloi yn eu celloedd yn ystod y dydd.

Argymhelliad

- 2.32 Dylid nodi anghenion penodol carcharorion sydd â nodweddion gwarchoddedig ac ymdrin â hwy mewn modd systematig.**

Ffydd a gweithgarwch crefyddol

Canlyniadau disgwylidig:

Bod yr holl garcharorion yn gallu arfer eu crefydd yn llawn ac mewn diogelwch. Mae'r gaplaniaeth yn chwarae rhan lawn ym mywyd y carchar ac yn cyfrannu at ofal, cefnogaeth ac ailsefydlu cyffredinol y carcharorion.

- 2.33** Roedd y cofnodion yn dangos bod 54% o garcharorion heb unrhyw grefydd, roedd 35% yn Gristnogion ac roedd 6% yn Foslemiaid. Roedd y gaplaniaeth yn cynnig gwasanaethau ar gyfer bron pob un o'r prif grefyddau. Roedd swyddi gwag ar gyfer caplaniaid Bwdaidd a Phaganaidd yn cael eu llenwi. Yn ein harolwg, o'r carcharorion hynny a atebodd gwestiynau am grefydd a chaplaniaeth (ac eithrio'r gyfran fawr a ddywedodd fod y cwestiynau'n 'amherthnasol' neu eu bod 'ddim yn gwybod' yr ateb), dywedodd tua 69% fod eu credoau crefyddol yn cael eu parchu a dywedodd 78% ohonynt ei bod hi'n hawdd siarad â chaplan mewn preifatrwydd os oeddent eisiau gwneud hynny.
- 2.34** Roedd y gaplaniaeth yn hwyluso'r rhaglen chwe wythnos o hyd, sef 'Sycamore Tree' (cwsr ymwybyddiaeth dioddefwyr yn seiliedig ar egwyddorion cyfiawnder adferol), bedair gwaith y flwyddyn. Gallai hyd at ugain o ddyinion fynychu bob rhaglen. Roedd cysylltiadau â grwpiau cymunedol yn weddol dda ac yn cynnwys y 'Prison Fellowship', 'Christianity Explored' a'r mosg lleol. Ar adeg yr arolygiad, roedd un ymwelydd carchar swyddogol. Bob Dydd Sul, roedd yn rhaid i garcharorion Cristnogol ddewis rhwng mynychu'r gampfa neu'r gwasanaethau Cristnogol.
- 2.35** Cyfarfu aelod o'r gaplaniaeth â phob carcharor newydd ddiwrnod ar ôl iddynt gyrraedd y carchar i'w hysbysu am wasanaethau'r gaplaniaeth a chynnig cymorth ymarferol. Nid oedd y gaplaniaeth yn cael ei chynrychioli ar yr uwch dîm rheoli ond roedd yn mynychu cyfarfodydd y ddalfa fwy diogel, ailsefydlu a chydarddoldeb. Roedd aelod o'r gaplaniaeth wedi'i hyfforddi i asesu carcharorion mewn argyfwng ond nid oedd y tîm yn mynychu llawer o adolygiadau achosion¹² ACCT.

¹² Rheoli achosion asesu, gofal yn y ddalfa a gwaith tîm ar gyfer carcharorion sydd mewn perygl o hunanladdiad neu hunan-niwed.

Cwynion

Canlyniadau disgwylidig:

Bod gweithdrefnau cwyno effeithiol ar waith ar gyfer carcharorion, sy'n hawdd cael gafael arnynt, yn hawdd i'w defnyddio ac yn darparu ymatebion amserol. Bod carcharorion yn teimlo'n ddiogel rhag sgil-ffeithiau wrth ddefnyddio'r gweithdrefnau hyn, ac yn ymwybodol o'r weithdrefn apelio.

- 2.36** Roedd ansawdd yr ymatebion i gwynion yn dda ar y cyfan, ond roedd nifer fawr ohonynt yn arwynebol ac nid oeddent yn dangos tystiolaeth o ymchwilio digonol. Roedd rhai o'r ymatebion yn addo ymchwiliad llawn o g□yn ond nid oedd hyn bob amser yn cael ei wireddu. Roedd rhai o'r ymatebion yn ddiystyriol. Dywedodd nifer o garcharorion wrthym nad oedd ganddynt lawer o ffydd yn y system gwyno ac, yn ein harolwg, traean o'r ymatebwyr yn unig a ddywedodd fod y system yn cael ei gweithredu'n deg.
- 2.37** Roedd nifer o gwynion yn ymwneud â materion lefel isel a ddylai fod wedi'u hymdrin drwy'r system geisiadau. Cafwyd nifer o gwynion gan garcharorion a oedd yn flin neu'n rhwystredig nad oedd materion syml yn cael sylw (gweler yr adran ar unedau preswyl).
- 2.38** Roedd y diffyg gwaith dadansoddi cwynion yn rhwystro'r broses o nodi tueddiadau a phatrymau, ond roedd tystiolaeth fod y broses o sicrhau ansawdd yn helpu i godi safon yr ymatebion.

Argymhelliad

- 2.39** **Dylid gweithredu prosesau cwyno'n gyson a dylai rheolwyr sicrhau bod carcharorion yn cael ymatebion cwrtais a chyda ffocws.**

Hawliau cyfreithiol

Canlyniadau disgwylidig:

Bod carcharorion yn llwyr ymwybodol o'u dedfryd neu remand ac yn eu deall - hynny ar ôl cyrraedd y carchar ac wrth gael eu rhyddhau. Caiff carcharorion eu cefnogi gan staff y carchar i arfer eu hawliau cyfreithiol.

- 2.40** Roedd amrywiaeth resymol o adnoddau yn ymwneud â chyfraith y carchar a chyfraith droseddol ar gael yn y llyfrgell (gweler paragraff 3.32). Roedd ymweliadau cyfreithiol yn digwydd bob bore yn ystod yr wythnos. Nid oedd y bythau ar gyfer ymweliadau cyfreithiol yn cynnig preifatrwydd llwyr ar gyfer ymgynghoriadau, ac roedd carcharorion yn gallu clywed ymgynghori mewn bythau eraill.
- 2.41** Yn ystod y chwe mis diwethaf, roedd 46 o garcharorion wedi'u rhyddhau ar fechniaeth. Roedd y gwasanaeth cymorth llety mechniaeth yn ddigonol.

Gwasanaethau iechyd

Canlyniadau disgwylidig:

Bod y carcharorion yn derbyn gofal gan wasanaeth iechyd sy'n asesu ac yn diwallu eu hanghenion iechyd yn ystod eu cyfnod yn y carchar, ac sy'n hyrwyddo gofal iechyd a chymdeithasol parhaus ar ôl iddynt gael eu rhyddhau. Bod safon y gwasanaeth iechyd a ddarperir gyfwerth â hynny y gallai'r carcharorion ei ddisgwyl mewn mannau eraill yn y gymuned.

Trefniadau llywodraethu

- 2.42** Darparwyd yr holl wasanaethau iechyd gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg. Roedd dadansoddiad diweddar o anghenion iechyd yn llunio datblygiad y gwasanaeth. Cyfarfu bwrdd partneriaeth yn rheolaidd ac roedd yn darparu cyfeiriad strategol. Parhaodd prosesau llywodraethu heb eu datblygu. Nid oedd unrhyw archwiliadau clinigol rheolaidd nac ymgynghoriadau ffurfiol â charcharorion i hybu gwella gwasanaethau, er bod dysgu o achosion, gan gynnwys marwolaethau yn y ddalfa, yn llywio rhai datblygiadau.
- 2.43** Roedd y tîm yn elwa ar arweinyddiaeth glinigol dda, ond roedd yr arweinydd gofal iechyd yn ymgymryd â dyletswyddau rheng flaen yn rheolaidd. Roedd yna swyddi meddygol a nyrsio gwag yn barhaus ac roedd y tîm gofal sylfaenol yn canolbwyntio ar wasanaethau craidd mewn modd adweithiol. Recriwtiwyd yn ddiweddar ar gyfer swyddi nyrsio allweddol.
- 2.44** Roedd yr hyfforddiant yn briodol ac roedd cyfleoedd ar gyfer datblygiad proffesiynol ar gael drwy system arfarnu effeithiol. Nid oedd goruchwyliaeth glinigol ar gael yn rheolaidd, ac roedd hyn yn ddiffyg sylweddol o ystyried y pwysau ar y staff. Roedd y polisïau'n cynnwys rheoli clefydau trosglwyddadwy. Roedd protocolau priodol ar waith ar gyfer rhannu gwybodaeth.
- 2.45** Roedd y brif adran iechyd yn lân ac yn darparu amgylchedd clinigol boddhaol, ond roedd diffyg lle yn cyfyngu nifer y clinigau. Roedd yr ystafell aros yn fach ond nid oedd y carcharorion yn treulio cyfnodau hir ynddi. Roedd yr ystafelloedd clinigol yn yr adain ganolog ac yn adain D yn fudr ac roedd angen eu hailwampio.
- 2.46** Gwyddai staff y carchar sut i geisio cymorth mewn argyfwng meddygol, ond ni chofnodwyd argyfyngau meddygol yn systematig ac roedd y cofnodion a archwiliwyd yn nodi nad oedd ambiwlansys yn cael eu galw'n brydlon bob amser. Roedd nyrsys yn bresennol yn y carchar drwy'r dydd a'r nos. Roedd cyfarpar dadebru ar gael, gan gynnwys diffibrilwyr allanol awtomatig, yn y ddwy brif adain, ond nid yn y ganolfan gofal iechyd a fyddai wedi gallu achosi oedi wrth ddarparu cymorth. Cafodd y cyfarpar ei wirio'n rheolaidd, ond nid oedd rhestr safonol ar gael ac fe ganfuom rai pecynnau amhriodol yr oedd eu hoes wedi darfod.
- 2.47** Nid oedd unrhyw wybodaeth ysgrifenedig ar gael ynghylch gofal iechyd na chynghor ar sut i wneud cwynion. Roedd cwynion iechyd yn cael eu prosesu drwy system y carchar, ond nid oedd hyn yn ddigon cyfrinachol. Roedd themâu yn cael eu nodi ond nid arweiniodd hyn at unrhyw ddysgu na chymau gweithredu. Roedd ymatebion yn amserol ac yn gwrtais, ond nifer prin oedd yn ymdrin â'r materion a godwyd ac ni chynghorwyd y carcharorion yn rheolaidd ynghylch sut i uwchgyfeirio cwynion i'r bwrdd iechyd.
- 2.48** Roedd grŵp hybu iechyd rheolaidd yn cynnwys aelodau'r gymuned, ond nid oedd unrhyw weithgareddau hybu iechyd systematig yn gysylltiedig ag ymgyrchoedd cenedlaethol. Nid oedd gwasanaethau sgrinio ar gael i oedolion hŷn, fel sgrinio'r coluddion, er bod y niferoedd yr effeithir arnynt yn isel. Roedd arbenigwyr a oedd yn ymweld yn cynnig mynediad prydlon

at wasanaethau iechyd rhywiol a thriniaeth ar gyfer feirysau a gludir yn y gwaed. Roedd y gallu i gael gafael ar imiwneiddiadau yn dda.

- 2.49** Bu'r carchar yn ddi-fwg ers mis Mawrth 2016 ac roedd yn rheoli nifer o beryglon, gan gynnwys carcharorion yn defnyddio gwifrau i danio contraband ac ysmegu blotiau nicotin. Bu cyflwyno'r dyfeisiau fepio yn ddatblygiad cadarnhaol ond nid oedd y dyfeisiau hyn ar gael i'r holl newydd-ddyfodiaid. Roedd yr amrywiaeth o opsiynau i gymryd lle nicotin yn rhy gyfyngedig ac nid oedd unrhyw gefnogaeth seicogymdeithasol ar gael i helpu'r newydd-ddyfodiaid i addasu i amgylchedd di-fwg. Roedd ymagwedd ranbarthol tuag at y mater wrthi'n cael ei datblygu.

Argymhellion

- 2.50** **Dylid sefydlu trefniadau llywodraethu clinigol ffurfiol er mwyn sicrhau darpariaeth gyson o safonau priodol yn ymwneud â hyrwyddo iechyd, archwilio, atal heintiau, rheoli cwynion, ymgysylltu â charcharorion a goruchwyliaeth glinigol.**
- 2.51** **Dylid cofnodi a monitro ymatebion i argyfyngau meddygol yn rheolaidd i sicrhau bod y safonau disgwyledig yn cael eu bodloni. Dylai cyfarpar dadebru fod ar gael yn yr adran gofal iechyd a dylid gwirio'r holl gyfarpar yn erbyn rhestrau safonol yn rheolaidd.**
- 2.52** **Dylai carcharorion allu cwyno am y gwasanaethau iechyd drwy system gyfrinachol sydd wedi'i hysbysu'n dda a dylai'r ymatebion ymdrin â'r holl faterion a godir.**
- 2.53** **Dylai carcharorion allu cael mynediad hawdd at ymyriadau perthnasol ar gyfer hyrwyddo iechyd perthnasol, gan gynnwys cefnogaeth ddi-fwg a'r holl raglenni sgrinio cymunedol perthnasol.**

Darparu gofal (iechyd corfforol)

- 2.54** Roedd sgrinio cychwynol yn y dderbynfa i ddynion a oedd yn cyrraedd y carchar, ac yna asesiad iechyd eilaidd cynhwysfawr o fewn 24 awr. Roedd y meddygon teulu'n adolygu nodiadau i sicrhau bod y meddyginiaethau rhagnodedig yn cael eu cynnal ac roeddent yn ymweld â charcharorion os nodir bod angen. Roedd cyfarwyddiadau grwpiau cleifion¹³ ar waith i gefnogi'r dynion a oedd angen cefnogaeth ar gyfer dadwenwyno, ac roedd gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar y ffôn priodol ar gael. Roedd nyrs ar y safle drwy'r amser ac roedd cyngor meddygol ar gael y tu allan i oriau.
- 2.55** Yn ein harolwg, dywedodd 15% o garcharorion ei bod hi'n hawdd gweld y meddyg teulu a dywedodd 36% fod ansawdd y gwasanaethau iechyd yn dda yn erbyn 33% a 49%, yn y drefn honno, yn ein harolygiad diwethaf. Roedd y broses o wneud cais yn syml ac roedd y rhan fwyaf o glinigau ar gael yn rhwydd, ond roedd yr amseroedd aros ar gyfer yr optegydd yn dal i fod yn ormodol. Cafodd y cleifion eu blaenoriaethu gan nyrs o fewn 48 awr ac roeddent yn gallu gweld meddyg o fewn wythnos ar gyfer y rhan fwyaf o geisiadau cyffredin. Roedd apwyntiadau wedi'u neilltuo ar gyfer gofal brys. Rhoddwyd amser apwyntiad o 8.30am i'r holl ddynion a dywedwyd wrthynt i aros yn yr adeiniau cyn cael eu casglu, ond fe welsom glinigau meddygol a ddechreuodd yn hwyr yn y bore neu yn y prynhawn. Roedd hyn yn rhwystredig i'r carcharorion.

¹³ Mae cyfarwyddiadau grŵp cleifion yn awdurdodi gweithwyr gofal iechyd proffesiynol i gyflenwi a gweinyddu meddyginiaeth ar bresgripsiwn yn unig.

- 2.56** Nodwyd cleifion â chyflyrau tymor hir ac fe'u fflagiwyd ar gyfer adolygiad meddygol, ond nid oedd unrhyw glinigau rheolaidd. Roedd y broses o fonitro anghenion iechyd a hyrwyddo lles yn wan. Roedd y gwasanaeth yn cydnabod hyn ac roedd yna gynlluniau ar gyfer sesiynau ffisiotherapi mewnol, ymagweddau aml-asiantaeth tuag at reoli poen a defnyddio presgripsiwn cymdeithasol.
- 2.57** Gwelsom ofal yn cael ei ddarparu gan ymarferwyr cymwys. Roedd mynediad at ofal eilaidd, gan gynnwys apwyntiadau ysbyty allanol, yn gymesur, ond nid oedd yn cael ei fonitro'n ffurfiol. Roedd ansawdd y cofnodion clinigol yn amrywio.

Argymhelliad

- 2.58** **Bod amseroedd aros i weld yr optegydd yn cael eu lleihau er mwyn sicrhau bod carcharorion yn cael gofal amserol.** (Ailadrodd argymhelliad 2.58)

Fferyllfa

- 2.59** Roedd y tîm fferyllfa'n cynnwys un fferyllydd llawn amser, un technegydd ac un swydd wag ar gyfer fferyllydd cynorthwyol rhan amser. Cafodd meddyginiaethau eu cyflenwi'n brydlon ac roedd ychydig dros draean o'r cleifion yn derbyn meddyginiaethau mewn meddiant. Nid oedd llawer o storfeydd diogel ar gael yn y celloedd a dywedwyd wrthym fod swyddogion yn cynnal gwiriadau cyfnodol o'r celloedd. Cynhaliwyd asedau risg ar gyfer cadw meddyginiaethau mewn meddiant, a gwelsom dystiolaeth fod y rhain yn cael eu hadolygu. Nid oedd y fferyllfa'n cynnal unrhyw glinigau. Roedd y tîm fferyllfa'n ei chael hi'n anodd darparu unrhyw wasanaeth heblaw am ddsbarthu meddyginiaeth oherwydd ei gapasiti cyfyngedig a'i dasgau ychwanegol, gan gynnwys gweithgareddau gweinyddol. Roedd y fferyllydd hefyd yn gweithredu fel rhagnodwr annibynnol. Gwelsom y fferyllydd yn creu presgripsiwn ar gyfer carcharor a oedd yn cael ei ryddhau gan nad oedd y meddyg yn gyfarwydd â'r broses.
- 2.60** Cafodd rhagnodi a gweinyddu eu cwblhau'n electronig gan ddefnyddio cyffurlyfr rhagnodi priodol. Roedd meddyginiaethau fel arfer yn cael eu gweinyddu dair gwaith y dydd. Nid oedd llawer o feddyginiaethau'n cael eu gweinyddu fin nos oherwydd cyfundrefn y carchar ac roedd tawelyddion yn cael eu gweinyddu'n rheolaidd am 5pm. Nid oedd nyrsys yn gofyn am gardiau adnabod cyn cyflenwi meddyginiaeth i'r carcharorion ac nid oedd cardiau adnabod ffotograffig bob amser ar gael ar SystemOne (nodiadau achos electronig). Roedd y rhan fwyaf o giwiau am feddyginiaeth yn cael eu goruchwyllo'n dda gan swyddogion, ond nid oedd cyfrinachedd y cleifion yn cael ei gynnal wrth weinyddu.
- 2.61** Roedd y rhan fwyaf o feddyginiaethau nad oedd mewn meddiant yn cael eu cyflenwi fel stoc yn hytrach na meddyginiaethau cleifion wedi'u henwi. Roedd y gweithdrefnau ar gyfer rheoli meddyginiaethau'n weddol dda, ond nid oedd tymheredd yr oergell gyffuriau'n cael ei gofnodi'n gyson, a chafodd rhai stripiâu prawf wedi darfod ar gyfer monitro Warfarin (sef meddyginiaeth a ddefnyddir i deneuo'r gwaed) eu canfod yn adain D. Nid oedd nodwyddau inswlin yn nhroliau cyffuriau'r adeiniau'n nodi'r dyddiad y cawsant eu tynnu allan o'r oergell. Ar y cyfan, roedd cyffuriau rheoledig yn cael eu rheoli'n dda ond nid oedd y ffurflenni cais ar gyfer cyffuriau rheoledig yn cael eu llofnodi gan y meddyg.
- 2.62** Roedd protocolau a gweithdrefnau cyfredol ar waith. Roedd trefniadau ar gyfer rhoi analgesia syml a meddyginiaethau eraill i garcharorion heb yr angen i weld y meddyg, yn dda. Pan oedd carcharorion yn prynu paracetamol o'r ffreutur, roedd y fferyllfa'n cael ei hysbysu ac roedd cofnod yn cael ei greu ar SystemOne. Roedd pwyllgor rheoli meddyginiaethau'n cyfarfod bob tri mis i gadarnhau polisiau ac adolygu achosion yn ymwneud â meddyginiaethau, ond nid oedd y pwyllgor yn dadansoddi data am ragnodi.

Argymhellion

- 2.63** Dylid adolygu capasiti'r tîm fferyllfa fel bod y tîm yn gallu darparu clinigau i adolygu'r defnydd o feddyginiaethau a gwasanaethau eraill i wella gofal a chanlyniadau'r carcharorion.
- 2.64** Dylid darparu cyfleusterau sy'n caniatáu i feddyginiaethau mewn meddiant gael eu storio'n ddiogel.
- 2.65** Dylid rheoli'r holl rowndiau meddyginiaeth yn ddigonol a'u goruchwylio i sicrhau bod cleifion yn cael eu nodi'n gywir, bod cyfrinachedd y claf yn cael ei warchod a bod meddyginiaethau'n cael eu gweinyddu ar amseroedd therapiwtig.

Arfer da

- 2.66** *Bod y fferyllfa'n cael ei hysbysu pan fo carcharwyr yn prynu paracetamol o'r ffreutur a bod hyn yn cael ei gofnodi ar SystemOne.*

Deintyddiaeth

- 2.67** Yn sgil diffyg contract ffurfiol, roedd gwasanaethau deintyddol East Side yn darparu gwasanaeth galw heibio bob wythnos a oedd yn cynnwys hyd at 16 o apwyntiadau, ac roedd y rhain yn cael eu dyrannu gan y tîm gofal iechyd sylfaenol ac yn cael eu trefnu dim ond pythefnos ymlaen llaw. Nid oedd y broses o flaenoriaethu gofal yn effeithiol ac nid oedd mynediad at ofal rheolaidd yn ddigonol. Roedd y ffaith nad oedd dynion a oedd yn dioddef o boen a gofid aciwt yn cael eu gweld yn brydlon nac yn cael eu cynorthwyo'n briodol, yn destun pryder sylweddol. Roedd yr ystafell ddeintyddol yn lân ac yn addas, ond roedd problemau diweddar gyda chyfarpar deintyddol wedi ymestyn yr amseroedd aros fwy byth. Ni chafodd cofnodion nac argraffiadau deintyddol unigol eu cadw'n ddiogel, ac nid oedd cyfarpar dadebru ar gael yn uniongyrchol. Roedd y trefniadau llywodraethu'n aneglur. Roedd prosesau ad hoc ar waith ac roedd angen eglurhad brys o ran atebolrwydd am yr amgylchedd, cael gwared ag ysbwriel a chynnal a phrofi cyfarpar.

Argymhelliad

- 2.68** Dylid cytuno ar gontract gwasanaeth ar gyfer deintyddiaeth a'i dendro cyn gynted â phosib i sicrhau bod gan garcharorion fynediad amserol at wasanaethau iechyd deintyddol, sydd wedi'u llywodraethu'n briodol. Yn benodol, dylid rhoi blaenoriaeth i drin dynion sy'n dioddef o boen aciwt.

Darparu gofal (iechyd meddwl)

- 2.69** Yn ein harolwg, dywedodd 62% o garcharorion eu bod yn dioddef o broblemau lles emosiynol neu iechyd meddwl, yn erbyn y cymharydd o 46% a 41% yn yr arolygiad blaenorol. 36% yn unig a ddywedodd eu bod yn cael cymorth. Roedd staff y carchar a'r staff iechyd meddwl yn cydweithio'n dda iawn. Roedd nifer o swyddogion y carchar newydd gael eu hyfforddi ac wedi cwblhau hyfforddiant ar ymwybyddiaeth o iechyd meddwl yn ddiweddar. Roedd y tîm iechyd meddwl eilaidd yn cynllunio hyfforddiant diweddar ar gyfer yr holl staff.
- 2.70** Nid oedd y ddarpariaeth iechyd meddwl yn diwallu lefel uchel yr angen, er bod y gofal a ddarparwyd yn dda. Cafodd carcharorion y nodwyd bod ganddynt anghenion iechyd meddwl eu hatgyfeirio at y clinig iechyd meddwl sylfaenol (Lighthouse), a oedd yn cael ei gynnal bum

gwaith yr wythnos. Cafwyd atgyfeiriadau gan y staff a'r carcharorion, ond roedd y rhan fwyaf yn deillio o'r broses sgrinio iechyd yn y dderbynfa. Roedd amseroedd aros ar gyfer atgyfeiriadau arferol yn rhy hir (tua phedair wythnos), ond cafodd dynion ag anghenion brys eu gweld yn brydlon. Oherwydd diffyg staff gofal sylfaenol, roedd y tîm yn canolbwyntio'n bennaf ar asesu, cyfeirio a rheoli argyfyngau, ac nid oeddent yn gallu cynnig ymyriadau parhaus na mynychu'r holl adolygiadau ACCT. Roedd seiciatrydd ar gael ar fyr rybudd. Roedd nyrs yn darparu therapi ymddygiadol gwybyddol i ychydig o gleifion, ond nid oedd unrhyw therapiau grŵp ar gael. Roedd cwnselydd carchar llawn amser yn darparu hyd at chwe sesiwn i garcharorion a ddedfrydwyd am fwy na chwe mis, a oedd yn wasanaeth gwerthfawr.

- 2.71** Roedd yr ail dîm iechyd meddwl bach yn cwmpasu dau garchar gwahanol. Siaradodd y rheolwyr am y lefelau uchel o staff a oedd yn gorweithio o ganlyniad i adnoddau cyfyngedig y tîm. Ar adeg yr arolygiad, roeddent yn cefnogi 20 o gleifion â salwch iechyd meddwl difrifol parhaus. Roedd cleifion a oedd newydd gael eu hatgyfeirio yn cael eu gweld yn brydlon a chawsant eu hadolygu'n rheolaidd, ond nid oedd unrhyw therapiau seicolegol na gwasanaethau eirioli ar gael iddynt. Nid oedd unrhyw wasanaethau cytunedig i gleifion ag anableddau dysgu nac i gleifion hŷn. Ni chynhaliwyd unrhyw gyfarfodydd ffurfiol rhwng y gwasanaethau iechyd meddwl syflaenol ac eilaidd, er bod cyfathrebru anffurfiol yn parhau i fod yn dda.
- 2.72** Cafodd un claf ei drosglwyddo i gyfleusterau iechyd meddwl yn 2017, ac roedd y broses hon wedi cymryd pedair wythnos.

Argymhelliad

- 2.73** **Dylai amrywiaeth o ymyriadau amserol, sy'n diwallu anghenion a nodwyd, fod ar gael i'r holl gleifion â chyflyrau iechyd meddwl.**

Gofal cymdeithasol

- 2.74** Roedd memorandwm cyd-ddealltwriaeth yn cael ei weithredu rhwng y carchar a Chyngor Dinas Abertawe, ac roedd hyfforddiant ymwybyddiaeth staff wedi'i ddarparu. Cafodd grŵp gweithredu lleol ei sefydlu'n ddiweddar i wella'r mewnbwn gweithredol a'r gefnogaeth i staff, ac roedd hyfforddiant aml-asiantaeth pellach wedi'i gynllunio. Mynychodd arweinydd yr awdurdod lleol y bwrdd partneriaeth strategol.
- 2.75** Cafodd anghenion gofal cymdeithasol eu nodi yn ystod y broses o sgrinio iechyd a gallai'r holl staff wneud atgyfeiriadau neu gall y carcharorion wneud hunanatgyfeiriad. Codwyd deunaw atgyfeiriad yn y 12 mis diwethaf ac roedd pump wedi cael asesiad amserol. Nid oedd unrhyw garcharorion yn derbyn pecyn gofal cymdeithasol ar adeg yr arolygiad. Roedd y rheolwyr gofal iechyd ac arweinydd yr awdurdod lleol yn fodlon bod yr holl anghenion yn cael eu bodloni.
- 2.76** Roedd y gallu i gael gafael ar gymhorthion symudedd a chyfarpar meddygol arbenigol yn briodol.

Arlwyo

Canlyniadau disgwylidig:

Bod amrywiaeth o brydau ar gael i'r carcharorion, sy'n diwallu eu hanghenion unigol, a bod bwyd yn cael ei baratoi a'i weini'n unol â gofynion crefyddol a diwylliannol a rheoliadau diogelwch a hylendid bwyd cyffredinol.

- 2.77** Yn ein harolwg, 22% o garcharorion yn unig a ddywedodd fod y bwyd yn dda neu'n dda iawn. Roedd y bwyd y gwnaethom ei flas yn amrywio, ond roedd gormod o'r bwyd heb ddigon o flas ac roedd diffyg amrywiaeth. Roedd y dognau'n fawr. Rhoddwyd brecwast wedi'i goginio i'r carcharorion yn ystod yr wythnos, ac roedd hyn yn cael ei werthfawrogi ganddynt. Roedd prydau'n cael eu gweini'n llawer rhy gynnar, gyda chinio am 11am a swper am 4.15pm. Roedd yr ystafelloedd gweini bwyd, y ceginau a'r trolïau oll yn weddol lân. Roedd y fwydlen yn newid bob pedair wythnos. Roedd bwyd addas yn cael ei ddarparu ar gyfer dynion ar ddeiet arbennig.
- 2.78** Gallai hyd at ddau-ddeg-un o ddynion weithio yn y gegin ond, adeg yr adolygiad, roedd tair swydd wag i'w llenwi. Nid oeddent yn gallu cyflawni cymwysterau arlwyo ac eithrio tystysgrif hylendid bwyd syflaenol. Roedd arlwyo yn eitem sefydlog ar yr agenda yng nghyfarfodydd ymgynghori cynrychiolwyr yr adeiniau, ond dau arolwg arlwyo yn unig a gwblhawyd ers ein harolygiad diwethaf.

Argymhelliad

- 2.79 Ni ddylid gweini cinio cyn hanner dydd, a dylai swper gael ei weini fin nos.**

Pryniannau

Canlyniadau disgwylidig:

Bod carcharorion yn medru prynu amrywiaeth addas o nwyddau am brisiau rhesymol er mwyn bodloni eu hanghenion amrywiol; ac yn gallu gwneud hynny'n ddiogel.

- 2.80** Roedd carcharorion yn gallu prynu nwyddau oddi ar restr amrywiaeth eang y ffreutur unwaith yr wythnos. Yn ein harolwg, dywedodd 67% o garcharorion fod y ffreutur yn gwerthu amrywiaeth ddigon eang o nwyddau i fodloni eu hanghenion, yn erbyn y cymharydd, sef 47%. Roedd y trefniadau cyflenwi'n weddol dda. Gallai carcharorion archebu nwyddau o amrywiaeth o gatalogau. Weithiau, roedd yr archebion hyn yn cael eu prosesu'n araf ac roedd y carchar yn codi ffi drafod o 50c ar bob archeb.

Argymhelliad

- 2.81 Ni ddylid codi ffi drafod ar garcharorion am archebu o'r catalogau. (Ailadrodd argymhelliad 2.89)**

Section 3. Gweithgareddau â phwrpas

Amser y tu allan i'r gell

Canlyniadau disgwylidig:

Bod pob carcharor yn cael ei annog i ymgymryd â gweithgareddau sydd ar gael pan fônt y tu allan i'w celloedd, a bod y carchar yn cynnig amserlen o weithgareddau amrywiol a rheolaidd.¹⁴

- 3.1** Roedd cyfundrefn rhan amser yn cael ei gweithredu, ac roedd carcharorion un ai'n gweithio neu'n mynychu sesiynau addysg yn y bore neu'r prynhawn. Roedd amser domestig yn cael ei gynnig yn yr adain ar gyfer hanner arall y diwrnod, ond roedd hyn yn gyfyngedig. Roedd carcharorion mewn cyflogaeth neu addysg llawn amser yn treulio tua saith awr y dydd y tu allan i'w celloedd. Roedd carcharorion a oedd ar lefel sylfaenol y cynllun cymhellion a breintiau a enillir, ond yn cael treulio tua dwyawr y dydd y tu allan i'w celloedd os nad oedd gwaith ganddynt. Dywedwyd wrthym fod adeiniau C a G yn adeiniau gweithio ac roedd y carcharorion a oedd wedi'u lleoli yno'n cadw'n brysur. Fodd bynnag, datgelodd ein gwiriadau o'r gofrestr fod 52% o garcharorion ar gyfartaledd wedi'u cloi i mewn yn ystod y diwrnod gwaith, sy'n llawer mwy nag yn ein harolygiad diwethaf (gweler y prif argymhelliad S45).
- 3.2** Roedd diffyg amwynderau sylfaenol yn ogystal â threulio cyfnodau hir yn y gell, wedi arwain at densiwn ymhlith y carcharorion (gweler paragraff 2.6). Roedd ymarfer corff yn yr awyr agored wedi'i gyfyngu i 30 munud y dydd. Roedd gan y carcharorion ryw faint o amser i wneud tasgau domestig bob dydd, ond cyfle prin iawn oedd ganddynt i gymdeithasu, ac nid oeddent yn gallu cael gafael ar offer cymdeithasu. Roedd cymdeithasu'n cael ei gyfyngu i'r penwythnosau'n unig.

Argymhelliad

- 3.3 Dylai'r carcharorion gael cyfle i gymdeithasu bob dydd, a threulio o leiaf un awr yn yr awyr agored.**

¹⁴ Mae amser y tu allan i'r gell, yn ogystal â 'gweithgareddau â phwrpas' ffurfiol, yn cynnwys unrhyw amser y mae'r carcharorion allan o'u celloedd yn cymdeithasu neu'n defnyddio cyfleusterau cymunedol i gael cawod neu i wneud galwad ffôn.

Gweithgareddau dysgu a sgiliau a gwaith

Canlyniadau disgwylidig:

Bod pob carcharor yn gallu cymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n bwrpasol, sydd o fudd iddynt ac yn eu gwneud yn fwy cyflogadwy. Bod carcharorion yn cael eu hannog a'u galluogi i ddysgu yn ystod eu dedfryd ac ar ôl hynny. Bod y ddarpariaeth o ran dysgu a sgiliau a gwaith o safon dda ac yn bodloni anghenion yr holl garcharorion yn effeithiol.

3.4 Mae Estyn¹⁵ wedi gwneud yr asesiadau canlynol o'r ddarpariaeth ar gyfer dysgu a sgiliau a gwaith:

Effeithiolrwydd cyffredinol dysgu a sgiliau a gwaith: Anfodddhaol

Cyflawniadau'r carcharorion sy'n ymwneud â dysgu a sgiliau a gwaith: Digonol

Ansawdd y ddarpariaeth dysgu a sgiliau a gwaith: Anfodddhaol

Arweinyddiaeth a rheoli dysgu a sgiliau a gwaith: Digonol

Rheoli dysgu a sgiliau a gwaith

3.5 Nid oedd cynllunio strategol wedi cyfrannu'n effeithiol at ddatblygiad y ddarpariaeth dysgu a sgiliau a'i photensial i leihau aildroseddu. Roedd penodi pennaeth lleihau aildroseddu yn ddiweddar wedi gwella'r flaenoriaeth a roddwyd i ddysgu a sgiliau a'r gwaith o ddatblygu cynlluniau i sicrhau bod y ddarpariaeth yn bodloni anghenion y carcharorion.

3.6 Roedd y gwaith o gasglu a chyflwyno data wedi gwella, ac roedd adroddiadau'n cael eu cynhyrchu ar bresenoldeb a pherfformiad y dysgwyr. Fodd bynnag, nid oedd yr uwch dîm rheoli wedi gweithredu'n effeithiol ar y meysydd gwella a amlygwyd yn y data. Roedd cynlluniau pellach i ddiweddarau'r system gwybodaeth reoli ym mis Medi 2017, er mwyn gwella'r gwaith o reoli perfformiad carcharorion o ran addysg.

3.7 Roedd yr adnodd staff ar gyfer gweithgareddau dysgu a sgiliau'n anfodddhaol ac yn cyfyngu amrywiaeth y ddarpariaeth. Nid oedd y broses o lenwi lle'r staff absennol yn cael ei chyflawni'n effeithiol, ac roedd hyn yn amharu ar gynnydd y carcharorion wrth ddysgu.

3.8 Roedd cyflwyno pennaeth rhanbarthol ar gyfer dysgu a sgiliau i Gymru wedi gwella'r gefnogaeth ar gyfer pennaeth dysgu a sgiliau'r carchar. Roedd carchardai yn y rhanbarth yn gallu rhannu arfer da, a oedd wedi helpu'r staff dysgu a sgiliau i ddatblygu cyrsiau newydd a chryfhau eu system gwybodaeth reoli. Roedd y rheolwr rhanbarthol yn cysylltu ag uwch reolwyr carchar Abertawe yn rheolaidd.

3.9 Roedd partneriaethau defnyddiol â sefydliadau cymunedol yn cael eu datblygu i wella darpariaeth a chefnogaeth i garcharorion. Er enghraifft, roedd gwirfoddolwyr¹⁶ Ymddiriedolaeth Shannon yn cefnogi carcharorion i ddatblygu eu sgiliau darllen. Roedd y carchar wedi sicrhau cytundeb â Choleg Gŵyr Abertawe i sefydlu cyfleuster i wella gallu'r

¹⁵ Estyn yw swyddfa Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru. Er bod Estyn yn annibynnol o Gynulliad Cenedlaethol Cymru, caiff ei hariannu ganddo. Diben Estyn yw arolygu ansawdd a safonau addysg a hyfforddiant yng Nghymru.

¹⁶ Yn darparu adnoddau a hyfforddiant o ran cynlluniau darllen wedi'u mentora gan gymheiriaid ar gyfer carchardai.

dysgwyr i fanteisio ar amrywiaeth ehangach o gyfleoedd i wneud cynnydd, gan gynnwys hyfforddiant prentisiaeth.

- 3.10 Roedd y pennaeth dysgu a sgiliau wedi cynhyrchu adroddiad hunanasesu cynhwysfawr a gwerthusol a oedd yn nodi meysydd priodol i'w gwella ac wedi llywio'r gwaith o gynhyrchu cynllun datblygu o ansawdd perthnasol. Fodd bynnag, roedd cynnydd yn rhy araf mewn llawer o amcanion y cynllun.
- 3.11 Roedd llawer o argymhellion yr arolygiad blaenorol heb gael sylw hyd yma.

Argymhellion

- 3.12 **Dylai rôl y ddarpariaeth dysgu a sgiliau o ran lleihau troseddu fod yn ganolog i weledigaeth strategol y carchar.**
- 3.13 **Dylai rheolwyr sicrhau bod cynnydd cyflym yn cael ei wneud o ran cyflawni'r amcanion yng nghynllun datblygu ansawdd y carchar. Dylid defnyddio data'n effeithiol i lywio gwelliannau o ran cynllunio, ansawdd a pherfformiad y cwricwlwm.**

Darparu gweithgareddau

- 3.14 Nifer cyfyngedig oedd yn cael gwneud gweithgareddau, felly nid oedd modd cadw pob carcharor yn brysur yn bwrpasol yn ystod y dydd. Ar adeg yr arolygiad, roedd 163 o leoedd i wneud gweithgareddau llawn amser ar gael, 86 o leoedd addysg rhan amser ar gael yn y bore, ac 88 o leoedd addysg rhan amser ar gael yn y prynhawn (gweler y prif argymhelliad S45).
- 3.15 Roedd cyfawnswm o 456 o garcharorion, ac roedd tua 106 ohonynt naill ai heb eu cyflogi neu'n gwrthod gweithgareddau. Roedd y carchar wedi cyflwyno cyfundrefn yn ddiweddar a oedd yn cynnig mynediad rhan amser yn unig at nifer o gyfleoedd. Roedd hyn yn cyfyngu ymhellach fynediad llawer o garcharorion at addysg neu waith, yn ogystal â chynnydd ynddynt. Nid oedd digon o hyblygrwydd i garcharorion gyfuno'u hopsiynau o ran addysg a gwaith.
- 3.16 Nid oedd trefniadau digon effeithiol ar waith i hyrwyddo presenoldeb da a herio diffyg presenoldeb. Dyrannwyd llawer o garcharorion i wneud gweithgareddau nad oeddent yn bodloni eu diddordebau nac eu hanghenion dysgu. Nid oedd holl staff yr adeiniau'n gweithio'n ddigon cydweithredol â'r staff dysgu a sgiliau i sicrhau bod pob carcharor yn cael budd o'r gweithgareddau addysg neu waith. O ganlyniad, roedd hyn yn cael effaith negyddol ar bresenoldeb carcharorion a'u hymgysylltiad, ac ar un diwrnod, nid oedd bron hanner y dysgwyr yn bresennol mewn sesiynau (gweler y prif argymhelliad S45). Roedd y rheiny a oedd yn bresennol wedi cyrraedd ar amser ac yn barod i ddysgu.
- 3.17 Roedd y cwricwlwm yn rhy gul ac nid oedd llawer o'r gweithgareddau'n adlewyrchu anghenion y farchnad lafur leol yn ddigon dda (gweler y prif argymhelliad S45). Roedd gormod o garcharorion yn aros yn rhy hir i gwblhau ail ran yr asesiad. Hyd nes eu bod wedi gorffen eu gweithgareddau, roedd mynediad at addysg, gwaith a'r gampfa wedi'i gyfyngu ac roedd gormod o garcharorion yn treulio amser yn eu celloedd heb unrhyw beth i'w wneud. Unwaith yr oeddent wedi cwblhau'r asesiad, rhoddwyd y rhan fwyaf o garcharorion i weithio neu mewn addysg yn fuan wedi hynny.
- 3.18 Roedd nifer o weithgareddau'n cynnig cyfleoedd priodol i garcharorion ddatblygu amrywiaeth o sgiliau personol a chyffredinol yn gysylltiedig â gwaith, fel gweithio'n annibynnol, rheoli

sefyllfaoedd straenus a chyfathrebu ag eraill. Roedd hyn yn helpu'r carcharorion i fagu eu hyder a'u hunanbarch, ac yn eu paratoi ar gyfer hyfforddiant neu waith cyflogedig.

Ansawdd y ddarpariaeth

- 3.19** Roedd ansawdd yr addysgu'n ddigonol. Roedd y rhan fwyaf o athrawon yn pennu amcanion eglur ar gyfer eu sesiynau ac roedd adborth yn cael ei ddefnyddio'n sensitif ac yn adeiladol yn aml. Roedd nifer o athrawon yn defnyddio taflenni gwaith a oedd wedi eu llunio'n dda, ond nid oeddent yn briodol i'r holl ddysgwyr bob amser. Roedd ambell athro nad oeddent yn cynllunio'u gwersi'n ddigon da i adlewyrchu ystod y galluoedd. Mewn ambell sesiwn, nid oedd yr athrawon yn herio digon ar y dysgwyr mwy galluog. Roedd rhai o'r dosbarthiadau'n canolbwyntio llawer gormod ar yr athro, ac nid ysgogwyd y dysgwyr i ymroi'n llwyr. Ar y cyfan, roedd yna berthynas barchus a chadarnhaol yn yr ystafelloedd dosbarth a'r gweithdai. Roedd y rhan fwyaf o'r ystafelloedd dosbarth o safon dda, gydag amrywiaeth o adnoddau dysgu.
- 3.20** Roedd gan y rhan fwyaf o garcharorion gynlluniau dysgu unigol ond roedd y targedau'n rhai cyffredinol yn hytrach na chanolbwyntio ar yr hyn oedd angen i'r unigolion ei wneud er mwyn gwella. Er bod rhaglen arsylwi cymheiriaid ar waith ar gyfer athrawon, nid oedd sgiliau nac anghenion dysgu'r athrawon yn cael eu hasesu'n ddigonol ac felly nid oedd rheolwyr yn gallu cynllunio camau datblygu na chefnogaeth briodol.
- 3.21** Roedd y rhan fwyaf o'r gweithdai cyflogaeth yn cynnig profiad realistig o leoliad diwydiannol i'r carcharorion. Roedd gan nifer o garcharorion dargedau cynhyrchu, ac roedd y goruchwylwyr yn disgwyl iddynt eu cyflawni. Roeddent wedi cael eu hyfforddi'n briodol ac fe'u cefnogwyd yn dda er mwyn datblygu sgiliau ymarferol ac i weithio mewn timau. Mewn un gweithdy golchi dillad, nid oedd ffabrig yr adeilad yn ddigon da.

Argymhellion

- 3.22** **Dylai'r rheolwyr sicrhau bod anghenion dysgu'r athrawon yn cael eu hasesu'n briodol a bod ganddynt gyfleoedd i wella'u sgiliau.**
- 3.23** **Dylai athrawon ddarparu sesiynau sydd wedi'u cynllunio'n dda ac yn diwallu anghenion dysgu unigol y carcharorion.**

Cyflawniadau addysgol a galwedigaethol

- 3.24** Rhwng 2016 a 2017, roedd y gyfradd lwyddiant gyffredinol ar gyfer bob cwrs yn dda ar 80%, sef 10% yn uwch na thargedau Gwasanaethau Carchar a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS) Cymru. Roedd y gyfradd lwyddiant ar y cyrsiau galwedigaethol yn 91%, a 79% ar y cyrsiau eraill. Roedd y gyfradd lwyddiant ar y cyrsiau sgiliau hanfodol yn 76%, ac 87% ar y cyrsiau cyflogadwyedd. Roedd yr adran dysgu a sgiliau wedi bodloni neu wedi rhagori ar bron pob un o'i dangosyddion perfformiad allweddol yn ystod y flwyddyn. Fe wnaeth bron pob un o'r dysgwyr a gwblhaodd y cwrs ennill tystysgrif lefel mynediad neu ddyfarniad credyd uned.
- 3.25** Roedd strwythur unedol y cymwysterau a'r tystysgrifau'n briodol ar gyfer y boblogaeth dros dro. Fodd bynnag, roedd y cyfleoedd i'r carcharorion wneud cynnydd o gymwysterau lefel mynediad, yn enwedig mewn llythrennedd, rhifedd a diwydiannau cysylltiedig â gwaith, yn rhy

gyfyngedig. Yn achos y carcharorion a oedd eisoes yn meddu ar gymwysterau neu arbenigedd, nid oedd digon o gyfleoedd i wneud cynnydd.

- 3.26** Mewn rhai meysydd, ni fanteisiwyd ar gyfleoedd gwerthfawr i ennill achrediad. Yn achos llawer o'r carcharorion, nid oeddent wedi'u paratoi'n ddigon da ar gyfer y camau nesaf o ran eu llwybrau addysg, gwaith na dysgu. Roedd ychydig iawn o garcharorion yn gweithio'n ddyfal tuag at gyflawni cymwysterau lefel uwch, fel cymwysterau NVQ a'r Brifysgol Agored. Roedd eu gwaith ysgrifenedig o ansawdd uchel iawn.
- 3.27** Roedd y gweithdrefnau asesu cychwynnol yn sicrhau bod gan yr holl diwtoriaid ddigon o wybodaeth sylfaenol am lefelau llythrennedd a rhifedd y carcharorion. Fodd bynnag, nid oedd cynnydd y carcharorion o ran cyflawni eu nodau'n cael ei fonitro'n ddigon da drwy gydol y ddarpariaeth dysgu a sgiliau.
- 3.28** Roedd y mentoriaid cymheiriaid yn cyflawni rôl werthfawr o ran cefnogi ac ysgogi'r carcharorion i ddysgu. Roeddent yn annog carcharorion i fynychu a chymryd rhan mewn amrywiaeth o weithgareddau, fel celf, hylendid bwyd a'r gampfa. Roedd cymheiriaid darllen o Ymddiriedolaeth Shannon yn darparu cefnogaeth fuddiol iawn i'r carcharorion a oedd yn dymuno gwella'u sgiliau darllen gyda'r hwyr ac ar benwythnosau. Roedd y carcharorion a oedd yn manteisio ar y gefnogaeth hon yn gwella'u hunanbarch a'u hyder, yn ogystal â'u presenoldeb a'u hymrwymiad i weithgareddau.
- 3.29** Roedd cyrsiau dysgu a sgiliau yn cynnig cyfleoedd addas i garcharorion wella'u cyflogadwyedd, er enghraifft ysgrifennu CV a pharatoi am gyfweiliad. Roedd ychydig o weithgareddau gweithdy, gan gynnwys ailgylchu a golchi dillad, yn darparu sgiliau trosglwyddadwy defnyddiol i'r carcharorion.

Argymhelliad

- 3.30** Dylai bod carcharorion yn gallu ymgymryd ag amrywiaeth eang o ddysgu achrededig a chael cyfleoedd i wneud cynnydd i lefelau uwch.

Llyfrgell

- 3.31** Roedd y llyfrgell yn cael ei rheoli'n dda gan ddau lyfrgellydd rhan amser a oedd yn cael eu cefnogi'n effeithiol gan ddau swyddog llawn amser. Roedd wedi'i lleoli yng nghanol y bloc addysg, ac roedd yn cynnig amgylchedd tawel a chroesawgar. Roedd y manau astudio annibynnol yn y llyfrgell yn ddefnyddiol i'r nifer fach o garcharorion a oedd wrthi'n cwblhau cyrsiau dysgu o bell.
- 3.32** Roedd amrywiaeth dda o lyfrau ac adnoddau ar gael yn y llyfrgell, gan gynnwys llyfrau ffuglen a ffeithiol, deunydd i garcharorion a oedd yn dysgu darllen, a llyfrau mewn ieithoedd eraill. Roedd y llyfrgell yn cadw amrywiaeth resymol o lyfrau testun ar gyfraith y carchar a chyfraith droseddol ond nid oedd unrhyw lyfrau am y gyfraith fewnfudo. Roedd amrywiaeth eang o lyfrau Cymraeg a llyfrau ynglŷn â hanes a diwylliant Cymru.
- 3.33** Roedd systemau effeithiol iawn yn sicrhau bod carcharorion yn gallu benthyg llyfrau o lyfrgelloedd cymunedol yn gyflym. Roedd llyfrgellwyr y carchar yn ymweld â'r gweithdai a'r adeiniau bob dydd Gwener er mwyn rhoi cyfle i garcharorion archebu llyfrau a oedd yn eu diddori.
- 3.34** Roedd carcharorion yn y rhan fwyaf o adeiniau'n gallu cael mynediad i'r llyfrgell i ryw raddau. Fodd bynnag, roedd bron dim un carcharor mewn un adain wedi ymweld â'r llyfrgell yn ystod

y flwyddyn ddiwethaf oherwydd bod staff yr adain honno'n anfodlon cefnogi'r carcharorion i ddefnyddio'r llyfrgell. Roedd rheolwyr yn ymwybodol o hyn, ac roedd yn annerbyniol nad ymdriniwyd â'r mater. Roedd y carcharorion a oedd yn mynychu'r llyfrgell yn rheolaidd yn gwerthfawrogi'r cymorth yr oedd staff y llyfrgell yn ei roi iddynt, a'r effaith gadarnhaol yr oedd darllen yn ei chael ar eu lles.

Argymhelliad

3.35 Dylai rheolwyr sicrhau bod pob carcharor yn gallu mynd i'r llyfrgell yn rheolaidd.

Addysg gorfforol a byw yn iach

Canlyniadau disgwylidig:

Bod pob carcharor yn deall pwysigrwydd byw yn iach, ac yn cael eu hannog a'u galluogi i gymryd rhan mewn addysg gorfforol mewn amgylchiadau diogel a phropor.

- 3.36** Siaradodd nifer o garcharorion yn hyderus am y manteision o wneud ymarfer corff rheolaidd a chynnal ffordd iach o fyw. Roeddent yn dangos dealltwriaeth dda o bwysigrwydd deiet iach, ac yn esbonio'n eglur effaith ymarfer corff rheolaidd ar golli pwysau ac o ran cynnal iechyd meddwl da. Roedd nifer o garcharorion yn deall y manteision o roi'r gorau i ysmegu ac wedi llwyddo i wneud hynny ers cyrraedd y carchar (ond gweler paragraff 2.49).
- 3.37** Roedd y carcharorion a oedd yn cymryd rhan mewn gweithgareddau corfforol fel arfer yn gwneud hynny'n frwdfrydig, a dywedodd nifer ohonynt wrthym fod AG wedi lleihau'r straen a'r pryder sy'n gysylltiedig â bod yn y carchar. Roeddent yn mynd ati i ymarfer corff yn annibynnol a chyda goruchwyliaeth finimol. Roeddent yn cefnogi ac yn ysgogi ei gilydd yn dda yn ystod y sesiynau ac roedd sawl cyfle ar gyfer rhyngweithio cymdeithasol pwrpasol.
- 3.38** Roedd bron pob carcharor â chyfle i wneud AG o leiaf dwywaith yr wythnos ac ychydig llai na thraean o'r carcharorion oedd yn defnyddio'r cyfleusterau'n rheolaidd. Roedd amrywiaeth y ddarpariaeth wedi gwella ers yr arolygiad diwethaf. Roedd y cyfleusterau'n cynnwys offer codi pwysau a chardiofasgwlaidd, cyrtiau dan do a rhai awyr agored yn ogystal ag ystafell addysgu. Roedd gweithgareddau er mwyn bodloni anghenion unigol wedi gwella, ac yn cynnwys rhaglenni ffitrwydd ar gyfer carcharorion â chyflyrau iechyd meddwl. Roedd y staff AG yn gweithio'n effeithiol â'r staff gofal iechyd i ddarparu rhaglenni adferol ar gyfer carcharorion anabl neu dros bwysau.
- 3.39** Roedd y staff AG a ffitrwydd yn meddu ar gymwysterau ac arbenigedd priodol. Roeddent yn cynnig rhaglen ymsefydlu effeithiol o ran AG a'r cyfleusterau ffitrwydd i garcharorion, a oedd yn cynnwys cyflwyniad defnyddiol i offer y gampfa, codi pwysau'n ddiogel, atal anafiadau cyffredin a chymorth cyntaf sylfaenol. Roedd gweithdrefnau priodol ar waith i nodi anghenion iechyd a meddygol carcharorion cyn iddynt gymryd rhan mewn gweithgareddau AG.
- 3.40** Roedd y staff AG wedi cyflwyno cwrs gwerthfawr ar iechyd a maeth, ac wedi rhoi cyfarwyddiadau ynghylch codi a chario i garcharorion a oedd yn gweithio yng ngweithdai'r carchar. Roedd ychydig o garcharorion yn ennill cymwysterau defnyddiol mewn cymorth cyntaf bob blwyddyn. Fodd bynnag, ar y cyfan, roedd y cyfleoedd i garcharorion achredu eu dysgu mewn AG neu ddatblygu eu sgiliau hanfodol drwy weithgareddau AG yn parhau i fod yn gyfyngedig (gweler argymhelliad3.30).

Section 4. Ailsefydlu

Rheoli strategol ailsefydlu

Canlyniadau disgwylidig:

Bod gwaith cynllunio ar gyfer rhyddhau neu drosglwyddo carcharor yn dechrau cyn gynted ag y mae'n cyrraedd y carchar. Bod ailsefydlu'n ategu gwaith y carchar cyfan, ac yn cael ei gefnogi gan bartneriaethau strategol yn y gymuned a'i lywio gan asesiadau o risg ac anghenion y carcharor. Bod cynllunio da yn sicrhau pontio di-dor i'r gymuned.

- 4.1 Ni roddwyd digon o sylw i'r heriau ailsefydlu strategol sy'n wynebu'r carchar ac roedd y cynllunio gweithredu'n wael. Roedd ailsefydlu'n cael ei reoli'n mewn modd anghyson. Dim ond tri chyfarfod ailsefydlu a gynhaliwyd yn ystod yr wyth mis blaenorol. Roedd cyfarfodydd yn canolbwyntio ar broblemau gweithredol a dim ond ychydig o gynnydd a wnaed i'w datrys. Ni chafodd rhai anghenion ymddygiad troseddol sylweddol eu bodloni (gweler paragraff 4.46). Nid oedd y strategaeth ar gyfer lleihau aildroseddu ddechreuol yn seiliedig ar ddadansoddiad o anghenion (gweler y prif argymhelliaid S46).
- 4.2 Nid oedd goruchwyliwr aildroseddu yn cael ei ddyrannu i garcharorion ar remand neu'r rheiny â dedfrydau byrrach – sef tua dau draean o'r boblogaeth. Nid oedd llawer o ddarpariaeth ar eu cyfer, y tu hwnt i waith llwybrau ailsefydlu. Roedd rhywfaint o gefnogaeth resymol o ran llwybrau yn cael ei thanseilio gan y gyfran uchel o ddynion a ryddhawyd heb unrhyw lety cynaliadwy i fynd iddo. Ni wnaethpwyd unrhyw waith dadansoddi i ddeall sut y gallai hyn effeithio ar eu hadsefydlu.
- 4.3 Roedd y carchar yn cydnabod y gwendidau yn ei reolaeth strategol o waith ailsefydlu, ac roedd rhai mentrau da wedi'u cynllunio. Er ei fod yn ei ddyddiau cynnar, roedd y gwaith i ddatblygu Adain G fel uned ailsefydlu yn gadarnhaol. Roedd datblygu'r uned ailsefydlu hefyd yn helpu i ddatrys materion eraill, er enghraifft symud carcharorion i weithgareddau ailsefydlu.
- 4.4 Roedd adleoli'r goruchwylwyr troseddwyd yn gyson yn cyfaddawdu'r cyfathrebu rhwng yr adrannau (gweler paragraff 4.12). Dywedodd staff Ymddiriedolaeth St Giles (a oedd yn cynrychioli cwmni adsefydlu cymunedol Cymru, Working Links) wrthym nad oedd staff mewn adrannau eraill yn aml yn eu hysbysu am ganlyniadau'r atgyfeiriadau a wnaethpwyd ganddynt yn y lle cyntaf. Roedd rhai o'r cynlluniau ailsefydlu a welsom yn cadarnhau hyn.
- 4.5 Ychydig o staff preswyl yn unig oedd â dealltwriaeth o sut oedd troseddwyd yn cael eu rheoli. Roedd gan yr uned rheoli troseddwyd broffil isel yn y carchar. Nid oedd cysylltiadau â sefydliadau cymunedol wedi'u datblygu'n ddigonol ac nid oedd llawer o gefnogaeth drwy'r gât i garcharorion.

Argymhellion

- 4.6 **Dylai staff ym mhob adran, gan gynnwys staff preswyl a staff Ymddiriedolaeth St Giles, gydweithio'n effeithiol i sicrhau bod anghenion adsefydlu ac ailsefydlu'r carcharorion yn cael eu bodloni. Yn benodol, dylai asiantaethau adrodd i Ymddiriedolaeth St Giles bob amser ynghylch canlyniadau eu hatgyfeiriadau i sicrhau gwaith cynllunio ailsefydlu parhaus effeithiol.**
- 4.7 **Dylid datblygu cysylltiadau â sefydliadau cymunedol a allai gyfrannu at waith ailsefydlu.**

Rheoli a chynllunio troseddwy

Canlyniadau disgwylidig:

Bod gan bob carcharor gynllun dedfryd wedi'i seilio ar asesiad risg ac anghenion unigol, sy'n cael ei adolygu'n rheolaidd a'i weithredu trwy gydol eu hamser yn y ddalfa, ac ar ôl hynny. Bod y carcharorion, ynghyd â'r holl staff perthnasol, yn rhan o'r broses o lunio ac adolygu cynlluniau.

- 4.8** Cafodd pob carcharor newydd ei asesu ar gyfer ei anghenion ailsefydlu ar ôl cyrraedd. Cafodd cynlluniau ailsefydlu eu gweithredu'n brydlon gan staff Ymddiriedolaeth St Giles. Er bod y rhan fwyaf o'r cynlluniau a welsom yn ymdrin ag anghenion a nodwyd, nid oedd y gwaith monitro cynnydd yn erbyn y cynlluniau yn ddigonol. Roedd hyn yn broblem benodol i fwyafrif y carcharorion a oedd heb unrhyw oruchwyliwr troseddwy.
- 4.9** Dyrannwyd goruchwyliwr troseddwy ar gyfer traean o garcharorion yn unig, sef y rheiny â dedfryd o 12 mis neu fwy, ac oedolion ifanc. Roedd goruchwyliwr troseddwy ond yn cael ei ddyrannu i garcharor pan fo ei OASys (system asesu troseddwy) wedi'i chwblhau. Ar adeg yr arolygiad, roedd 29 o garcharorion yn disgwyl i'w OASys gael eu cwblhau, ac yn ôl y cofnodion, roedd hyn yn nifer cyffredin. Roedd oedi hir o ran cwblhau OASys, ac weithiau byddai carcharorion yn aros am rai misoedd cyn i oruchwyliwr troseddwy gael ei ddyrannu iddynt. Yn ein harolwg, dim ond 18% o garcharorion wedi'u dedfrydu a ddywedodd fod ganddynt oruchwyliwr troseddwy penodol, o'i gymharu â 32% mewn carchardai tebyg.
- 4.10** Cafodd chwe-deg-pump o garcharorion eu asesu fel bod mewn perygl uchel, neu mewn perygl uchel iawn o niwed a'r rheolwyr troseddwy cymunedol oedd yn gyfrifol amdanynt. Roedd tri goruchwyliwr troseddwy prawf yn gweithio gyda'r carcharorion hynny a oedd mewn perygl uwch, ac roedd digon o adnoddau ar gyfer hynny. Nid oedd digon o staff ar gael i reoli'r 69 o garcharorion mewn perygl is, a oedd yn cael eu rheoli gan oruchwyliwr troseddwy y carchar. Dyrannwyd tri goruchwyliwr troseddwy i'r rôl hon, ond roedd adleoli rheolaidd yn golygu mai dim ond un ohonynt oedd ar gael fel arfer (gweler y prif argymhelliad S46).
- 4.11** Dywedodd goruchwyliwr troseddwy y carchar wrthym nad oedd ganddynt ddigon o amser i gysylltu â'r carcharorion yn eu llwyth achosion yn rheolaidd. Roeddent yn disgrifio eu gwaith fel adweithiol, yn cynnal tasgau hanfodol neu'n ymateb i geisiadau carcharorion. Yn ein harolwg, dim ond 16% o garcharorion wedi'u dedfrydu a ddywedodd fod eu goruchwyliwr troseddwy yn eu helpu i gyflawni targedau eu cynllun dedfryd yn erbyn y cymharydd o 33%. Mewn rhai achosion, ni chafwyd unrhyw gysylltiad. Nid oedd anghenion arwyddocaol yn cael sylw, ac roedd oedi hir o ran camau gweithredu. Roedd asesiadau risg a chynllunio dedfrydau yn annigonol mewn rhai o'r achosion yn ein sampl.
- 4.12** Gwelsom waith da'n cael ei wneud gan staff prawf yn ein sampl gwaith achos, ond roedd yn anghyson. Roeddent yn cynnal lefelau rhesymol o gyswllt â'r carcharion ond, mewn rhai achosion, roedd asesiadau a chynllunio cychwynnol gwael wedi arwain at gyswllt dilynol heb ffocws. Ni chafodd yr holl achosion yn ein sampl eu hasesu'n dda gan reolwyr troseddwy yn y gymuned ac nid oeddent bob amser yn cyfathrebu'n dda gyda'r goruchwyliwr troseddwy prawf. Yn dal i fod, nid oedd proses gyson ar gyfer datrys problemau o'r fath. Mewn nifer o achosion, cafwyd tystiolaeth fod Ymddiriedolaeth Cyngor a Gofal Carchardai (PACT) yn gweithio'n dda gyda theuluoedd.
- 4.13** Nid oedd unrhyw uwch swyddog prawf ac roedd goruchwyliaeth o'r staff prawf yn annigonol. Cafodd gwiriadau sicrhau ansawdd ar gyfer gwaith y staff prawf eu cynnal gan reolwr nad oedd wedi'i gymhwyso'n ddigon da i'w cynnal. Nid oedd goruchwyliwr troseddwy y carchar yn cael digon o hyfforddiant ac nid oeddent yn cael eu goruchwyllo ychwaith. Roedd sicrhau ansawdd eu gwaith yn wael.

- 4.14** Yn y chwe mis blaenorol, cafodd 174 o garcharorion eu hystyried am gyrffyw cyfyngu i'r cartref (HDC) a chafodd 90 o'r rhain eu rhyddhau, fel arfer ar y diwrnod yr oeddent yn gymwys i wneud hynny. Cyflwynwyd system newydd yn ddiweddar a oedd yn galluogi carcharorion i fynychu a chynnig sylwadau ar y bwrdd cyrffyw cyfyngu i'r cartref (HDC), a oedd yn ddatblygiad cadarnhaol. Dywedwyd wrthym y bu gwelliannau sylweddol o ran amseru'r adroddiadau a oedd yn cael eu llunio gan y goruchwylwyr troseddwr cymunedol, a bellach, roedd adroddiadau o'r fath yn cael eu cyflwyno ar amser fel rheol. Nid oedd unrhyw system ar waith i wirio amseroldeb cyfnodau amrywiol y broses. Fodd bynnag, dangosodd cofnodion unigol a wiriwyd gennym fod y gwaith yn amserol, a bod y penderfyniadau'n briodol.
- 4.15** Nid oedd carcharorion yn cael eu hystyried ar gyfer eu rhyddhau ar drwydded dros dro (ROTL), er bod cynlluniau ar y gweill i ddatblygu hyn yn hwyrach yn 2017.

Argymhelliad

- 4.16** **Dylid gorchuwylio a hyfforddi goruchwylwyr troseddwr yn briodol. Dylid sicrhau ansawdd eu gwaith yn effeithiol.**

Gwarchod y cyhoedd

- 4.17** Cynhaliwyd sgrinio trylwyr o'r newydd-ddyfodiaid o safbwynt pryderon gwarchod y cyhoedd, gan gynnwys trais domestig. Nodwyd carcharorion a oedd naill ai angen eu monitro neu angen goruchwyliaeth arall. Rhoddwyd mesurau priodol ar waith yn gyflym, a chafodd carcharorion nad oeddent yn destun mesurau rheoli troseddwr eu rheoli trwy gyfarfod rheoli risg rhyngadrannol (IRMT) wythnosol.
- 4.18** Cafodd achosion y carcharorion a oedd yn achosi'r pryder mwyaf eu hadolygu mewn cyfarfod strategol misol IRMT ar wahân. Cafodd achosion eu hystyried yn drylwyr yn y cyfarfodydd hyn. Sefydlwyd cynllun gweithredu ar gyfer pob achos, ond nid oedd unrhyw broses ddilynol ar waith i wirio bod y camau wedi'u cwblhau. Yn ein sampl gwaith achos, cafodd un carcharor ei gyfeirio at yr IRMT dim ond ychydig cyn cael ei ryddhau, ac roedd yn rhy hwyr i sicrhau bod ei risg yn cael ei reoli'n effeithiol.
- 4.19** Roedd y carchar yn ceisio cadarnhau lefelau risg Trefniadau Amlasiantaeth ar gyfer Amddiffyn y Cyhoedd (MAPPA) mewn digon o amser. Fodd bynnag, fel sy'n wir am garchardai eraill, yn aml nid oedd rheolwyr troseddwr cymunedol yn ymateb yn ddigon prydlon. Roedd yr adroddiadau F MAPPA a adolygwyd yn ddigonol.

Argymhelliad

- 4.20** **Dylid atgyfeirio achosion at y tîm rheoli risg rhyngadrannol yn brydlon a dylid monitro cynlluniau gweithredu i sicrhau bod yr holl gamau gweithredu'n cael eu cwblhau.**

Categoreiddio

- 4.21** Roedd prosesau categoreiddio ac ailcategoreiddio'n cael eu rheoli'n dda ac yn amserol. Roedd byrddau ailcategoreiddio wedi'u cyflwyno'n ddiweddar, a bellach roedd y carcharorion yn ymgysylltu mwy â'r broses asesu.

- 4.22** Rhoddwyd cyngor priodol i'r carcharorion a oedd wedi'u hasesu i aros yn eu categori presennol ynghylch sut i wneud cynnydd. Nid oedd llawer o gyfleoedd i garcharorion ymdrin â'u hymddygiad troseddol yn Abertawe. Roedd y rhan fwyaf o garcharorion yn cael eu trosglwyddo i CEM y Parc i ddilyn rhaglenni a chwblhau gwaith o'r fath. Roedd trosglwyddiadau'n brydlon fel arfer.

Carcharorion â dedfryd amhenodol

- 4.23** Roedd yna chwe charcharor â dedfryd amhenodol yn y carchar. Dyrannwyd goruchwyliwr troseddwr i bob un ohonynt ar ôl cyrraedd. Nid oedd unrhyw fforymau ar gyfer dynion yn y grŵp hwn ac nid oedd llawer o ran rhaglenni i gefnogi eu cynnydd. Gwelsom enghraifft o waith rhagweithiol da gyda charcharor â dedfryd amhenodol yn ein sampl gwaith achos. Mewn achos arall a welsom, er gwaethaf ymdrechion gorau'r carchar, fe gymerwyd gormod o amser i drosglwyddo un carcharor i garchar addas er mwyn ymgymryd â gwaith ymddygiad troseddol.

Argymhelliad

- 4.24** **Dylid cefnogi carcharorion â dedfryd amhenodol yn briodol. Yn achos y rheiny sydd angen mynychu rhaglen ymddygiad troseddol, nad yw'n cael ei chynig yn Abertawe, dylid eu trosglwyddo i garchar priodol yn brydlon.**

Cynllunio ar gyfer ailintegreiddio

Canlyniadau disgwylidig:

Bod anghenion ailsefydlu'r carcharorion yn cael sylw cyn eu rhyddhau. Bod ymateb amlasiantaeth effeithiol yn cael ei ddefnyddio i fodloni anghenion penodol pob carcharor unigol er mwyn sicrhau'r siawns orau posib o ailintegreiddio llwyddiannus i'r gymuned.

- 4.25** Roedd Cwmni Adsefydlu Cymunedol Cymru'n cael ei gynrychioli yn y carchar gan Ymddiriedolaeth St Giles. Roedd y carcharorion yn derbyn sgrinio cychwynnol sylfaenol yn y ddalfa er mwyn bodloni anghenion ymarferol cychwynnol, yn ogystal â chynllun ailsefydlu gan Ymddiriedolaeth St Giles. Nid oedd yr Ymddiriedolaeth wedi'i chontractio i weithredu cynlluniau ailsefydlu tan yr adolygiad, 12 wythnos cyn rhyddhau. Nid oedd y cynlluniau ailsefydlu cychwynnol ar gyfer y carcharorion a drosglwyddwyd i Abertawe yn cael eu hadolygu bob amser, a allai olygu na fyddai anghenion yn cael eu nodi hyd oni chynhelir yr adolygiad cyn ryddhau.
- 4.26** Roedd asesiadau a gwaith cynllunio gan staff Ymddiriedolaeth St Giles yn amserol ac yn briodol. Fodd bynnag, nid oedd adrannau eraill y carchar yn cyfathrebu'n ddigon da ynghylch canlyniadau'r atgyfeiriadau a wnaed gan yr Ymddiriedolaeth, ac nid oedd effeithiolrwydd y gwaith hwn yn eglur (gweler argymhelliad 4.6). Yn ddiweddar, roedd y carchar wedi dechrau cynnal byrddau rhyddhau ar gyfer carcharorion bythefnos cyn eu rhyddhau, a oedd yn ddatblygiad cadarnhaol.
- 4.27** Roedd grŵp o gynghorwyr cymheiriaid gwerthfawr ar gael i'r carcharorion. Roedd cynghorwyr cymheiriaid yn gweithio'n effeithiol i gefnogi carcharorion tuag at eu hadsefydlu, yn enwedig o ran eu cyfeirio at wasanaethau tai a gwasanaethau eraill. Rhoddwyd hyfforddiant strwythuredig i gynghorwyr tuag at gyflawni NVQ lefel 3, ac roedd lefel yr hyfforddiant a goruchwyliaeth o'u gwaith yn dda.

Llety

- 4.28** Roedd gweithwyr Ymddiriedolaeth St Giles yn ymgymryd ag amrywiaeth eang o gymorth llety, gan gynnwys cynnal neu ildio tenantiaethau a sicrhau llety ar ôl rhyddhau lle y bo modd.
- 4.29** Er hynny, roedd canran y dynion a oedd yn gadael Abertawe heb unrhyw lety cynaliadwy i fynd iddo wedi cynyddu'n sylweddol ers yr arolygiad diwethaf; i lefel uchel o 49%, ac roedd hynny'n annerbyniol. I raddau helaeth, roedd y cynnydd hwn yn adlewyrchu penderfyniad Cynulliad Cymru i wahardd carcharorion o'r categori blaenoriaeth o ran anghenion tai.
- 4.30** Nid oedd unrhyw waith dadansoddi wedi'i wneud i ddeall anghenion y dynion sy'n cael eu rhyddhau heb lety cynaliadwy i fynd iddo, a sut y gallai hyn effeithio ar eu hadsefydlu. Roedd rhywfaint o'r cymorth llwybrau a gwaith y goruchwylwyr troseddwy i reoli a lleihau'r risg wrth ryddhau carcharorion yn cael eu tansilio gan y ganran uchel o ddynion a ryddhawyd heb unrhyw lety cynaliadwy i fynd iddo (gweler y prif argymhelliad S46)

Addysg, hyfforddiant a chyflogaeth

- 4.31** Roedd carcharorion yn cymryd rhan mewn gweithgareddau ailsefydlu yn ystod y 12 wythnos cyn cael eu rhyddhau ond nid oedd digon o ffocws ar sicrhau lleoliadau addysg ac hyfforddiant. Roedd cyngor gyrfaedd annibynnol priodol gan gynghorwr gyrfaedd Gyrfa Cymru ar gael i'r carcharorion. Fodd bynnag, nid oedd y carcharorion yn ymwybodol iawn o'r cyfleoedd a oedd ar gael iddynt o ran cynnydd ar ôl cael eu rhyddhau.
- 4.32** Nid oedd cysylltiadau â cholegau a darparwyr hyfforddiant lleol wedi'u datblygu'n ddigonol. Ni chafodd yr un carcharor ei ryddhau ar drwydded dros dro er mwyn mynychu profiad gwaith neu gyfweiliadau. Yn ystod y chwe mis diwethaf, nifer fach iawn o garcharorion yn unig oedd wedi sicrhau lleoliadau addysg, hyfforddiant a chyflogaeth ar ôl cael eu rhyddhau (gweler y prif argymhelliad S46). Nid oedd cysylltiadau rhwng addysg a sgiliau ac Ymddiriedolaeth St Giles wedi'u datblygu'n ddigonol, ac roedd enghreifftiau o gyrsiau'n cael eu hailadrodd (gweler paragraff 4.37).
- 4.33** Cafodd y tîm ailsefydlu ei gefnogi'n dda gan dîm bach o fentoriaid cymheiriaid. Gyda'i gilydd, gwnaethant ddarparu amrywiaeth o raglenni defnyddiol i baratoi carcharorion ar gyfer eu rhyddhau. Roedd mentoriaid cymheiriaid yn gweithio ar y cyd â'r carcharorion i ddatblygu cynlluniau ailsefydlu ac i adolygu cynnydd tua 12 wythnos cyn eu rhyddhau. Gwnaethant hefyd gyfeirio carcharorion at asiantaethau a gwasanaethau cymunedol defnyddiol er mwyn cefnogi eu cynlluniau ailsefydlu.
- 4.34** Nid oedd y timau dysgu a sgiliau ac ailsefydlu wedi cydweithio'n ddigon agos ers yr arolygiad blaenorol i sicrhau bod rhaglenni cefnogaeth yn cael eu cydlynu'n dda ac yn cynnig cynnydd digonol i'r carcharorion. Roedd cysylltiadau â darparwyr addysg, cyflogaeth a hyfforddiant cymunedol, fel colegau a darparwyr hyfforddiant lleol yn dal i fod ar gam cynnar iawn o ran eu datblygu. Nid oedd y carchar yn gwerthuso ei waith yn rheolaidd o ran sicrhau lleoliadau addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant ar gyfer carcharorion cyn eu rhyddhau.

Gofal iechyd

- 4.35** Rhoddwyd cefnogaeth i garcharorion cyn eu rhyddhau i gofrestru neu adfer cyswllt â gwasanaethau iechyd cymunedol. Roedd cleifion yn cael sesiynau i drafod eu hanghenion iechyd, ac yn derbyn cyflenwad o feddyginiaeth i fynd adref gyda nhw os oedd angen. Roedd cynllunio rhyddhau ar gyfer cleifion â salwch meddwl yn effeithiol, gan gynnwys cyswllt amserol â gwasanaethau cymunedol.

Cyffuriau ac alcohol

- 4.36** Roedd cynllunio rhyddhau yn effeithiol, gan gynnwys cyswllt â gwasanaethau cymunedol, yr uned rheoli troseddwyd a'r cwmni adsefydlu cymunedol. Cynigiwyd naloxone (asiant gwrthdroi opiadau) a hyfforddiant i'w ddefnyddio mewn sesiynau lleihau niwed unigol ar gyfer pob carcharor a oedd yn gweithio gyda'r tîm camddefnyddio sylweddau ychydig ddyddiau cyn eu rhyddhau o'r carchar.

Cyllid, budd-daliadau a dyled

- 4.37** Nid oedd Cyngor ar Bopeth Abertawe yn mynychu'r carchar bellach er mwyn helpu carcharorion mewn dyled. Roedd gweithwyr achos Ymddiriedolaeth St Giles yn cynnig gwasanaeth cyngor ar ddyledion sylfaenol ac yn cyfeirio carcharorion at y cymorth priodol. Roedd yr adran addysg yn cynnal amrywiaeth o gyrsiau rheoli arian a dyledion, er bod rhywfaint o'r gwaith yn ailadrodd cynnwys y cwrs yr oedd Ymddiriedolaeth St Giles yn ei gynnal (gweler paragraff 4.32).
- 4.38** Roedd staff y Ganolfan Byd Gwaith ar gael i roi cyngor a chefnogaeth o ran budd-daliadau ac i gysylltu carcharorion â chyflogwyr posib. Yn ddiweddar, trefnodd y carchar i garcharorion allu agor cyfrif banc, a chafodd 22 cyfrif eu hagor ers mis Ebrill 2017.

Plant, teuluoedd a chyswllt â'r byd y tu allan

- 4.39** Roedd yr Ymddiriedolaeth Cyngor a Gofal Carchardai (PACT) yn cynnig cefnogaeth dda iawn o ran helpu dynion i ailsefydlu a chynnal eu perthynas â'u teuluoedd. Roedd PACT yn cyflogi dau weithiwr ymgysylltu â theuluoedd llawn amser. Cafodd grwpiau babanod a phlant bach eu cynnal bob yn ail wythnos, lle y gallai tadau chwarae a bondio â'u plant newydd-anedig neu eu plant bach. Roedd PACT yn hwyluso 'Storybook Dads'¹⁷ ac roedd wedi helpu carcharorion i recordio 35 o storïau yn 2017 hyd yma. Cafodd pedwar diwrnod teuluol eu cynnal yn ystod gwyliau'r ysgol ers mis Ionawr 2017, a oedd yn cynnwys 152 o deuluoedd a 304 o blant. Gallai unrhyw garcharor wneud cais i fynd, ni waeth beth fo'i statws ar y cynllun cymhellion a breintiau a enillir. Cafodd y diwrnodau teuluol eu cefnogi gan dîm chwarae plant Cyngor Abertawe.
- 4.40** Roedd gan y ddau weithiwr ymgysylltu â'r teulu lwyth achosion o tua 45 o garcharorion ac roeddent yn gweithio gyda nhw i wella eu perthynas â'u teuluoedd. Roedd y tîm hefyd yn hwyluso ymweliadau cyswllt olaf rhwng y carcharorion a'r plant a oedd yn cael eu rhoi mewn gofal, ac roedd yn rhedeg y cwrs rhianta 'Time to Connect'. Yn gynharach yn 2017, bu gweithiwr cymdeithasol o'r cyngor lleol yn gweithio gyda PACT ar leoliad pedair wythnos o hyd.
- 4.41** Roedd digon o sesiynau ymweld yn cael eu cynnal bob wythnos i fodloni galw'r carcharorion. Roedd ymwelwyr yn ei chael hi'n anodd cysylltu ar y llinell archebu dros y ffôn. Roedd ymwelwyr a oedd yn cyrraedd yn gynnar yn gallu aros mewn caban bach y tu allan i'r carchar a oedd yn cael ei redeg gan yr elusen Teulu a Ffrindiau Carcharorion (FFOP). Roedd gweithiwr FFOP yn helpu ymwelwyr gyda'r cynllun ymweliadau carchar a gynhorthwyir ac yn cyfeirio ymwelwyr at sefydliadau cymorth eraill. Wrth fynd i mewn i'r carchar, aethpwyd â'r ymwelwyr i'r ganolfan ymwelwyr, ac er bod y fynedfa'n anghroesawgar, roedd ganddi offer da. Dywedodd ymwelwyr fod y staff ymweliadau'n barchus.
- 4.42** Roedd yr ymweliadau'n dechrau ar amser. Roedd y neuadd ymweliadau'n edrych yn hen ac yn anghroesawgar. Nid oedd llawer o olau dydd ynddi ac roedd y carpedi wedi'u treulio.

¹⁷ Prosiect i garcharorion recordio storïau ar gyfer eu plant.

Roedd y bythau ymweliadau caeedig yn parhau i fod yn y neuadd ymweliadau o fewn golwg yr ymwelwyr, ac roedd hyn yn anghydweiddol. Eisteddai'r carcharorion ar gadeiriau symudol ond roedd yn rhaid iddynt wisgo bibiau. Nid oedd unrhyw doiledau ar gael iddynt. Nid oedd llawer o ffonau ar gael yn yr adeiniau. Yn ein harolwg, dywedodd 53% o garcharorion eu bod yn cael trafferthion defnyddio'r ffonau yn erbyn y cymharydd o 36% a 42% yn yr arolygiad blaenorol (gweler argymhelliad 2.11 a pharagraff 3.2).

Argymhelliad

4.43 Dylid ailwampio'r ardal ymweliadau i gynnig amgylchedd croesawgar, a dylid symud y bythau ymweliadau caeedig allan o olwg y brif ardal ymweliadau.

Arfer da

4.44 *Roedd y grwpiau babanod a phlant bach a oedd yn cael eu rhedeg gan yr Ymddiriedolaeth Cyngor a Gofal Carchardai yn helpu dynion i gynnal a datblygu eu perthynas â'u plant.*

Agweddau, ffyrdd o feddwl ac ymddygiad

4.45 Roedd carcharorion â dedfryd o 12 mis neu fwy, yn debygol o symud i garchar hyfforddi lle y gallent gwblhau cyrsiau. Ychydig iawn o waith ar newid agweddau a mynd i'r afael ag ymddygiad troseddol oedd ar gael i garcharorion â dedfryd o lai na 12 mis (gweler y prif argymhelliad S46).

4.46 Nid oedd unrhyw raglenni achrededig ar waith ac roedd rhywfaint o anghenion ymddygiad troseddol heb eu bodloni. Nid oedd unrhyw raglenni, er enghraifft, ar gyfer nifer o ddynion â phroblemau trais domestig. Roedd cwrs ymwybyddiaeth dioddefwyr (Sycamore Tree) ar gael i nifer rhesymol o ddynion. Roedd rhaglen Offer ar gyfer Newid (Tools for Change) wedi'i chyflwyno'n ddiweddar a oedd wedi'i dylunio i helpu dynion â phroblemau rheoli straen a dicter. Roedd hyn yn ddatblygiad i'w groesawu. Roedd rhai dynion wedi elwa ar gwnsela proffesiynol un-i-un rhagorol.

Section 5. Crynodeb o argymhellion ac arfer da

Mae'r canlynol yn rhestr o argymhellion newydd a rhai wedi'u hailadrodd ac enghreifftiau o arfer da sydd wedi'u cynnwys yn yr adroddiad hwn. Mae'r cyfeirnodau ar ddiwedd bob un yn cyfeirio at leoliad y paragraff yn y prif adroddiad, ac yn yr adroddiad blaenorol os yw'r argymhellion wedi'u hailadrodd.

Prif argymhellion

I'r llywodraethwr

- 5.1** Dylai'r holl newydd-ddyfodiaid gael cyfweiliad preifat er mwyn helpu i nodi'r rheiny sydd yn agored i niwed ac mewn perygl, wedi'i ddilyn gan gefnogaeth systematig yn ystod eu dyddiau cynnar yn y carchar. Dylai fod cefnogaeth drwyadl ar gael i'r carcharorion hynny y nodwyd eu bod mewn perygl o hunan-niwed; a dylid gweithredu argymhellion Ombwdsmon y Gwasanaeth Carchardai a'r Gwasanaeth Prawf yn llawn. (S43)
- 5.2** Dylid cyflenwi digonedd o ddillad, dillad gwely a thyweli o ansawdd da i garcharorion bob wythnos. (S44, ailadrodd argymhelliad 2.7)
- 5.3** Dylai rheolwyr sicrhau bod carcharorion yn cael eu datgloi o'u celloedd ac yn cymryd rhan mewn gweithgareddau adeiladol yn ystod y diwrnod gwaith, a sicrhau yr eir i'r afael â phresenoldeb gwael yn gyson. Dylai nifer, amrywiaeth ac ansawdd yr addysg, yr hyfforddiant a'r lleoliadau gwaith fod yn ddigonol er mwyn cynnig cyfleoedd realistig i garcharorion sydd wedi'u dedfrydu i wella eu cyfleoedd o ran cyflogaeth. (S45)

Prif argymhelliad

I'r Weinyddiaeth Gyfiawnder, HMPPS a'r llywodraethwr

- 5.4** Dylai strategaeth a chynllun gweithredu cyfredol ar gyfer lleihau aildroseddu adlewyrchu anghenion ymddygiad troseddol ac anghenion ailsefydlu'r carcharorion, gan gynnwys y rheiny â dedfrydau byr ac ar remand. Dylai rheolwyr lleol a chenedlaethol sicrhau bod digon o staff yn yr uned rheoli troseddwr i gefnogi carcharorion trwy eu dedfryd. Dylai'r ymagwedd strategol sicrhau bod camau'n cael eu cymryd i leihau'n sylweddol y nifer uchel o ddynion sy'n cael eu rhyddhau heb lety cynaliadwy i fynd iddo, gan gynnwys cefnogaeth gan yr Weinyddiaeth Gyfiawnder i ymdrin ag achosion sylfaenol y broblem. (S46)

Argymhelliad

I HMPPS a'r llywodraethwr

- 5.5** Dylid adolygu'r offeryn monitro cydraddoldeb cenedlaethol i sicrhau nad yw'r data'n fwy nag un mis oed. Dylai'r tîm cydraddoldeb ystyried achosion o anghyfartaledd, eu harchwilio a'u hymdrin yn drylwyr. (2.23)

Argymhellion

I'r llywodraethwr

Dyddiau cynnar yn y ddalfa

- 5.6** Dylid lleoli'r holl garcharorion newydd mewn amgylchedd cefnogol a digynnwrf, sy'n eu galluogi i gymhathu gwybodaeth a chael cymorth i ymgartrefu yn y carchar. (1.11)
- 5.7** Dylai'r holl garcharorion dderbyn rhaglen ymsefydlu lawn sy'n bodloni eu hanghenion. (1.12)

Lleihau bwlio a thrais

- 5.8** Dylid cofnodi pob achos o drais, bwlio a defnyddio grym ac ymchwilio'n drylwyr iddynt, gan weithredu'r camau priodol. Dylid cefnogi dioddefwyr. (1.17)

Hunan-niwed a hunanladdiad

- 5.9** Dylid seilio'r strategaeth ar gyfer atal hunan-niwed ar waith dadansoddi gwybodaeth am natur yr achosion, patrymau a thueddiadau. Dylai hyn gael ei oruchwyllo'n drylwyr yn y cyfarfod dalfa fwy diogel. (1.24)
- 5.10** Dylai'r celloedd sy'n cael eu gwyllo'n barhaus ddarparu amgylchedd glân a pharchus i garcharorion mewn argyfwng. (1.25)
- 5.11** Dylai'r cyfarfod dalfa fwy diogel bennu pam mae cynifer o garcharorion yn teimlo nad ydynt yn gallu siarad â Gwrandawr pan fo angen gwneud hynny, ac ymchwilio i'r pryderon a adroddwyd gan y Gwrandawyr. (1.26)

Diogelu

- 5.12** Dylid datblygu a gweithredu polisi diogelu. Dylai'r staff i gyd dderbyn hyfforddiant ar weithdrefnau diogelu a bod yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. (1.28)

Diogelwch

- 5.13** Dylai'r carchar feithrin ymagwedd integredig tuag at leihau'r cyflenwad a'r galw am gyffuriau yn y sefydliad. Dylai'r mesurau ar gyfer lleihau cyflenwad gynnwys rhaglen orfodol ar gyfer profi cyffuriau gyda digon o adnoddau er mwyn sicrhau y cynhelir y lefel ofynnol o brofion wedi'u targedu a bod yr holl brofion dan amheuaeth a chwiliadau wedi'u targedu y gofynnir amdanynt yn cael eu cwblhau. (1.36)
- 5.14** Dylai mesurau diogelwch fod yn gymesur. Dim ond pan fo gwybodaeth i ddangos bod angen gwneud hynny y dylid defnyddio noeth chwilio. Dylai ymweliadau caeedig fod ar gyfer gweithgarwch yn ymwneud ag ymweliadau yn unig, a dylid cael gwared ar y cyfyngiadau yn ystod yr adolygiadau misol os nad ydynt bellach yn cael eu cefnogi gan wybodaeth. (1.37)

Cymhellion a breintiau a enillir

- 5.15** Dylai'r cynllun cymhellion a breintiau a enillir ddarparu cymhellion ar gyfer ymddygiad da a chynnwys targedau unigol ac ystyrllon. Dylid rheoli'r rheiny sydd ar y lefel sylfaenol yn gyson. (1.40)

Disgyblaeth

- 5.16** Dylid dadansoddi data am ddyfarniadau'n rheolaidd i nodi patrymau amlwg. Dylid ymchwilio i dueddiadau a chymryd y camau priodol i ymdrin â phryderon. (1.45)
- 5.17** Dylid cyflwyno gweithdrefn sicrhau ansawdd ar gyfer dyfarniadau. (1.46)
- 5.18** Dylai'r gwaith o ddadansoddi data am y defnydd o rym gwmpasu'r holl ffactorau perthnasol er mwyn monitro tueddiadau, a gallu ymateb yn rhagweithiol i fygythiadau sy'n dod i'r amlwg. (1.52)
- 5.19** Dylai cynlluniau gofal unigol fod ar waith ar gyfer bob carcharor sydd wedi'i wahanu gyda ffocws eglur ar y risgau a nodwyd a chynllunio llwyddiannus ar gyfer ailintegreiddio. (1.57)
- 5.20** Ni ddylid cadw carcharorion yn yr uned wahanu cyn eu dyfarniadau fel mater o drefn. (1.58)
- 5.21** Dylid cynnal cyfarfodydd monitro gwahanu yn rheolaidd, gyda phresenoldeb craidd a gwaith dadansoddi data cyson. (1.59)

Camddefnyddio sylweddau

- 5.22** Dylai amrywiaeth gynhwysfawr o gefnogaeth seicogymdeithasol fod ar gael yn brydlon i'r holl garcharorion sydd â phroblemau camddefnyddio sylweddau, er mwyn bodloni eu hanghenion a nodwyd. (1.69)
- 5.23** Dylai'r holl garcharorion sy'n rhoi'r gorau i gyffuriau ac alcohol dderbyn gwasanaeth monitro a rhagnodi cynhwysfawr yn unol â Chanllawiau'r DU ar Reoli Clinigol ar gyfer Camddefnyddio a Dibyniaeth ar Gyffuriau 2017. Dylid adolygu presgripsiynau carcharorion sy'n parhau i dderbyn meddyginiaeth er mwyn rhoi'r gorau i opiadau o'r gymuned yn rheolaidd. (1.70)

Unedau preswyl

- 5.24** Ni ddylai'r celloedd ddal mwy o garcharorion nag y bwriadwyd iddynt eu dal. (2.9)
- 5.25** Dylai glendid a chyflwr y celloedd a'r manau cymunedol ym mhob adain fod o safon dda. (2.10)
- 5.26** Dylai'r carcharorion gael cyfle i wneud galwad ffôn bob dydd. (2.11)
- 5.27** Dylid ateb clychau galw'r celloedd yn brydlon. (2.12)
- 5.28** Dylid monitro'r system geisiadau i sicrhau bod yr ymatebion yn amserol ac yn benodol. (2.13)

Perthynas rhwng y staff a'r carcharorion

- 5.29** Dylai'r staff ofalu am y carcharorion a'u rheoli'n gyson. Dylent herio ymddygiad amhriodol ac annog carcharorion i ymgysylltu â'r gyfundrefn. (2.16)

Cydraddoldeb ac amrywiaeth

- 5.30** Dylid ymchwilio i'r holl achosion honedig o wahaniaethu yn drylwyr. Dylai'r gwaith sicrhau ansawdd fod yn effeithiol a chynnwys craffu allanol. Dylid defnyddio ffurflenni adrodd am

ddigwyddiadau (DIRF) i ymchwilio i gwynion cyffredin sy'n ymwneud â honiadau o wahaniaethu. (2.24)

- 5.31** Dylid nodi anghenion penodol carcharorion sydd â nodweddion gwarchodedig ac ymdrin â hwy mewn modd systematig. (2.32)

Cwynion

- 5.32** Dylid gweithredu prosesau cwyno yn gyson a dylai rheolwyr sicrhau bod carcharorion yn derbyn ymatebion cwrtais a phenodol. (2.39)

Gwasnaethau iechyd

- 5.33** Dylid sefydlu trefniadau llywodraethu clinigol ffurfiol er mwyn sicrhau darpariaeth gyson o safonau priodol yn ymwneud â hybu iechyd, archwilio, atal heintiau, rheoli cwynion, ymgysylltu â charcharorion a goruchwyliaeth glinigol. (2.50)
- 5.34** Dylid cofnodi a monitro ymatebion i argyfyngau meddygol yn rheolaidd i sicrhau bod y safonau disgwylidig yn cael eu bodloni. Dylai cyfarpar dadebru fod ar gael yn yr adran gofal iechyd a dylid gwirio'r holl gyfarpar yn erbyn rhestrau safonol yn rheolaidd. (2.51)
- 5.35** Dylai carcharorion allu cwyno am y gwasanaethau iechyd drwy system gyfrinachol sydd wedi'i hysbysebu'n dda a dylai'r ymatebion ymdrin â'r holl faterion a godir. (2.52)
- 5.36** Dylai carcharorion allu manteisio'n hawdd ar ymyriadau hybu iechyd perthnasol, gan gynnwys cefnogaeth ddi-fwg a'r holl raglenni sgrinio cymunedol perthnasol. (2.53)
- 5.37** Dylai amseroedd aros i weld yr optegydd gael eu lleihau er mwyn sicrhau bod carcharorion yn cael gofal amserol. (2.58, Ailadrodd argymhelliad 2.58)
- 5.38** Dylid adolygu capasiti'r tîm fferyllfa fel bod y tîm yn gallu darparu clinigau i adolygu'r defnydd o feddyginiaethau a gwasanaethau eraill i wella gofal a chanlyniadau'r carcharorion. (2.63)
- 5.39** Dylid darparu cyfleusterau sy'n caniatáu i feddyginiaethau mewn meddiant gael eu storio'n ddiogel. (2.64)
- 5.40** Dylid rheoli a goruchwyllo'r holl rowndiau meddyginiaeth yn ddigonol i sicrhau bod cleifion yn cael eu nodi'n gywir, bod cyfrinachedd y claf yn cael ei warchod a bod meddyginiaethau'n cael eu gweinyddu ar amseroedd therapiwtig. (2.65)
- 5.41** Dylid cytuno ar y contract gwasanaeth ar gyfer deintyddiaeth a'i dendro cyn gynted â phosib i sicrhau bod carcharorion yn gallu cael mynediad amserol at wasanaethau iechyd deintyddol, sydd wedi'u llywodraethu'n briodol. Yn benodol, dylid blaenoriaethu triniaeth i ddynion sy'n dioddef poen aciwt. (2.68)
- 5.42** Dylai amrywiaeth o ymyriadau fod ar gael yn amserol i'r holl gleifion â chyflyrau iechyd meddwl, sy'n diwallu eu hanghenion a nodwyd. (2.73)

Arlwyo

- 5.43** Ni ddylid gweini cinio cyn hanner dydd, a dylai swper gael ei weini gyda'r nos. (2.79)

Pryniannau

- 5.44** Ni ddylid codi ffi weinyddu ar garcharorion am archebu o'r catalogau. (2.81, ailadrodd argymhelliad 2.89)

Amser y tu allan i'r gell

- 5.45** Dylai'r holl garcharorion gael cyfle i gymdeithasu bob dydd a threulio o leiaf awr yn yr awyr agored. (3.3)

Dysgu a sgiliau a gweithgareddau gwaith

- 5.46** Dylai rôl y ddarpariaeth dysgu a sgiliau o ran lleihau troseddu fod yn ganolog i weledigaeth strategol y carchar. (3.12)
- 5.47** Dylai rheolwyr sicrhau bod cynnydd cyflym yn cael ei wneud o ran cyflawni'r amcanion yng nghynllun datblygu ansawdd y carchar. Dylid defnyddio data'n effeithiol i lywio gwelliannau o ran cynllunio, ansawdd a pherfformiad y cwricwlwm. (3.13)
- 5.48** Dylai rheolwyr sicrhau bod anghenion dysgu athrawon yn cael eu hasesu'n briodol a bod ganddynt gyfleoedd i wella eu sgiliau. (3.22)
- 5.49** Dylai athrawon ddarparu sesiynau sydd wedi'u cynllunio'n dda ac sy'n diwallu anghenion dysgu unigol y carcharorion. (3.23)
- 5.50** Dylai carcharorion allu ymgymryd ag amrywiaeth eang o ddysgu achrededig a chael cyfleoedd i wneud cynnydd i lefelau uwch. (3.30)
- 5.51** Dylai rheolwyr sicrhau bod pob carcharor yn gallu mynd i'r llyfrgell yn rheolaidd. (3.35)

Rheoli strategol ailsefydlu

- 5.52** Dylai staff ym mhob adran, gan gynnwys staff preswyl a staff Ymddiriedolaeth St Giles, gydweithio'n effeithiol i sicrhau bod anghenion adsefydlu ac ailsefydlu carcharorion yn cael eu bodloni. Yn benodol, dylai asiantaethau adrodd i Ymddiriedolaeth St Giles bob amser ynghylch canlyniadau eu hatgyfeiriadau i sicrhau cynllunio ailsefydlu parhaus effeithiol. (4.6)
- 5.53** Dylid datblygu cysylltiadau â sefydliadau cymunedol a all gyfrannu at waith ailsefydlu. (4.7)

Rheoli a chynllunio troseddwy

- 5.54** Dylid gorchuwyllo a hyfforddi gorchuwylwyr troseddwy yn briodol. Dylid mynd ati'n effeithiol i sicrhau ansawdd eu gwaith. (4.16)
- 5.55** Dylid atgyfeirio achosion at y tîm rheoli risg rhyngadrannol yn brydlon a dylid monitro cynlluniau gweithredu i sicrhau bod yr holl gamau gweithredu'n cael eu cwblhau. (4.20)
- 5.56** Dylid cefnogi carcharorion â dedfryd amhenodol yn briodol. Yn achos y rheiny sydd angen mynychu rhaglen ymddygiad troseddol nad yw'n cael ei chynnig yn Abertawe, dylid eu trosglwyddo i garchar priodol yn brydlon. (4.24)

Cynllunio ar gyfer ailintegreiddio

- 5.57** Dylid ailwampio'r ardal ymweliadau i gynnig amgylchedd croesawgar a dylid symud y bythau ymweliadau caeedig allan o olwg y brif ardal ymweliadau. (4.43)

Enghreifftiau o arfer da

Gwasnaethau iechyd

- 5.58** Hysbysir y fferyllfa pan fo carcharor yn prynu paracetamol o'r ffreutur a chaiff ei gofnodi ar SystemOne. (2.66)

Cynllunio ar gyfer ailintegreiddio

- 5.59** Roedd y grwpiau babanod a phlant bach a oedd yn cael eu cynnal gan yr Ymddiriedolaeth Cyngor a Gofal Carchardai yn helpu dynion i gynnal a datblygu eu perthynas â'u plant. (4.44)

Section 6. Atodiadau

Atodiad I: Y tîm arolygu

Peter Clarke	Prif arolygydd
Hindpal Singh Bhui	Arweinydd tîm
Kam Sarai	Arolygydd
Tamara Pattinson	Arolygydd
Colin Carroll	Arolygydd
Deri Hughes-Roberts	Arolygydd
Gordon Riach	Arolygydd
Sigrid Engelen	Arolygydd
Steve Eley	Arolygydd gwasanaethau iechyd
Majella Pearce	Arolygydd camddefnyddio sylweddau
Lisa Bresner	Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru
Helen Boniface	Arolygydd fferyllfa
Paddy Doyle	Arolygydd prawf
Alun Connick	Arolygydd Estyn
Richard Tither	Arolygydd Estyn
Margaret Davies	Arolygydd Estyn
Patricia Taflan	Ymchwilydd
Laura Green	Ymchwilydd
Natalie-Anne Hall	Ymchwilydd
Emma Seymour	Ymchwilydd

Atodiad II: Cynnydd ar argymhellion yr adroddiad diwethaf

Mae'r canlynol yn crynhoi prif ganfyddiadau'r adroddiad diwethaf ac yn rhestru'r holl argymhellion a wnaed, wedi'u trefnu o dan y pedwar prawf carchar iach. Mae'r cyfeirnodau ar ddiwedd pob argymhelliad yn cyfeirio at leoliad y paragraff yn yr adroddiad blaenorol. Os yw argymhelliad wedi'i ailadrodd yn y prif adroddiad, nodir ei rif paragraff newydd hefyd.

Diogelwch

Bod carcharorion, hyd yn oed y rhai mwyaf agored i niwed, yn cael eu cadw'n ddiogel.

*Yn ein harolygiad diwethaf yn 2014, ymatebodd y carcharorion yn gadarnhaol iawn i lawer o ddangosyddion diogelwch. Roedd amgylchedd y dderbynfa'n rhesymol ac roedd perthynas â staff yn dda, er nid oedd asesiadau risg yn cael eu cwblhau yn breifat bob amser. Roedd trefniadau ymsefydlu'n wan. Roedd lefelau trais yn isel ac roedd carcharorion wedi nodi'n gyson eu bod yn teimlo'n ddiogel, ond nid oedd yr holl achosion o fwlio wedi'u cofnodi ac nid oedd y gefnogaeth i ddiodeffwyr yn ddigonol. Er nad oedd llawer o achosion o hunan-niweidio, nid oedd y carchar wedi canolbwyntio'n ddigonol ar batrwm yr hunanladdiadau a'r digwyddiadau difrifol diweddar. Roedd ansawdd y dogfennau rheoli achosion ar gyfer carcharorion mewn perygl, yn wael. Nid oedd y trefniadau diogelwch bob amser yn gymesur. Roedd y carchar yn mynd i'r afael â phroblem gyffuriau sylweddol. Roedd nifer y dyfarniadau ac achosion o ddefnyddio grym yn isel ond roedd rhywfaint o waith sicrhau ansawdd yn aneffeithiol. Cafwyd defnydd helaeth o lety arbennig ac nid oedd cyfiawnhad dros ei ddefnyddio ym mhob achos. Roedd amgylchedd yr uned wahanu'n wael, gyda chyfundrefn gyfyngedig. Roedd y cymorth i gamddefnyddwyr cyffuriau ac alcohol yn briodol ar y cyfan ond roedd diffyg cymorth seicogymdeithasol. **Roedd y canlyniadau i garcharorion yn eithaf da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.***

Prif argymhelliad

Dylai'r carchar ymchwilio i bob achos difrifol o hunan-niwed, a gweithredu ar y pwyntiau dysgu a'r argymhellion. Dylai weithredu'r pwyntiau dysgu o'r argymhellion yn adroddiadau Ombwdsmon y Gwasanaeth Carchardai a'r Gwasanaeth Prawf ar farwolaethau yn y ddalfa, a'u hadolygu'n rheolaidd. (S38)

Heb ei gyflawni

Argymhellion

Dylai carcharorion dderbyn pob elfen o'r rhaglen ymsefydlu, a dylid gwirio eu dealltwriaeth o bob elfen. (I.12)

Heb ei gyflawni

Dylai'r carchar reoli trais a bwlio mewn ffordd gydlynol, gan gynnwys dadansoddi data mewn modd ystyrlon a llunio cynllun gweithredu cynhwysfawr i sicrhau bod carcharorion yn cael eu cadw'n ddiogel. (I.19)

Heb ei gyflawni

Dylid cofnodi honiadau o fwlio, eu hymchwilio'n drylwyr a chymryd camau lle bo angen. (I.20)

Heb ei gyflawni

Dylid gwella ansawdd y dogfennau rheoli achosion asesu, gofal yn y ddalfa a gwaith tîm (ACCT), a'r gefnogaeth i'r rheiny mewn argyfwng. (I.27)

Heb ei gyflawni

Dylai carcharorion sy'n destun ACCT neu sy'n hunan-niweidio ond gael eu symud i lety arbennig ar ôl rhoi cynnig ar bob dewis arall ac o dan amgylchiadau eithriadol. (I.28)

Cyflawnwyd

Dylai'r llywodraethwr gychwyn cyswllt â'r bwrdd lleol ar gyfer diogelu oedolion er mwyn datblygu prosesau diogelu lleol. (I.33)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dim ond pan fo gwybodaeth i gefnogi bod angen gwneud hynny y dylid noeth chwilio, cadw carcharorion mewn gefynnau a threfnu ymweliadau caeedig. (I.39)

Heb ei gyflawni

Dylid gwella ansawdd y cofnodion dyfarnu a'r trefniadau sicrhau ansawdd i sicrhau cysondeb a thegwch. (I.48)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylid rhoi terfyn ar ddefnyddio cosbau answyddogol. (I.49)

Cyflawnwyd

Dylid gwella'r trefniadau llywodraethu ar gyfer y defnydd o rym, yn enwedig o ran llenwi dogfennau, ymyriadau cynlluniedig a defnyddio llety arbennig. (I.52)

Heb ei gyflawni

Dim ond os oes rhesymau i gyfiawnhau hynny y dylid gwahanu carcharorion. (I.58)

Heb ei gyflawni

Dylid gweithredu'r gyfundrefn wahanu'n gyson ymysg carcharorion a dylid gwella'r amgylchedd i sicrhau bod y cyfleusterau'n briodol. (I.59)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylai'r tîm cwnsela, asesu, atgyfeirio, cynghori a gofal drwy'r broses (CARAT) gael adnoddau er mwyn darparu ymyriadau seicogymdeithasol ychwanegol ar gyfer carcharorion sy'n derbyn triniaeth glinigol. (I.71)

Heb ei gyflawni

Dylai'r gwasanaethau camddefnyddio sylweddau clinigol a CARAT gael eu hintegreiddio ymhellach ac ymgymryd ag adolygiadau a chynlluniau gofal ar y cyd. (I.72)

Heb ei gyflawni

Dylai rhaglenni gwaith grŵp a chyfarfodydd cwmniâeth gael eu hailgyflwyno i leoliadau cyffredinol ac yn yr adain ymadfer cyffuriau yn ddi-oed. (I.73)

Heb ei gyflawni

Dylai'r holl newydd-ddyfodiaid sy'n cael canlyniad positif mewn profion am opiadau dderbyn triniaeth sefydlogi clinigol yn unol â'r canllawiau penodol (Clinical Management of Drug Dependence in the Adult Prison Setting 2006, t. 14) o'u noson gyntaf i leihau'r perygl o hunan-niweidio, hunanladdiad a gorddosio, ac i roi amser i glinigwyr drafod triniaeth yn y dyfodol. (I.74)

Heb ei gyflawni

Parch

Bod carcharorion yn cael eu trin â pharch tuag at eu hurddas dynol.

*Yn ein harolygiad diwethaf yn 2014, roedd safonau'r unedau preswyl yn amrywio. Roedd y rhan fwyaf o gelloedd mewn cyflwr gwael; roeddent yn gyfyng ac roedd angen eu hadnewyddu. Nid oedd yr holl garcharorion yn gallu cymryd cawod bob dydd, ac roedd y dillad newid yn annigonol weithiau. Roedd y berthynas rhwng staff a charcharorion yn dda. Roedd y ddarpariaeth ffydd yn dda ar y cyfan ond roedd y gwaith i gefnogi grwpiau lleiafrifol yn wael. Roedd nifer y cwynion yn isel ond nid oedd y dull o sicrhau ansawdd yn effeithiol. Roedd y ddarpariaeth gofal iechyd yn dda ar y cyfan gyda chymorth da o ran fferylliaeth ac iechyd meddwl. Roedd barn carcharorion am y bwyd a siop y carchar yn weddol gadarnhaol. **Nid oedd y canlyniadau i garcharorion yn ddigon da ar sail y prawf carchar iach hwn.***

Prif argymhellion

Ni ddylai'r celloedd ddal mwy o garcharorion nag y bwriadwyd iddynt eu dal, a dylid gwella safon y celloedd. (S39)

Heb ei gyflawni

Dylai anghenion carcharorion sydd â nodweddion gwarchodedig gael eu nodi'n ddi-oed a'u diwallu drwy asesu unigol, ymgynghori uniongyrchol rheolaidd â grwpiau lleiafrifol, a chynllunio a monitro gofal yn effeithiol. (S40)

Heb ei gyflawni

Argymhellion

Dylid rhoi digon o ddillad, dillad gwely a thyweli o ansawdd da i garcharorion bob wythnos. (2.7)

Heb ei gyflawni (Ailadrodd argymhelliad, S44)

Dylai swyddogion personol gyflwyno eu hunain i garcharorion, cadw cofnodion rheolaidd a chynhwysfawr o'u cysylltiadau â charcharorion, a'u cefnogi i gyflawni eu targedau yn eu cynllun dedfryd. (2.13)

Heb ei gyflawni

Dylai ffurflenni adrodd digwyddiadau gwahaniaethu (DIRF) fod ar gael yn rhwydd a dylid ymchwilio'n drwyadl i bob digwyddiad honedig o wahaniaethu. Dylai'r gwaith sicrhau ansawdd fod yn effeithiol a chynnwys craffu allanol. Dylid defnyddio ffurflenni adrodd digwyddiadau gwahaniaethu (DIRF) i ymchwilio i gwynion safonol sy'n ymwneud â honiadau o wahaniaethu. (2.19)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylai'r carchar archwilio a mynd i'r afael â'r rhesymau dros y canfyddiadau negyddol o garcharorion ag anableddau. (2.25)

Heb ei gyflawni

Dylai'r holl ymatebion i gwynion fod yn ddarllenadwy ac ymdrin yn llawn â'r materion a godwyd. (2.32)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylai carcharorion allu cael gafael yn rheolaidd ar wybodaeth am fechniaeth, Cyngor Cyfreithiol Cymunedol a chyngor annibynnol ar fewnfudo. (2.36)

Heb ei gyflawni

Dylai trefniadau llywodraethu ffurfiol adlewyrchu systemau a safonau cyffredin y GIG a chynnwys (ymysg pethau eraill) cofnodi a dysgu gwersi o ddiwyddiadau, cwynion, pryderon ynghylch diogelu, llunio ac adolygu polisi, ac archwiliadau rheoli haint. (2.47)

Heb ei gyflawni

Dylai'r carchar sicrhau bod staff sy'n gyfrifol am asesu pa mor agored i niwed yw'r carcharorion, wedi cael hyfforddiant priodol mewn amddiffyn plant. (2.48)

Cyflawnwyd

Dylid asesu canlyniadau diagnostig bob diwrnod i sicrhau bod gwybodaeth yn cael ei nodi a'i thrafod yn effeithlon. (2.49)

Cyflawnwyd

Dylid lleihau amseroedd aros i weld yr optegydd er mwyn sicrhau bod carcharorion yn cael gofal amserol. (2.58)

Heb ei gyflawni (Ailadrodd argymhelliad, 2.58)

Dylid amseru gweinyddu meddyginiaethau gyda'r hwyr ar adeg sy'n briodol i'r presgripsiwn, megis tawelyddion nos, a dylid cadw at gyfnodau a argymhellir rhwng dosau. (2.67)

Heb ei gyflawni

Dylai meddyginiaethau lleddfu poen syml fod ar gael ar restr siop y carchar ac i'w cadw mewn meddiant.

(2.68)

Cyflawnwyd

Dylai'r amseroedd aros am apwyntiad deintyddol cyntaf fod yn debyg i'r rheiny yn y gymuned. (2.73)

Heb ei gyflawni

Dylai'r uned ddeintyddol fodloni safonau cenedlaethol ar gyfer rheoli heintiau, gan gynnwys gwahanu clir rhwng manau glân a brwnt. (2.74)

Cyflawnwyd

Dylid adfer y cyfarfod amlddisgyblaethol iechyd meddwl wythnosol. (2.79)

Heb ei gyflawni

Dylai brecwast gael ei weini ar y diwrnod y mae i gael ei fwyta. (2.85)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylid gwella'r gwaith o reoli'r ystafelloedd arlwy. (2.86)

Cyflawnwyd

Ni ddylid codi ffi weinyddu ar garcharorion am archebu o'r catalogau. (2.89)

Heb ei gyflawni (Ailadrodd argymhelliad, 2.81)

Gweithgareddau â phwrpas

Bod carcharorion yn gallu ymgymryd â gweithgareddau y maent yn debyg o gael budd ohonynt, a bod disgwyl iddynt wneud hynny.

*Yn ein harolygiad diwethaf yn 2014, roedd y trefniadau ar gyfer treulio amser y tu allan i'r gell yn well na'r hyn a welwn yn aml mewn carchar o'r math hwn, ond roedd gweithgareddau i garcharorion yn gyfyngedig. Nid oedd data am ddysgu a sgiliau a gwaith yn cael eu defnyddio'n ddigon da, ac roedd y cynnydd ar gyflawni'r cynllun gwella ansawdd yn rhy araf. Nid oedd y gwaith yn ddigon amrywiol. Nid oedd yr asesiadau unigol na'r cynlluniau gwaith i ddysgwyr yn gynhwysfawr nac yn cael eu defnyddio'n effeithiol. Digonol yn unig oedd yr addysgu ar y cyfan. Roedd y cyfleoedd i garcharorion ddatblygu sgiliau cyflogadwyedd yn gyfyngedig. Er bod y carchar yn cyrraedd targedau ar gyfer cyflawniadau, roedd gormod o'r cymwysterau ar lefel isel. Roedd prydlondeb gwael yn y gwaith ac ar gyfer addysg. Roedd y llyfrgell yn amgylchedd cadarnhaol, ond roedd y cyfleoedd i'w defnyddio'n gyfyngedig. Roedd y cyfle i gymryd rhan mewn addysg gorfforol yn dda ar y cyfan ond roedd y dewis o weithgareddau'n rhy gyfyng. **Nid oedd y canlyniadau i garcharorion yn ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.***

Prif argymhelliad

Dylid cynyddu nifer ac ansawdd cyfleoedd gwaith, hyfforddiant ac addysg a manteisio i'r eithaf arnynt fel bod yr holl garcharorion a ddedfrydwyd yn cymryd rhan mewn gweithgareddau pwrpasol a fydd yn gwella eu rhagolygon cyflogaeth. (S41)

Heb ei gyflawni

Argymhellion

Dylai'r holl garcharorion gael cyfle i gymdeithasu bob diwrnod, gan gynnwys cyfle i gael cawod a gwneud galwadau ffôn. (3.4)

Heb ei gyflawni

Dylai'r carchar gymryd camau pellach i wella'i ddull o gasglu a dadansoddi data am ddysgu a sgiliau er mwyn llywio cynllunio strategol. (3.16)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylid cwblhau'r holl gamau yn y cynllun datblygu ansawdd dysgu a sgiliau. (3.17)

Heb ei gyflawni

Dylid cael mwy o gyfleoedd i garcharorion ddilyn cyrsiau achrededig mewn sgiliau hanfodol a sgiliau eraill ar gyfer y gweithle ym mhob rhan o'r carchar. (3.23)

Heb ei gyflawni

Dylai'r holl newydd-ddyfodiaid gael asesiad addysg yn ystod y rhaglen ymsefydlu a dylai canlyniadau'r asesiad gael eu hystyried wrth gynllunio addysg, dysgu a chefnogaeth. (3.28)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylid gwella ansawdd yr addysgu a'r asesu fel bod yr holl wersi o safon dda neu well. (3.29)

Heb ei gyflawni

Dylid gwella cyfraddau cynnydd yr holl garcharorion. (3.35)

Heb ei gyflawni

Dylid gwella'r staffio yn y llyfrgell i sicrhau bod yr holl garcharorion yn cael cyfle rhesymol i'w defnyddio. (3.40)

Cyflawnwyd

Dylid gwella'r dewis o weithgareddau corfforol i fodloni anghenion yr holl garcharorion. (3.45)

Cyflawnwyd yn rhannol

Dylid cael mwy o gyfleoedd i garcharorion achredu eu dysgu mewn addysg gorfforol ac i ddatblygu eu sgiliau hanfodol. (3.46)

Heb ei gyflawni

Ailsefydlu

Bod carcharorion yn cael eu paratoi ar gyfer eu rhyddhau i'r gymuned ac yn cael cymorth effeithiol i leihau'r tebygolrwydd o ailddosoddu.

*Yn ein harolygiad diwethaf yn 2014, nid oedd cyfeiriad strategol clir ar gyfer gwaith ailsefydlu, ac roedd y ffaith na chynhaliwyd cyfarfodydd strategol yn y chwe mis blaenorol yn gwaethygu'r sefyllfa. Nid oedd anghenion yr holl garcharorion wedi'u hasesu ar y dechrau, yn enwedig y rheiny â dedfrydau byr. Roedd ansawdd yr asesiadau a'r cynlluniau dedfrydu'n amrywio gormod, ac nid oedd digon o waith sicrhau ansawdd na goruchwyllo gwaith achos. Nid oedd y cyswllt rhwng y carcharorion a'r goruchwylwyr troseddwr yn ddigon penodol. Er bod cynllunio ar gyfer rheoli risg yn wan ar y cyfan, roedd y trefniadau ar gyfer amddiffyn y cyhoedd yn dda. Roedd yr holl garcharorion yn cael eu hasesu cyn eu rhyddhau ac roedd y rhan fwyaf o'r gwaith ar lwybrau ailsefydlu'n briodol. Nifer gymharol fach o garcharorion a ryddhawyd heb lety i fynd iddo, ac roedd y ddarpariaeth llwybr plant a theuluoedd yn arbennig o dda. Roedd y carchar wedi rhagori ar ei darged ar gyfer nifer y carcharorion yn ymgymryd ag addysg, hyfforddiant a chyflogaeth, ond roedd angen datblygu'r gwaith paratoi ar gyfer rhyddhau. Roedd cyfleoedd ar gyfer gwaith ymddygiad troseddol yn gyfyngedig. **Roedd canlyniadau i garcharorion yn eithaf da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.***

Prif argymhelliad

Dylid diweddarau'r strategaeth a'r cynllun gweithredu ar gyfer lleihau ailddosoddu i adlewyrchu anghenion ailsefydlu ac ymddygiad troseddol yr holl garcharorion yng ngharchar Abertawe, gan gynnwys y rheiny â dedfrydau byr ac ar remand. Dylid monitro canlyniadau i garcharorion er mwyn sicrhau bod yr anghenion hynny'n cael eu bodloni. (S42)

Heb ei gyflawni

Argymhellion

Dylai carcharorion gael eu trosglwyddo'n gyflym i garchar priodol i'w galluogi nhw i wneud cynnydd. (4.22) **Heb ei gyflawni**

Dylai tîm polisi ailsefydlu'r carchar gyflwyno strategaeth effeithiol i drawsnewid carchar Abertawe yn garchar ailsefydlu. (4.4)

Nid yw'n berthnasol bellach

Dylai pob newydd-ddyfodiad gael ei asesu'n briodol i nodi ei anghenion cychwynnol o ran ailsefydlu ac ymddygiad troseddol. (4.13)

Heb ei gyflawni

Dylai pob rheolwr achos fod â'r wybodaeth a'r sgiliau priodol i asesu a rheoli'r risg o niwed i garcharorion mewn modd hyderus. (4.14)

Heb ei gyflawni

Dylid gwella cydweithio a chyfathrebu rhwng yr uned rheoli troseddwy a rheolwyr troseddwy yn y gymuned. (4.15)

Heb ei gyflawni

Dylai goruchwylwyr troseddwy gael goruchwyliaeth gwaith achos rheolaidd a dylent gael hyfforddiant priodol i sicrhau canlyniadau o ansawdd uchel i garcharorion ym mhob agwedd ar reoli troseddwy ac ailsefydlu. Dylid cyflwyno proses sicrhau ansawdd er mwyn gwella ansawdd. (4.16)

Heb ei gyflawni

Dylid cael proses ffurfiol i sicrhau bod pryderon yn cael eu huwchgyfeirio'n briodol pan geir oedi wrth asesu carcharorion gan reolwyr troseddwy, gan gynnwys adroddiadau cyrffiw cyfyngu i'r cartref ac OASys. (4.17)

Heb ei gyflawni

Dylid adleoli'r bythau ymweliadau caeedig o olwg y brif ardal ymweliadau. (4.40)

Heb ei gyflawni

Dylai'r carchar nodi anghenion ymddygiad troseddol carcharorion yn ystod cynllunio dedfrydu cychwynnol, a threfnu i fodloni'r anghenion hynny'n ddi-oed. (4.44)

Heb ei gyflawni

Atodiad III: Proffil poblogaeth y carchar

Sylwer: darparwyd y ffigurau isod gan y sefydliad a chyfrifoldeb y sefydliad ei hun yw unrhyw wallau.

Dadansoddiad o'r boblogaeth yn ôl:

Statws	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Dedfrydwyd	20	257	60.5
Diddymwyd	3	31	7.4
Cafwyd yn euog ond heb eu dedfrydu	5	34	8.5
Remand	11	84	20.7
Carcharorion Sifil	1	2	
Carcharorion a gedwir yn y ddalfa			
Cyfanswm	40	408	

Dedfryd	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Heb eu dedfrydu	18	125	31.4
Llai na 6 mis	10	93	22.5
chwech mis i lai na 12 mis	3	50	11.6
12 mis i lai na 2 flynedd	2	52	11.8
2 flynedd i lai na 4 blynedd	6	57	
4 blynedd i lai na 10 mlynedd	1	24	5.5
10 mlynedd a mwy (ddim am oes)	0	6	1.3
ISPP (dedfryd amhenodol i warchod y cyhoedd)	0	6	1.3
Am oes	0	5	2.0
Cyfanswm	40	418	100

Oedran	Nifer y Carcharorion	%
Nodwch yr isafswm oedran yma:	18	
O dan 21 oed	40	8.7
21 i 29 oed	141	30.8
30 i 39 oed	167	36.5
40 i 49 oed	89	19.4
50 i 59 oed	16	3.5
60 i 69 oed	5	1.1
70 oed a hŷn		
Nodwch yr uchafswm oedran yma:	68	
Cyfanswm	458	100

Cenedligrwydd	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Prydeinig	37	391	93.4
Gwladolion Tramor	2	25	5.9
Cyfanswm	39	416	

Categori diogelwch	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Heb gategori heb ddedfryd	18	124	31
Heb gategori, wedi'u dedfrydu			
Categori A			
Categori B		9	2.0
Categori C	2	242	53.3
Categori D		11	2.4
Arall			
Cyfanswm	20	386	

Ethnigrwydd	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Gwyn			
Prydeinig	29	362	85.4
Gwyddelig	1	1	0.4
Teithiwr Gwyddelig/Sipsi		1	0.2
Gwyn arall		8	1.7
Cymysg			
Gwyn a du Caribiaidd	1	4	1.1
Gwyn a du Affricanaidd	0	1	0.2
Gwyn ac Asiaidd			
Cymysg arall		6	1.3
Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig			
Indiaidd	1	4	1.1
Pacistanaidd		2	0.4
Bangladeshaid	1	1	0.4
Tsieineaidd		1	0.2
Asiaidd arall	2	2	0.9
Du neu ddu Prydeinig			
Caribiaidd	1	4	1.1
Affricanaidd		7	1.5
Du arall	2	3	1.1
Grŵp ethnig arall			
Arabaidd		3	0.7
Grŵp ethnig arall	1	7	1.7
Heb ei ddatgan	1	1	0.4
Cyfanswm	40	418	100

Crefydd	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Bedyddiwr		1	0.2
Eglwys Lloegr	1	18	4.1
Catholig	2	63	14.2
Enwadau Cristnogol eraill	3	73	16.6
Moslemaidd	5	24	6.3
Sikh		3	0.7
Hindw			
Bwdhaidd	1	4	1.1
Iddewig			
Arall	1	6	1.5
Dim crefydd	25	222	
Cyfanswm	38	414	98.7

Demograffeg arall	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Cyn-filwr (lluoedd arfog gynt)			
Cyfanswm			

Carcharorion a ddedfrydwyd yn unig

Hyd arhosiad	18–20 oed		21 oed a hŷn	
	Nifer	%	Nifer	%
Llai nag 1 mis	8	1.7	96	21
1 mis i 3 mis	10	2.2	128	27.9
3 mis i chwe mis	3	0.7	36	7.9
chwe mis i 1 flwyddyn	1	0.2	22	4.8
1 flwyddyn i 2 flynedd	0	0	9	2.0
2 flynedd i 4 blynedd	0	0	1	0.2
4 blynedd neu fwy				
Cyfanswm	22	4.8	292	63.8

Carcharorion a ddedfrydwyd yn unig

	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Gwladolion tramor wedi'u cadw yn y ddalfa ar ôl i'w dedfryd ddod i ben	0	0	0
Achosion gwarchod y cyhoedd (nid yw hyn yn cyfeirio at gategoriâu dedfrydau gwarchod y cyhoedd ond yn hytrach achosion sydd angen eu monitro/cyfyngiadau).	0	0	0
Cyfanswm			

Carcharorion heb eu dedfrydu'n unig

Hyd arhosiad	18–20 oed		21 oed a hŷn	
	Nifer	%	Nifer	%
Llai nag 1 mis	8	5.6	53	36.8
1 mis i 3 mis	9	6.3	51	35.4
3 mis i chwe mis	1	0.7	19	13.2
chwe mis i 1 flwyddyn	0	0	3	2.1
1 flwyddyn i 2 flynedd	0	0	0	0
2 flynedd i 4 blynedd	0	0	0	0
4 blynedd neu fwy	0	0	0	0
Cyfanswm	18	3.9	126	27.5

Prif drosedd	18–20 oed	21 oed a hŷn	%
Trais yn erbyn yr unigolyn			
Troseddau rhywiol			
Byrgleriaeth			
Lladrad			
Dwyn a thrin nwyddau wedi eu dwyn			
Twyll a ffugiad			
Troseddau cyffuriau			
Troseddau eraill			
Troseddau sifil			
Trosedd heb ei chofnodi /gwarant i ddal			
Cyfanswm			

Atodiad IV: Crynodeb o holiaduron a chyfweliadau carcharorion

Methodoleg yr arolwg carcharorion

Cynhaliwyd arolwg gwirfoddol, cyfrinachol a dienw o gyfran gynrychioliadol o boblogaeth y carchar ar gyfer yr arolygiad hwn. Roedd canlyniadau'r arolwg hwn yn ffurfio rhan o'r sylfaen dystiolaeth ar gyfer yr arolygiad.

Samplu

Cynhaliwyd yr arolwg carcharorion gan ddefnyddio sampl gynrychioliadol o boblogaeth y carchar. Cafodd maint y sampl ei gyfrifo drwy ddefnyddio fformiwla ystadegol gadarn wedi'i darparu gan ystadegydd o adran y llywodraeth i sicrhau bod canfyddiadau ein harolwg yn adlewyrchu profiadau'r boblogaeth gyfan yn y sefydliad.¹⁸ Yna, dewiswyd yr ymatebwyr ar hap o allbrint o boblogaeth P-NOMIS y carchar gan ddefnyddio dull samplu systematig haenedig. Gwnaethom hefyd sicrhau bod cyfran y carcharorion duon a lleiafrifoedd ethnig yn y sampl yn adlewyrchu poblogaeth y carchar cyfan.

Dosbarthu a chasglu'r holiaduron

Gwnaed pob ymdrech i ddosbarthu'r holiadur i bob ymatebwr yn unigol. Roedd hyn yn rhoi cyfle i'r ymchwilyr egluro pwrpas yr ar, yn ogystal ag ateb cwestiynau'r ymatebwyr. Gwnaethom hefyd bwysleisio natur wirfoddol yr arolwg a darparu sicrwydd ynglŷn â chyfrinachedd ac annibyniaeth yr Arolygiaeth. Mae'r wybodaeth hon hefyd wedi'i chynnwys yn ysgrifenedig ar glawr blaen yr holiadur.

Mae ein holiadur ar gael mewn nifer o ieithoedd gwahanol a thrwy wasanaeth cyfieithu dros y ffôn ar gyfer ymatebwyr nad ydynt yn darllen Saesneg. Cynigiwyd yr opsiwn o gyfweliad i unrhyw ymatebwr a oedd ag anawsterau llythrennedd.

Ni ofynnwyd i'r ymatebwyr roi eu henwau ar eu holiadur. Er mwyn sicrhau cyfrinachedd, gofynnwyd i'r ymatebwyr selio'r holiadur yn yr amlen a ddarparwyd a naill ai rhoi'r amlen i aelod o'r tîm ymchwil ar amser penodol neu ei gadael yn eu hystafelloedd i'w chasglu.

Cafodd pob achos o wrthod ei nodi ac ni wnaethpwyd unrhyw ymdrech i gael eraill yn eu lle.

Ymateb i'r arolwg

Pan gynhaliwyd yr arolwg ar 7 Awst 2017, roedd 471 o garcharorion yn CEM Abertawe. Gan ddefnyddio'r dull sydd wedi'i ddisgrifio uchod, dosbarthwyd holiaduron i sampl o 188 o garcharorion.

Derbyniasom 164 o holiaduron wedi'u llenwi, sef cyfradd ymateb o 87%. Roedd hyn yn cynnwys dau holiadur a oedd wedi'u llenwi drwy gynnal cyfweliad. Roedd wyth ymatebydd wedi gwrthod llenwi holiadur ac roedd 16 holiadur heb eu dychwelyd.

¹⁸ Cyfwng hyder o 95% gyda chyfeiliornadau samplu o 7%. Mae'r fformiwla'n tybio cyfradd ymateb o 75% (65% mewn sefydliadau agored) ac rydym yn 'gorsamplu' fel rheol i sicrhau ein bod yn cyflawni'r nifer lleiaf o ymatebion sydd eu hangen.

Adain/uned	Nifer yr holiaduron a ddychwelwyd wedi'u llenwi.
A	58
B	18
C	11
D	41
F	19
G	16
Uned wahanu (E)	1

Cyflwyno canlyniadau'r arolwg a dadansoddiadau

Ar y tudalennau sy'n dilyn, rydym yn cyflwyno canlyniadau arolwg CEM Abertawe.

Yn gyntaf, rhoddir dadansoddiad llawn o'r ymatebion i bob cwestiwn. Yn y dadansoddiad llawn hwn, mae pob canran, yn cynnwys y rheiny ar gyfer cwestiynau wedi'u hidlo, yn cyfeirio at y sampl gyfan. Mae'r canrannau wedi'u talgrynnu felly mae'n bosib na fyddant yn dod i gyfanswm o 100%.

Rydym hefyd yn cyflwyno nifer o ddadansoddiadau cymharol. Yn yr holl ddadansoddiadau cymharol canlynol, caiff gwahaniaethau ystadegol arwyddocaol¹⁹ eu dangos drwy eu lliwio. Mae canlyniadau sy'n arwyddocaol well wedi'u dangos drwy eu lliwio'n wyrdd, mae canlyniadau sy'n arwyddocaol waeth wedi'u dangos drwy eu lliwio'n las. Os nad yw'r gwahaniaeth yn ystadegol arwyddocaol, nid yw wedi'i liwio. Mae lliwio oren yn dangos gwahaniaeth ystadegol arwyddocaol yn y manylion am gefndir y carcharorion.

Mae cwestiynau a hidlwyd wedi'u nodi'n glir ac mae esboniad o'u blaen o'r ffordd y maent wedi'u hidlo. Mae canrannau ar gyfer cwestiynau a hidlwyd yn cyfeirio at nifer yr ymatebwyr a hidlwyd i'r cwestiwn hwnnw. Yn achos yr holl gwestiynau eraill, mae'r canrannau'n cyfeirio at y sampl gyfan. Nid yw ymatebion coll wedi'u cynnwys yn y dadansoddiadau.

Mae'n bosibl y bydd y canrannau yn y dadansoddiad llawn fymryn yn wahanol i'r rheiny yn y dadansoddiadau cymharol. Y rheswm am hyn yw bod y data wedi'u pwysoli er mwyn gallu cymharu sefydliadau ar sail ystadegol ddilys.

Mae'r dadansoddiadau cymharol canlynol wedi'u cyflwyno:

- Ymatebion i arolwg presennol CEM Abertawe yn 2017 wedi'u cymharu ag ymatebion gan garcharorion a holwyd yn yr holl garchardai lleol eraill. Mae'r cymharydd hwn wedi'i seilio ar yr holl ymatebion o arolygon carcharorion a gynhaliwyd mewn 33 o garchardai lleol ers mis Ebrill 2014.
- Ymatebion i arolwg presennol CEM Abertawe yn 2017 wedi'u cymharu ag ymatebion gan garcharorion a holwyd yn CEM Abertawe yn 2014.
- Cymhariaeth o fewn arolwg 2017 rhwng ymatebion carcharorion gwyn a'r rheiny o grŵp pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig.
- Cymhariaeth o fewn arolwg 2017 rhwng y rheiny sy'n Brydeinig a'r rheiny sy'n wladolion tramor.
- Cymhariaeth o fewn arolwg 2017 rhwng ymatebion gan garcharorion sy'n ystyried bod ganddynt anabledd a'r rheiny nad ydynt yn ystyried bod ganddynt anabledd.
- Cymhariaeth o fewn arolwg 2017 rhwng ymatebion gan garcharorion sydd wedi'u dedfrydu a charcharorion nad ydynt wedi'u dedfrydu.

¹⁹ Mae gwahaniaeth ystadegol sylweddol rhwng y ddwy sampl yn un sy'n annhebygol o ddigwydd ar hap yn unig, ac felly gellir tybio ei fod yn cynrychioli gwahaniaeth go iawn rhwng y ddwy boblogaeth. Gosodir ein lefel arwyddocâd ar 0.01 sy'n golygu mai dim ond tebygrwydd o 1% sydd y bydd unrhyw wahaniaeth o ganlyniad i siawns.

Crynodeb o'r arolwg

Adran I: Amdanoch Chi

C1.1	Pa adain neu floc tai ydych chi'n byw ynddo ar hyn o bryd? Gweler methodoleg yr arolwg.	
C1.2	Faint yw eich oed?	
	<i>O dan 21</i>	16 (10%)
	<i>21 - 29</i>	44 (27%)
	<i>30 - 39</i>	62 (38%)
	<i>40 - 49</i>	34 (21%)
	<i>50 - 59</i>	5 (3%)
	<i>60 - 69</i>	1 (1%)
	<i>70 a throsodd</i>	0 (0%)
C1.3	A ydych chi wedi cael eich dedfryd?	
	<i>Ydw</i>	98 (60%)
	<i>Ydw – wedi fy ngalw'n ôl</i>	13 (8%)
	<i>Nac Ydw - disgwyl treial</i>	37 (23%)
	<i>Nac Ydw - disgwyl dedfryd</i>	15 (9%)
	<i>Nac Ydw - disgwyl alltudiaeth</i>	0 (0%)
C1.4	Pa mor hir yw eich dedfryd?	
	<i>Heb gael fy nedfrydu</i>	52 (33%)
	<i>Llai na 6 mis</i>	39 (25%)
	<i>6 mis i lai nag 1 flwyddyn</i>	19 (12%)
	<i>1 flwyddyn i lai na 2 flynedd</i>	14 (9%)
	<i>2 flynedd i lai na 4 blynedd</i>	18 (11%)
	<i>4 blynedd i lai na 10 mlynedd</i>	9 (6%)
	<i>10 mlynedd neu fwy</i>	2 (1%)
	<i>IPP (Dedfryd amhenodol er mwyn diogelu'r cyhoedd)</i>	4 (3%)
	<i>Am Oes</i>	1 (1%)
C1.5	A ydych chi'n wladolyn tramor (h.y. nid oes gennych ddinasyddiaeth y DU)?	
	<i>Ydw</i>	17 (10%)
	<i>Nac Ydw</i>	146 (90%)
C1.6	A ydych chi'n deall Saesneg ar lafar?	
	<i>Ydw</i>	160 (99%)
	<i>Nac Ydw</i>	2 (1%)
C1.7	A ydych chi'n deall Saesneg ysgrifenedig?	
	<i>Ydw</i>	159 (98%)
	<i>Nac Ydw</i>	3 (2%)

C1.8	Beth yw eich tarddiad ethnig?		
	Gwyn - Prydeinig (Cymreig/ Seisnig/ Albanaidd/ Gwyddel o Ogledd Iwerddon).....	132 (83%)	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Tsieineaidd..... 1 (1%)
	Gwyn - Gwyddelig	2 (1%)	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - arall..... 0 (0%)
	Gwyn - arall	9 (6%)	Hil gymysg - gwyn a du Caribiaidd .....
	Du neu ddu Prydeinig - Caribiaidd.....	3 (2%)	Hil gymysg - gwyn a du Affricanaidd..... 1 (1%)
	Du neu ddu Prydeinig - Affricanaidd.....	6 (4%)	Hil gymysg - gwyn ac Asiaidd..... 0 (0%)
	Du neu ddu Prydeinig - arall.....	0 (0%)	Hil gymysg - arall..... 0 (0%)
	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Indiaidd.....	0 (0%)	Arabaidd .....
	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Pacistanaidd.....	0 (0%)	Grŵp ethnig arall .....
	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Bangladeshaidd.....	2 (1%)	
C1.9	Ydych chi'n ystyried eich hun yn Sipsi/ Romani/ Deithiwr?		
	Ydw.....		3 (2%)
	Nac Ydw		153 (98%)
C1.10	Beth yw eich crefydd?		
	Dim crefydd.....	83 (52%)	Hindw..... 0 (0%)
	Eglwys Lloegr.....	27 (17%)	Iddewig..... 0 (0%)
	Catholig.....	24 (15%)	Moslemaidd..... 8 (5%)
	Protestannaidd	2 (1%)	Sikh .....
	Enwad Cristnogol arall	11 (7%)	Arall..... 4 (2%)
	Bwdhydd	1 (1%)	
C1.11	Sut y byddech chi'n disgrifio eich cyfeiriadedd rhywiol?		
	Heterorywiol.....		158 (99%)
	Hoyw.....		0 (0%)
	Deurywiol.....		1 (1%)
C1.12	A ydych chi'n ystyried bod gennych anabledd (h.y a oes angen cymorth arnoch ag unrhyw anghenion corfforol, meddyliol neu ddysgu hirdymor)?		
	Ydw.....		62 (38%)
	Nac Ydw		100 (62%)
C1.13	A ydych chi'n gyn-filwr (lluoeedd arfog gynt)?		
	Ydw.....		9 (6%)
	Nac Ydw		152 (94%)
C1.14	Ai dyma'ch tro cyntaf yn y carchar?		
	Ie.....		46 (28%)
	Na.....		116 (72%)
C1.15	A oes unrhyw blant o dan 18 oed gennych chi?		
	Oes.....		88 (54%)
	Nac Oes.....		75 (46%)

Adran 2: Llysoedd, trosglwyddiadau a hebryngwyr

C2.1	Ar eich siwrnai ddiweddaraf yma, faint o amser y gwnaethoch chi dreulio yn y fan?	
	Llai na 2 awr	107 (66%)
	2 awr neu hirach	47 (29%)
	Ddim yn cofio.....	9 (6%)

C2.2	Ar eich siwrnai ddiweddaraf yma, a gynigiwyd unrhyw fwyd neu ddioid i chi?	
	Roedd fy siwrnai'n llai na dwy awr	107 (66%)
	Do.....	19 (12%)
	Naddo	29 (18%)
	Ddim yn cofio	7 (4%)
C2.3	Ar eich siwrnai ddiweddaraf yma, a gynigiwyd egwyl toiled i chi?	
	Roedd fy siwrnai'n llai na dwy awr	107 (66%)
	Do.....	2 (1%)
	Naddo	51 (31%)
	Ddim yn cofio	3 (2%)
C2.4	Ar eich siwrnai ddiweddaraf yma, oedd y fan yn lân?	
	Oedd.....	96 (59%)
	Nac Oedd	56 (34%)
	Ddim yn cofio	11 (7%)
C2.5	Ar eich siwrnai ddiweddaraf yma, oeddech chi'n teimlo'n ddiogel?	
	Oeddwn.....	126 (78%)
	Nac Oeddwn	29 (18%)
	Ddim yn cofio	6 (4%)
C2.6	Ar eich siwrnai ddiweddaraf yma, sut y cawsoch chi eich trin gan y staff hebrwng?	
	Yn dda iawn.....	58 (36%)
	Yn dda.....	56 (35%)
	Ddim yn dda nac yn ddrwg	29 (18%)
	Yn wael	7 (4%)
	Yn wael iawn	7 (4%)
	Ddim yn cofio	4 (2%)
C2.7	Cyn i chi gyrraedd, a roddwyd unrhyw beth i chi neu a ddywedwyd wrthyf eich bod chi'n dod yma?	
	(Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)	
	Do, fe ddywedodd rhywun wrthyf.....	119 (73%)
	Do, fe gefais wybodaeth ysgrifenedig	2 (1%)
	Naddo, ni ddywedwyd unrhyw beth wrthyf.....	36 (22%)
	Ddim yn cofio	7 (4%)
C2.8	Pan wnaethoch chi gyrraedd yma gyntaf, a wnaeth eich eiddo gyrraedd ar yr un pryd â chi?	
	Do.....	132 (81%)
	Naddo	23 (14%)
	Ddim yn cofio	7 (4%)

Adran 3: Derbyn, noson gyntaf ac ymsefydlu

C3.1	Pa mor hir oeddech chi yn y dderbynfa?	
	Llai na 2 awr	104 (63%)
	2 awr neu hirach	48 (29%)
	Ddim yn cofio	12 (7%)
C3.2	Pan gawsoch eich chwilio, a wnaethpwyd hyn mewn modd parchus?	
	Do.....	137 (84%)
	Naddo	20 (12%)
	Ddim yn cofio	6 (4%)

C3.3	Ar y cyfan, pa mor dda gawsoch chi eich trin yn y dderbynfa?		
	<i>Yn dda iawn</i>	61 (37%)	
	<i>Yn dda</i>	67 (41%)	
	<i>Ddim yn dda nac yn wael</i>	19 (12%)	
	<i>Yn wael</i>	10 (6%)	
	<i>Yn wael iawn</i>	4 (2%)	
	<i>Ddim yn cofio</i>	3 (2%)	
C3.4	A gawsoch chi unrhyw un o'r problemau canlynol pan wnaethoch chi gyrraedd yma gyntaf? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)		
	<i>Colli eiddo</i>	26 (16%)	<i>Iechyd corfforol</i> 30 (19%)
	<i>Problemau tai</i>	39 (24%)	<i>Iechyd meddwl</i> 69 (43%)
	<i>Cysylltu â chyflogwyr</i>	11 (7%)	<i>Angen eich amddiffyn rhag carcharorion eraill</i> 9 (6%)
	<i>Cysylltu â theulu</i>	72 (45%)	<i>Cael rhifau ffôn</i> 62 (39%)
	<i>Gofal plant</i>	3 (2%)	<i>Arall</i> 7 (4%)
	<i>Pryderon ariannol</i>	44 (28%)	<i>Heb gael unrhyw broblemau</i> 30 (19%)
	<i>Teimlo'n isel neu'n hunanleiddiol</i>	52 (33%)	
C3.5	A wnaethoch chi gael unrhyw gymorth neu gefnogaeth gan staff i ddelio gyda'r problemau hyn pan wnaethoch chi gyrraedd yma gyntaf?		
	<i>Do</i>	46 (29%)	
	<i>Naddo</i>	82 (52%)	
	<i>Heb gael unrhyw broblemau</i>	30 (19%)	
C3.6	Pan wnaethoch chi gyrraedd yma gyntaf, a gynigiwyd unrhyw rai o'r canlynol i chi? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)		
	<i>Tybaco</i>	2 (1%)	
	<i>Cawod</i>	29 (18%)	
	<i>Galwad ffôn rhad ac am ddim</i>	37 (23%)	
	<i>Rhywbeth i'w fwyta</i>	104 (65%)	
	<i>Credyd ffôn PIN</i>	80 (50%)	
	<i>Pethau ymolchi/ eitemau sylfaenol</i>	80 (50%)	
	<i>Ni chwawsoch unrhyw beth</i>	27 (17%)	
C3.7	Pan wnaethoch chi gyrraedd yma gyntaf, a oedd y bobl neu'r gwasanaethau canlynol ar gael i chi? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)		
	<i>Caplan</i>	52 (32%)	
	<i>Rhywun o'r gwasanaethau iechyd</i>	96 (60%)	
	<i>Gwrandäwr/Samariaid</i>	59 (37%)	
	<i>Siop/ ffreutur y carchar</i>	29 (18%)	
	<i>Nid oedd unrhyw un o'r pethau hyn ar gael i chi</i>	36 (22%)	
C3.8	Pan wnaethoch chi gyrraedd yma gyntaf, a gynigiwyd gwybodaeth i chi am y pethau canlynol? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)		
	<i>Yr hyn oedd am ddigwydd i chi</i>	56 (36%)	
	<i>Pa gymorth oedd ar gael i bobl yn teimlo'n isel neu'n hunanleiddiol</i>	67 (43%)	
	<i>Sut i wneud ceisiadau arferol</i>	49 (32%)	
	<i>Eich hawl i ymweliadau</i>	43 (28%)	
	<i>Gwasanaethau iechyd</i>	63 (41%)	
	<i>Caplaniaeth</i>	51 (33%)	
	<i>Heb gael cynnig unrhyw wybodaeth</i>	50 (32%)	

C3.9	A oeddech chi'n teimlo'n ddiogel ar eich noson gyntaf yma?	
	Oeddwn.....	118 (73%)
	Nac Oeddwn	36 (22%)
	Ddim yn cofio	7 (4%)
C3.10	Pa mor fuan ar ôl i chi gyrraedd yma yr aethoch chi ar gwrs ymsefydlu?	
	Heb fod ar gwrs ymsefydlu.....	40 (25%)
	O fewn yr wythnos gyntaf.....	59 (37%)
	Mwy nag un wythnos	50 (31%)
	Ddim yn cofio	12 (7%)
C3.11	A oedd y cwrs ymsefydlu'n cynnwys popeth yr oedd angen i chi ei wybod am y carchar?	
	Heb fod ar gwrs ymsefydlu.....	40 (26%)
	Oedd.....	48 (31%)
	Nac Oedd	57 (37%)
	Ddim yn cofio	11 (7%)
C3.12	Pa mor fuan ar ôl i chi gyrraedd yma y cawsoch chi asesiad addysg ('sgiliau bywyd')?	
	Heb gael asesiad	28 (18%)
	O fewn yr wythnos gyntaf.....	39 (25%)
	Mwy nag un wythnos	82 (52%)
	Ddim yn cofio	8 (5%)

Adran 4: Hawliau cyfreithiol a charcharu parchus

C4.1	Pa mor hawdd ydyw i.....						
		<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Ddim yn hawdd nac yn anodd</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>	<i>Amherthnaso l</i>
	Gyfathrebu â'ch cyfreithiwr neu gynrychiolydd cyfreithiol?	13 (8%)	32 (20%)	19 (12%)	35 (22%)	29 (18%)	30 (19%)
	Fynychu ymweliadau cyfreithiol?	18 (12%)	42 (28%)	19 (13%)	18 (12%)	19 (13%)	33 (22%)
	Gael gwybodaeth am fechniaeth?	5 (3%)	17 (12%)	16 (11%)	30 (21%)	29 (20%)	49 (34%)
C4.2	A yw'r staff yma erioed wedi agor llythyrau oddi wrth eich cyfreithiwr neu eich cynrychiolydd cyfreithiol pan nad oeddech chi gyda nhw?						
	Heb gael unrhyw lythyrau.....					32 (20%)	
	Do.....					71 (45%)	
	Naddo					55 (35%)	
C4.3	A ydych chi'n gallu cael llyfrau cyfreithiol yn y llyfrgell?						
	Ydw.....					58 (37%)	
	Nac Ydw					30 (19%)	
	Ddim yn gwybod					70 (44%)	

C4.4	Atebwch y cwestiynau canlynol am yr adain/uned rydych chi'n byw ynddi ar hyn o bryd:	Ydw	Nac Ydw	Ddim yn gwybod
	A ydych chi'n cael cynnig digon o ddiillad glân ac addas ar gyfer yr wythnos fel arfer?	52 (33%)	106 (67%)	1 (1%)
	A ydych chi fel arfer yn gallu cael cawod bob dydd?	103 (65%)	53 (34%)	2 (1%)
	A ydych chi fel arfer yn cael cynfasau glân bob wythnos?	102 (65%)	51 (32%)	4 (3%)
	A ydych chi fel arfer yn cael deunyddiau i lanhau bob wythnos?	75 (47%)	77 (49%)	6 (4%)
	A ydych chi fel arfer yn cael ateb ymhen pum munud pan ganwch y gloch alw yn eich cell?	42 (26%)	106 (66%)	12 (8%)
	A ydych chi fel arfer yn gallu ymlacio neu gysgu yn eich cell yn ystod y nos gan ei bod yn ddigon tawel?	80 (52%)	74 (48%)	1 (1%)
	A ydych chi fel arfer yn gallu cael gafael ar eich eiddo sydd wedi'i storio os ydych chi ei angen?	23 (15%)	86 (55%)	46 (30%)
C4.5	Sut mae'r bwyd yma?			
	Da iawn			7 (4%)
	Da.....			28 (17%)
	Ddim yn dda nac yn wael.....			49 (30%)
	Gwael			39 (24%)
	Gwael iawn.....			38 (24%)
C4.6	A ydy'r siop/ffreutur yn gwerthu amrywiaeth eang o nwyddau i fodloni eich anghenion?			
	Heb brynu unrhyw beth etol ddim yn gwybod.....			17 (11%)
	Ydy.....			106 (67%)
	Nac Ydy.....			36 (23%)
C4.7	Allwch chi siarad â Gwrandäwr unrhyw bryd yr ydych eisiau?			
	Gallaf.....			87 (54%)
	Na allaf.....			26 (16%)
	Ddim yn gwybod.....			48 (30%)
C4.8	A ydych chi'n teimlo bod eich credoau crefyddol yn cael eu parchu?			
	Ydw.....			55 (35%)
	Nac Ydw.....			25 (16%)
	Ddim yn gwybod/ Amherthnasol.....			78 (49%)
C4.9	Allwch chi siarad â Chaplan o'ch crefydd unrhyw bryd yr ydych eisiau?			
	Gallaf.....			68 (42%)
	Na allaf.....			19 (12%)
	Ddim yn gwybod/ Amherthnasol.....			74 (46%)
C4.10	Pa mor hawdd neu anodd ydyw i chi fynychu gwasanaethau crefyddol?			
	Nid wyf eisiau eu mynychu.....			38 (24%)
	Hawdd iawn.....			36 (23%)
	Hawdd.....			27 (17%)
	Ddim yn hawdd nac yn anodd.....			11 (7%)
	Anodd.....			10 (6%)
	Anodd iawn.....			5 (3%)
	Ddim yn gwybod.....			33 (21%)

Adran 5: Ceisiadau a chwynion

C5.1	A ydyw'n hawdd gwneud cais?			
	Ydy.....			107 (67%)
	Nac ydy.....			42 (26%)
	Ddim yn gwybod.....			11 (7%)
C5.2	Atebwch y cwestiynau canlynol am geisiadau os gwelwch yn dda. (Os nad ydych wedi gwneud cais ticiwch yr opsiwn 'heb wneud cais' os gwelwch yn dda.)			
		<i>Heb wneud cais</i>	<i>Ydyn</i>	<i>Nac ydyn</i>
	A ywceisiadau yn cael eu trin yn deg?	22 (14%)	68 (44%)	64 (42%)
	A yw ceisiadau yn cael eu trin yn brydlon (o fewn saith niwrnod)?	22 (15%)	46 (32%)	76 (53%)
C5.3	A yw'n hawdd gwneud cwyn?			
	Ydy.....			71 (45%)
	Nac ydy.....			34 (22%)
	Ddim yn gwybod.....			52 (33%)
C5.4	Atebwch y cwestiynau canlynol am gwynion os gwelwch yn dda. (Os nad ydych wedi gwneud cwyn, ticiwch yr opsiwn 'heb wneud cwyn' os gwelwch yn dda.)			
		<i>Heb wneud cwyn</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>
	A ydych chi'n teimlo bod cwynion yn cael eu trin yn deg?	86 (55%)	23 (15%)	48 (31%)
	A ydych chi'n teimlo bodcwynion yn cael eu trin yn brydlon (o fewn saith niwrnod)?	86 (57%)	15 (10%)	50 (33%)
C5.5	A gawsoch chi eich atal rhag gwneud cwyn pan oeddech chi eisiau gwneud hynny?			
	Do.....			32 (21%)
	Naddo.....			117 (79%)
C5.6	Pa mor hawdd neu anodd ydyw i chi weld y Bwrdd Monitro Annibynnol (IMB)?			
	Ddim yn gwybod pwy ydyn nhw.....			71 (46%)
	Hawdd iawn.....			10 (7%)
	Hawdd.....			15 (10%)
	Ddim yn hawdd nac yn anodd.....			24 (16%)
	Anodd.....			16 (10%)
	Anodd iawn.....			17 (11%)

Adran 6: Cynllun cymhellion a breintiau a enillir

C6.1	A ydych yn teimlo eich bod wedi cael eich trin yn deg yn eich profiad chi o'r cynllun cymhellion a breintiau a enillir (IEP)? (Mae hyn yn cyfeirio at y lefelau sylfaenol, safonol ac uwch.)			
	Ddim yn gwybod beth yw'r cynllun IEP.....			34 (22%)
	Ydw.....			59 (39%)
	Nac ydw.....			34 (22%)
	Ddim yn gwybod.....			26 (17%)
C6.2	A yw lefelau gwahanol y cynllun IEP yn eich annog i newid eich ymddygiad? (Mae hyn yn cyfeirio at y lefelau sylfaenol, safonol ac uwch.)			
	Ddim yn gwybod beth yw'r cynllun IEP.....			34 (22%)
	Ydy.....			52 (34%)
	Nac Ydy.....			52 (34%)
	Ddim yn gwybod.....			15 (10%)

C6.3	Yn y chwe mis diwethaf, a oes unrhyw aelod o staff wedi'ch atal yn gorfforol (C&R)?	
	Oes	16 (10%)
	Nac oes.....	140 (90%)
C6.4	Os ydych wedi treulio noson yn yr uned wahanu/gofal a gwahanu yn y chwe mis diwethaf, sut oedd y staff yn eich trin?	
	Nid wyf wedi bod yn yr uned wahanu yn y chwe mis diwethaf.....	122 (79%)
	Yn dda iawn.....	3 (2%)
	Yn dda.....	4 (3%)
	Ddim yn dda nac yn wael	9 (6%)
	Yn wael.....	8 (5%)
	Yn wael iawn	9 (6%)

Adran 7: Perthynas â staff

C7.1	A yw'r rhan fwyaf o staff yn eich trin â pharch?	
	Ydyn.....	123 (78%)
	Nac Ydyn	34 (22%)
C7.2	A oes aelod o staff y gallwch droi ato am gymorth os oes problem gennych?	
	Oes	121 (79%)
	Nac Oes.....	33 (21%)
C7.3	A oes aelod o staff wedi dod i edrych amdanoch chi yn bersonol yn yr wythnos ddiwethaf i weld sut mae pethau'n mynd?	
	Oes	44 (28%)
	Nac oes.....	115 (72%)
C7.4	Pa mor aml mae staff yn siarad â chi fel arfer yn ystod amser cymdeithasu?	
	Ddim yn mynd i gymdeithasu.....	8 (5%)
	Byth	41 (26%)
	Yn anaml.....	36 (23%)
	Weithiau	35 (22%)
	Gan amlaf.....	26 (17%)
	Drwy'r amser.....	10 (6%)
C7.5	Pryd wnaethoch chi gwrdd â'ch swyddog personol (enwebedig) am y tro cyntaf?	
	Nid wyf wedi cwrdd ag eflhi.....	130 (82%)
	Yn yr wythnos gyntaf	13 (8%)
	Mwy nag un wythnos	6 (4%)
	Ddim yn cofio	10 (6%)
C7.6	Pa mor barod i helpu yw eich swyddog personol (enwebedig) yn eich barn chi?	
	Nid oes gennyf swyddog personol/ heb gyfarfod efl hi.....	130 (83%)
	Parod iawn.....	13 (8%)
	Parod	6 (4%)
	Ddim yn barod nac yn amharod.....	5 (3%)
	Amharod	1 (1%)
	Amharod iawn	1 (1%)

Adran 8: Diogewlch

C8.1	A ydych chi erioed wedi teimlo'n anniogel yma?		
	Do.....	61 (38%)	
	Naddo.....	99 (62%)	
C8.2	A ydych chi'n teimlo'n anniogel ar hyn o bryd?		
	Ydw.....	25 (16%)	
	Nac Ydw.....	132 (84%)	
C8.3	Ym mha rannau o'r carchar hwn ydych chi wedi teimlo'n anniogel? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)		
	Erioed wedi teimlo'n anniogel.....	99 (64%)	Amser bwyd.....
	Ym mhobman.....	26 (17%)	Yn y gwasanaethau iechyd.....
	Uned wahanu.....	6 (4%)	Ardal ymweliadau.....
	Mannau cymdeithasu.....	14 (9%)	Yng nghawodydd yr adain.....
	Derbynfa.....	4 (3%)	Yng nghawodydd y gampfa.....
	Yn y gampfa.....	4 (3%)	Yn y coridorau/grisiau.....
	Mewn iard ymarfer corff.....	16 (10%)	Ar ben eich grisiaulyn eich adain.....
	Yn y gwaith.....	7 (5%)	Yn eich cell.....
	Wrth symud o gwmpas.....	14 (9%)	Mewn gwasanaethau crefyddol.....
	Yn yr ystafell addysg.....	6 (4%)	
C8.4	A ydych chi wedi dioddef dan law carcharorion eraill yma?		
	Do.....	34 (22%)	
	Naddo.....	124 (78%)	
C8.5	Os do, beth ddigwyddodd/ beth oedd yn bod? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)		
	Sylwadau sarhaus (amdanoch chi neu eich teulu neu ffrindiau).....	20 (13%)	
	Camdriniaeth gorfforol (cael eich bwrw, cicio neu ymosod arnoch).....	12 (8%)	
	Camdriniaeth rywiol.....	2 (1%)	
	Teimlo dan fygythiad neu'n cael eich bygwth.....	20 (13%)	
	Rhywun yn cymryd eich bwyd/eiddo.....	11 (7%)	
	Meddyginiaeth.....	11 (7%)	
	Oherwydd dyled.....	8 (5%)	
	Oherwydd cyffuriau.....	11 (7%)	
	Oherwydd eich hil neu darddiad ethnig.....	8 (5%)	
	Oherwydd eich crefydd/credoau crefyddol.....	8 (5%)	
	Oherwydd eich cenedligrwydd.....	5 (3%)	
	Oherwydd eich bod o wahanol ran o'r wlad i eraill.....	8 (5%)	
	Oherwydd eich bod yn dod o gymuned deithwyr.....	1 (1%)	
	Oherwydd eich cyfeiriadedd rhywiol.....	1 (1%)	
	Oherwydd eich oedran.....	4 (3%)	
	Gan fod anabledd gennych.....	8 (5%)	
	Gan eich bod yn newydd yma.....	13 (8%)	
	Oherwydd eich trosedd.....	6 (4%)	
	Oherwydd materion yn ymwneud â gangiau.....	8 (5%)	
C8.6	A ydych chi wedi dioddef dan law aelod o staff yma?		
	Do.....	36 (23%)	
	Naddo.....	119 (77%)	

C8.7 Os felly, beth ddigwyddodd/ beth oedd yn bod? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)

Sylwadau sarhaus (amdanoch chi neu eich teulu neu ffrindiau).....	15 (10%)
Camdriniaeth gorfforol (cael eich bwrw, cicio neu ymosod arnoch).....	5 (3%)
Camdriniaeth rywiol.....	1 (1%)
Teimlo dan fygythiad neu'n cael eich bygwth.....	20 (13%)
Meddyginiaeth.....	6 (4%)
Oherwydd dyled.....	1 (1%)
Oherwydd cyffuriau.....	6 (4%)
Oherwydd eich hil neu darddiad ethnig.....	7 (5%)
Oherwydd eich crefydd/credoau crefyddol.....	4 (3%)
Oherwydd eich cenedligrwydd.....	3 (2%)
Oherwydd eich bod o wahanol ran o'r wlad i eraill.....	5 (3%)
Oherwydd eich bod yn dod o gymuned deithwyr.....	0 (0%)
Oherwydd eich cyfeiriadedd rhywiol.....	0 (0%)
Oherwydd eich oedran.....	5 (3%)
Gan fod anabledd gennyh.....	5 (3%)
Gan eich bod yn newydd yma.....	7 (5%)
Oherwydd eich trosedd.....	7 (5%)
Oherwydd materion yn ymwneud â gangiau.....	2 (1%)

C8.8 Os buoch yn dioddef dan law carcharorion neu staff, a wnaethoch chi adrodd y peth?

Heb ddiodeff.....	104 (71%)
Do.....	13 (9%)
Naddo.....	29 (20%)

Adran 9: Gwasanaethau iechyd**C9.1 Pa mor hawdd neu anodd yw hi i weld y bobl ganlynol?**

	Ddim yn gwybod	Hawdd iawn	Hawdd	Ddim yn hawdd nac yn anodd	Anodd	Anodd iawn
Y meddyg	23 (15%)	11 (7%)	12 (8%)	16 (11%)	43 (28%)	47 (31%)
Y nyrs	16 (11%)	26 (17%)	51 (34%)	13 (9%)	24 (16%)	19 (13%)
Y deintydd	33 (22%)	4 (3%)	4 (3%)	6 (4%)	32 (22%)	69 (47%)

C9.2 Beth yw eich barn ar ansawdd y gwasanaeth iechyd gan y bobl ganlynol?

	Heb fod i'w weld	Da iawn	Da	Ddim yn dda nac yn wael	Gwael	Gwael iawn
Y meddyg	41 (27%)	14 (9%)	30 (19%)	22 (14%)	23 (15%)	24 (16%)
Y nyrs	22 (15%)	34 (23%)	45 (30%)	20 (13%)	18 (12%)	11 (7%)
Y deintydd	67 (47%)	8 (6%)	12 (8%)	14 (10%)	14 (10%)	29 (20%)

C9.3 Beth yw eich barn ar ansawdd cyffredinol y gwasanaethau iechyd yma?

Heb eu defnyddio.....	13 (9%)
Da iawn.....	18 (12%)
Da.....	31 (21%)
Ddim yn dda nac yn wael.....	34 (23%)
Gwael.....	27 (18%)
Gwael iawn.....	27 (18%)

C9.4 A ydych chi'n cymryd meddyginiaeth ar hyn o bryd?

Ydw.....	100 (65%)
Nac Ydw.....	53 (35%)

C9.5	Os ydych chi'n cymryd meddyginiaeth, a ydych chi'n cael cadw rhywfaint o'ch meddyginiaeth/ eich holl feddyginiaeth yn eich cell eich hun?	
	<i>Ddim yn cymryd meddyginiaeth</i>	53 (34%)
	<i>Ydw, fy holl feddyginiaeth</i>	29 (19%)
	<i>Ydw, rhywfaint o'm meddyginiaeth</i>	26 (17%)
	<i>Nac Ydw</i>	47 (30%)
C9.6	A oes gennych unrhyw broblemau lles emosiynol neu iechyd meddwl?	
	<i>Oes</i>	94 (62%)
	<i>Nac Oes</i>	58 (38%)
C9.7	A ydych chi'n cael cymorth/ cefnogaeth gan unrhyw un yn y carchar hwn (e.e. seicolegydd, seiciatrydd, nyrs, gweithiwr iechyd meddwl, cwnselydd neu unrhyw aelod arall o staff)?	
	<i>Heb unrhyw broblemau lles emosiynol nac iechyd meddwl</i>	58 (38%)
	<i>Ydw</i>	34 (22%)
	<i>Nac Ydw</i>	60 (39%)

Adran 10: Cyffuriau ac alcohol

C10.1	A oedd gennych chi problem â chyffuriau pan ddaethoch i'r carchar hwn?	
	<i>Oedd</i>	83 (53%)
	<i>Nac Oedd</i>	73 (47%)
C10.2	A oedd gennych chi problem ag alcohol pan ddaethoch i'r carchar hwn?	
	<i>Oedd</i>	49 (31%)
	<i>Nac Oedd</i>	107 (69%)
C10.3	A yw'n hawdd neu'n anodd cael cyffuriau anghyfreithlon yn y carchar hwn?	
	<i>Hawdd iawn</i>	39 (25%)
	<i>Hawdd</i>	23 (15%)
	<i>Ddim yn hawdd nac yn anodd</i>	17 (11%)
	<i>Anodd</i>	10 (6%)
	<i>Anodd iawn</i>	9 (6%)
	<i>Ddim yn gwybod</i>	58 (37%)
C10.4	A yw'n hawdd neu'n anodd cael alcohol yn y carchar hwn?	
	<i>Hawdd iawn</i>	12 (8%)
	<i>Hawdd</i>	21 (14%)
	<i>Ddim yn hawdd nac yn anodd</i>	12 (8%)
	<i>Anodd</i>	6 (4%)
	<i>Anodd iawn</i>	24 (15%)
	<i>Ddim yn gwybod</i>	80 (52%)
C10.5	A ydych wedi datblygu problem â chyffuriau anghyfreithlon ers i chi fod yn y carchar hwn?	
	<i>Do</i>	26 (17%)
	<i>Naddo</i>	127 (83%)
C10.6	A ydych wedi datblygu problem â meddyginiaeth wedi'i dargyfeirio ers i chi fod yn y carchar hwn?	
	<i>Do</i>	23 (15%)
	<i>Naddo</i>	131 (85%)

- C10.7 A ydych wedi derbyn unrhyw gefnogaeth neu gymorth (er enghraifft timau camddefnyddio sylweddau) ar gyfer eich problem â chyffuriau yn y carchar hwn?**
<i>Nid oedd / oes gennyf broblem â chyffuriau</i>	59 (41%)
<i>Do</i>	35 (24%)
<i>Naddo</i>	51 (35%)
- C10.8 A ydych wedi derbyn unrhyw gefnogaeth neu gymorth (er enghraifft timau camddefnyddio sylweddau) ar gyfer eich problem ag alcohol yn y carchar hwn?**
<i>Nid oedd / oes gennyf broblem ag alcohol</i>	107 (69%)
<i>Do</i>	15 (10%)
<i>Naddo</i>	33 (21%)
- C10.9 A oedd y gefnogaeth a gawsoch yn y carchar hwn, o gymorth?**
<i>Heb gael problem/ heb dderbyn cymorth</i>	107 (71%)
<i>Oedd</i>	30 (20%)
<i>Nac Oedd</i>	13 (9%)

Adran 11: Gweithgareddau

- C11.1 Pa mor hawdd neu anodd ydyw i gymryd rhan yn y gweithgareddau canlynol yn y carchar hwn?**
	<i>Ddim yn gwybod</i>	<i>Hawdd lawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Ddim yn hawdd nac yn anodd</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>
Swydd yn y carchar	20 (13%)	16 (11%)	40 (27%)	22 (15%)	33 (22%)	18 (12%)
Hyfforddiant galwedigaethol neu sgiliau	34 (24%)	15 (11%)	31 (22%)	21 (15%)	25 (18%)	13 (9%)
Addysg (gan gynnwys sgiliau sylfaenol)	26 (18%)	24 (17%)	45 (32%)	19 (13%)	17 (12%)	10 (7%)
Rhaglenni ymddygiad troseddol	51 (36%)	8 (6%)	10 (7%)	27 (19%)	22 (15%)	24 (17%)
- C11.2 A ydych chi'n rhan o unrhyw un o'r canlynol ar hyn o bryd? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)**
<i>Ddim yn rhan o unrhyw un o'r rhain</i>	47 (33%)
<i>Swydd yn y carchar</i>	69 (48%)
<i>Hyfforddiant galwedigaethol neu sgiliau</i>	7 (5%)
<i>Addysg (gan gynnwys sgiliau sylfaenol)</i>	31 (22%)
<i>Rhaglenni ymddygiad troseddol</i>	11 (8%)
- C11.3 Os ydych chi wedi bod yn rhan o unrhyw un o'r canlynol, yn ystod eich cyfnod yn y carchar hwn, a ydych yn credu y bydd o gymorth i chi ar ôl cael eich rhyddhau?**
	<i>Heb fod yn rhan</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
Swydd yn y carchar	46 (33%)	31 (22%)	47 (34%)	15 (11%)
Hyfforddiant galwedigaethol neu sgiliau	56 (48%)	19 (16%)	27 (23%)	15 (13%)
Addysg (gan gynnwys sgiliau sylfaenol)	48 (38%)	39 (31%)	25 (20%)	14 (11%)
Rhaglenni ymddygiad troseddol	66 (55%)	20 (17%)	24 (20%)	11 (9%)
- C11.4 Pa mor aml ydych chi'n mynd i'r llyfrgell fel arfer?**
<i>Ddim eisiau mynd</i>	32 (21%)
<i>Byth</i>	68 (44%)
<i>Llai nag unwaith yr wythnos</i>	35 (23%)
<i>Tua unwaith yr wythnos</i>	12 (8%)
<i>Mwy nag unwaith yr wythnos</i>	6 (4%)

C11.5	A yw'r llyfrgell yn cynnwys amrywiaeth eang o ddeunydd i fodloni'ch anghenion?	
	<i>Ddim yn ei defnyddio</i>	70 (47%)
	<i>Ydy</i>	54 (36%)
	<i>Nac Ydy</i>	26 (17%)
C11.6	Ar gyfartaledd, sawl gwaith ydych chi'n mynd i'r gampfa bob wythnos?	
	<i>Ddim eisiau mynd</i>	38 (25%)
	<i>0</i>	33 (22%)
	<i>1 i 2</i>	35 (23%)
	<i>3 i 5</i>	43 (28%)
	<i>Mwy na 5</i>	3 (2%)
C11.7	Ar gyfartaledd, sawl gwaith ydych chi'n mynd i ymarfer corff yn yr awyr agored bob wythnos?	
	<i>Ddim eisiau mynd</i>	11 (7%)
	<i>0</i>	10 (6%)
	<i>1 i 2</i>	39 (25%)
	<i>3 i 5</i>	64 (41%)
	<i>Mwy na 5</i>	31 (20%)
C11.8	Ar gyfartaledd, sawl gwaith ydych chi'n cael cymdeithasu bob wythnos?	
	<i>Ddim eisiau mynd</i>	7 (5%)
	<i>0</i>	12 (8%)
	<i>1 i 2</i>	65 (42%)
	<i>3 i 5</i>	34 (22%)
	<i>Mwy na 5</i>	37 (24%)
C11.9	Ar gyfartaledd, faint o oriau ydych chi'n eu treulio allan o'ch cell ar ddiwrnod yr wythnos? (Cofiwch gynnwys oriau mewn addysg, yn y gwaith ac ati, os gwelwch yn dda)	
	<i>Llai na 2 awr</i>	64 (41%)
	<i>2 i lai na 4 awr</i>	24 (15%)
	<i>4 i lai na 6 awr</i>	18 (12%)
	<i>6 i lai nag 8 awr</i>	19 (12%)
	<i>8 i lai na 10 awr</i>	12 (8%)
	<i>10 awr neu fwy</i>	9 (6%)
	<i>Ddim yn gwybod</i>	9 (6%)

Adran 12: Cyswllt â theulu a ffrindiau

C12.1	A yw'r staff wedi'ch cefnogi chi a'ch helpu chi i gynnal cyswllt â'ch teulu/ffrindiau yn ystod eich cyfnod yn y carchar hwn?	
	<i>Do</i>	56 (37%)
	<i>Naddo</i>	95 (63%)
C12.2	A ydych chi wedi cael unrhyw broblemau yn anfon neu'n derbyn post (llythyrau neu barseili)?	
	<i>Do</i>	58 (38%)
	<i>Naddo</i>	94 (62%)
C12.3	A ydych chi wedi cael unrhyw broblemau o ran cael cyfle i ddefnyddio'r ffôn?	
	<i>Do</i>	81 (53%)
	<i>Naddo</i>	72 (47%)

C12.4	Pa mor hawdd neu anodd ydyw i'ch teulu neu'ch ffrindiau gyrraedd yma?	
	<i>Nid wyf yn cael ymweliadau</i>	27 (18%)
	<i>Hawdd iawn</i>	16 (10%)
	<i>Hawdd</i>	30 (20%)
	<i>Ddim yn hawdd nac yn anodd</i>	17 (11%)
	<i>Anodd</i>	28 (18%)
	<i>Anodd iawn</i>	32 (21%)
	<i>Ddim yn gwybod</i>	3 (2%)

Adran 13: Paratoi ar gyfer rhyddhau

C13.1	A oes gennych reolwr troseddwy'r enwebedig (swyddog prawf cartref) yn y gwasanaeth prawf?	
	<i>Heb gael fy nedfrydu</i>	52 (34%)
	<i>Oes</i>	67 (44%)
	<i>Nac Oes</i>	33 (22%)
C13.2	Pa fath o gyswllt ydych wedi'i gael gyda'ch rheolwr troseddwy'r ers bod yn y carchar? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)	
	<i>Heb gael fy nedfrydu/ Amherthnasol</i>	85 (56%)
	<i>Dim cyswllt</i>	32 (21%)
	<i>Llythyr</i>	19 (12%)
	<i>Ffôn</i>	8 (5%)
	<i>Ymweliad</i>	17 (11%)
C13.3	A oes gennych oruchwyliwr troseddwy'r enwebedig yn y carchar hwn?	
	<i>Oes</i>	26 (18%)
	<i>Nac Oes</i>	121 (82%)
C13.4	A oes gennych chi gynllun dedfrydu?	
	<i>Heb gael fy nedfrydu</i>	52 (34%)
	<i>Oes</i>	23 (15%)
	<i>Nac Oes</i>	79 (51%)
C13.5	Faint o gyfraniad wnaethoch chi at ddatblygu eich cynllun dedfrydu?	
	<i>Nid oes cynllun dedfrydu gennyf heb gael fy nedfrydu</i>	131 (86%)
	<i>Cyfraniad mawr</i>	5 (3%)
	<i>Wedi cyfrannu</i>	6 (4%)
	<i>Yr un o'r ddau</i>	5 (3%)
	<i>Dim cyfraniad mawr</i>	2 (1%)
	<i>Dim cyfraniad o gwbl</i>	4 (3%)
C13.6	Pwy sy'n gweithio gyda chi i gyflawni targedau eich cynllun dedfrydu? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)	
	<i>Does dim cynllun dedfrydu gennyf heb gael fy nedfrydu</i>	131 (87%)
	<i>Neb</i>	8 (5%)
	<i>Goruchwyliwr troseddwy'r</i>	3 (2%)
	<i>Rheolwr troseddwy'r</i>	7 (5%)
	<i>Swyddog personol/ enwebedig</i>	2 (1%)
	<i>Staff o adrannau eraill</i>	8 (5%)
C13.7	A allwch gyflawni rhai o dargedau eich cynllun dedfrydu yn y carchar hwn?	
	<i>Does dim cynllun dedfrydu gennyf heb gael fy nedfrydu</i>	131 (85%)
	<i>Gallaf</i>	11 (7%)
	<i>Na allaf</i>	5 (3%)
	<i>Ddim yn gwybod</i>	7 (5%)

C13.8	A oes cynlluniau i chi gyflawni rhai o dargedau eich cynllun dedfrydu mewn carchar arall?			
	<i>Does dim cynllun dedfrydu gennyf/ heb gael fy nedfrydu .....</i>			131 (84%)
	<i>Oes .....</i>			5 (3%)
	<i>Nac Oes .....</i>			10 (6%)
	<i>Ddim yn gwybod .....</i>			10 (6%)
C13.9	A oes cynlluniau i chi gyflawni rhai o dargedau eich cynllun dedfrydu yn y gymuned?			
	<i>Does dim cynllun dedfrydu gennyf/ heb gael fy nedfrydu .....</i>			131 (86%)
	<i>Oes .....</i>			7 (5%)
	<i>Nac Oes .....</i>			5 (3%)
	<i>Ddim yn gwybod .....</i>			10 (7%)
C13.10	A oes gennych chi gynllun carchar wedi'i seilio ar anghenion?			
	<i>Oes .....</i>			13 (9%)
	<i>Nac Oes .....</i>			65 (45%)
	<i>Ddim yn gwybod.....</i>			67 (46%)
C13.11	A ydych chi'n teimlo bod unrhyw aelod o staff wedi'ch helpu i baratoi ar gyfer cael eich rhyddhau?			
	<i>Ydw.....</i>			19 (13%)
	<i>Nac Ydw .....</i>			125 (87%)
C13.12	A ydych chi'n gwybod pwy yn y carchar hwn allai'ch helpu chi gyda'r canlynol pan gewch eich rhyddhau? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi os gwelwch yn dda.)			
		<i>Nid oes angen help arnaf</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>
	Cyflogaeth	39 (28%)	29 (21%)	71 (51%)
	Llety	35 (25%)	37 (27%)	67 (48%)
	Budd-daliadau	33 (24%)	36 (26%)	68 (50%)
	Cyllid	31 (23%)	30 (23%)	72 (54%)
	Addysg	34 (26%)	29 (22%)	67 (52%)
	Cyffuriau ac alcohol	33 (24%)	47 (34%)	57 (42%)
C13.13	A ydych chi wedi gwneud unrhyw beth, neu a oes unrhyw beth wedi digwydd i chi yma a fydd yn eich gwneud yn llai tebygol o droseddu yn y dyfodol yn eich barn chi?			
	<i>Heb gael fy nedfrydu .....</i>			52 (35%)
	<i>Oes.....</i>			37 (25%)
	<i>Nac oes .....</i>			58 (39%)